

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1854.

ΤΟΜΟΣ Ε΄.

ΦΥΛΛ. 107.

ΑΓΓΛΟΙ ΚΑΙ ΚΙΝΕΖΟΙ.

ΥΠΟ ΜΕΡΥ.

(*Εκ του Γαλλικού.*)

(Συνέχεια και τέλος. *Ίδε φυλλάδιον. 406.*)

—o—

Ἐάν ὁ αἰδεσιμώτατος Φίλιψ δὲν ἐπεμαρτύρει διὰ τοῦ συγγράμματός τὸ ὅποιον ἐξέδωκε τὸ 1817 εἰς Λονδίνον, τὴν ἀλήθειαν τῶν συμβάντων τοῦ Μελφόρδ, πρῶτος ἐγὼ θὰ ἐπίστευα ὅτι ἡ διήγησις μου εἶναι ψευδὴς ὡς ὅλαι αἱ ἱστορίαι· ἀλλὰ τίς τολμᾷ νὰ ὑποπτευθῆ τὸ βιβλίον τοῦ αἰδεσιμωτάτου Φίλιψ;

Ὁ Μελφόρδ, εἰσελθὼν εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα, ἤκουσε κλεισθεῖσαν ὀπισθέν του τὴν θύραν· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικὸν τοῦτο μέτρον τοῦ πενθεροῦ του δὲν τὸν ἐφόβισεν. Ἐξ ἐναντίας ὁ ναύτης μας ἦτο πάντοτε ἡσυχος, διότι ἐγνώρισεν τὸν γλυκὺν χαρακτῆρα τῶν νέων συγγενῶν του. Ὁ Σαμπᾶος καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ του ἦσαν

ἡπιώτεροι τῶν ἄλλων Κινέζων, καὶ, κατὰ τὸν Μελφόρδ, κίνδυνος δὲν θὰ προήρχετο εἰς μέρους αὐτῶν.

Λαθῦρηνθος περιπετασμάτων ἐκάλυπτε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαλάμου, καὶ ὁ Ἄγγλος δὲν εἶδε τίποτε. Ἐξελθὼν δὲ, μετὰ πολλοὺς μόχθους, ἀπὸ τὰς στενωποὺς ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐσχημάτιζον χαρτὰ ἐξωγραφημένα, ἐνόμισεν ὅτι ἀνευέωθησαν τὰ ὄνειρα καὶ αἱ ὀπτασίαι του, τὸσον ἐφάνη πρὸς αὐτὸν παρὰδοξος ἡ κινεζικὴ διάταξις τῶν ἐπίπλων παστάδος νυμφικῆς! Ὅλα τὰ ἐπιπλά ταῦτα εἶχον μυστηριώδη καὶ ἀκατανόητον εἰς Εὐρωπαῖον προσδιορισμὸν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χάους ἐκείνου τῶν λεπτοურγημένων φαντασιοκοπημάτων ἐπὶ παντός μεταλλοῦ, καὶ παντός ξύλου, καὶ παντός λίθου πολυτιμοῦ, ὁ Μελφόρδ δὲν εὗρισκε τὸν μόνον θησαυρὸν τῶν ὁποίων ἐζήτει, τὴν δευτέραν σύζυγόν του. Ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἦσαν εἰς τὸν κοιτῶνα ἐκείνον πλὴν τῆς νεονύμφου. Ἡ σπουδαιότατη αὕτη ἔλλειψις ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μελφόρδ δύο ἀντίθετα αἰσθήματα, ἀντιπαλαιόντα, τὸ μὲν καταδικάζον τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, τὰ δὲ τιμῶν τὴν πίστιν τοῦ συζύγου· ἔχαιρε καὶ ἐβλίβετο συγγενῶς διότι δὲν εὔρε τὴν νέαν καὶ ὠραίαν Κίαν, τὸν μαρ-

γαρίτην ἐκείνον τοῦ Κουάγκ-Σω-Φόο, ἐξελλόντα τῆς χρυσοτεύκτου αὐτῆς θήκης.

Ὁ Μελφόρδ ἐτελείωσε τὰς ἐξετάσεις του ἐν συντόμῳ, διότι ὁ θάλαμος ἦτο μικρὸς ἀνετήκωσε δύο παραπετάσματα χρυσοῦφῃ, τὰ ὁποία ἐχρησίμευον ἀντὶ θύρας εἰς δύο εἶδη κοιτωνίσκιων, καὶ δὲν ἀνεκάλυψεν οὐδὲ ἴχνος νυμφικόν. Ἄλλ' ἐπὶ τέλος, ἀπὸ θῶν σκευὴ μικρὰ κινεζικὰ διεσκορπισμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἶρε δύο σανδάλια σχεδὸν ἀόρατα, τὰ ὁποία θὰ ἐφέροντο πρὸ μικροῦ ἀπὸ νέαν κόρη, διότι προσεγγίσας αὐτὰ εἰς τὰ ἔνοχα χειλῆ του ἠσθάνθη ὅτι ἦσαν ἐπιθερμὰ. Ὁ Μελφόρδ θὰ παρέτεινε τὴν τοιαύτην ἐρευναν, εἴαν δὲν παρετήρει ἄλλο τι σημαντικώτερον ἴδεν εἰς τινὰ γωνίαν σωρὸν μαλακωτῶν ὑφασμάτων, μῆκος ἕχοντα κλίνης εὐρωπαϊκῆς, καὶ πρὸς τινὰ ἄκραν αὐτῆς ἴχνη σώματος ἀνθρωπίνου, ὡς εἴαν ἔλαβε τὸ στρώμα τὸν τύπον τοῦ σώματος τούτου· εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὰ ὑφάσματα ἦσαν θερμὰ ὅσῳ καὶ τὰ σανδάλια. Ὁ Μελφόρδ συμπεέρανε τότε ὅτι ἡ νύμφη θὰ ἔφυγε, καὶ ἐπιδολεῖς εἰς νέας ἐρεῦνας δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν εὔρη. Ἐκάθησε λοιπὸν καὶ ἐδουλίθη εἰς σκέψεις κρατῶν εἰς ἐκάστην χεῖρα ἀνά ἐν τῶν σανδάλιων τῆς Κίας τοῦ.

Ἐνῶ ἐνευε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος του, ἤκουσε πλησίον του τὸν ἦχον πνοῆς, καὶ ἀνεγερθεὶς ἴδεν ἐνώπιόν του γυναῖκα· ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἦτο ἡ Κία· ἦτο ἐκεῖνη ἧτις ἐνεφανίσθη ἄλλοτε εἰς τὸ κισκίον ἦτο ἡ γλυκεῖα καὶ καλὴ Ταϊ-Σέε, ἡ σύζυγος τοῦ μανδαρινίου.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, ἔπειτα δὲ εἰπούσα τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους του, ἐπρόσβησεν·

— Ἐπάθαμεν πολλὰ διὰ σέ· ἡ κόρη μου Κία κατεκρίθη διότι σέ ἴδεν εἰς τὸν θάλαμόν της. Δὲν ἠμπόρεσα δὲ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶ διότι ὁ σύζυγός μου θὰ μ' ἐξελάμβανεν ἔνοχον· σὺ, σὺ ἤξεύρεις πόσον εἴμεθα ἀθῶαι, καὶ δὲν θὰ κάμῃς βέβαια κατάχρησιν τῶν δικαιωμάτων σου, ἐπειδὴ θὰ εἶσαι γενναῖος ὡς ὁ Γρεοῦ, ἀφοῦ εἶσαι ὠραῖος ὡς αὐτός. Θὰ παρατήρησῃς τὴν κόρη μου Κίαν.

— Εὐθὺς, ἀπεκρίθη ὁ Μελφόρδ, ὅστις ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν του πλεον τῆς Κινέζας. Τὴν παραίτησά. Σὺ ὅμως ἡ ὁποία εἶσαι τόσο καλὴ, βοήθησέ με νὰ ἀναχωρήσω.

— Τώρα, εἶπεν ἡ Ταϊ-Σέε σείτασα τὴν κεφαλὴν, εἶναι ἀδύνατον. Ἐνόσω ὁ φοικτός Κίεν φυλάττει τὴν θύραν τῆς οἰκίας αὐτῆς, θὰ εἶσαι ἀιχμάλωτος.

— Καὶ πότε ὀ ἀναχωρήσῃ ὁ φοικτός Κίεν;

— Ὅταν ἔλθῃ ἡ σελήνη τοῦ Χεῖτ τάγκ.

— Καὶ πότε ἐρχεται;

— Μετὰ τὴν ἀνηφορίαν τοῦ Χιαγκ-τσούν.

— Ἀξιόλογα μὲ πληροφοροεῖ, εἶπε καὶ ἑαυτὸν ὁ Ἄγγλος.

— Τὸν Κίεν θὰ διαδεχθῇ ὁ ἀδελφός του Τζίν. Γνωρίζω τὸν Τζίν, εἶναι καλὸς καὶ θὰ τὸν ἀποκοιμίσω.

— Θὰ περιμεῖνω τὸν Τζίν εἶπεν ὁ Μελφόρδ.

— Λοιπὸν δὲν λυπεῖσαι τίποτε εἴαν φύγῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν αὐτὴν; δὲν ποθεῖς τίποτε ἐδῶ;

Ἡ φωνὴ τῆς γυναῖκός ἧτις ἐπρόφερε τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια ἔγεινε γλυκυτάτη ἢ Ταϊ-Σέε ἐκάθησε πλησίον τοῦ Μελφόρδ ἐναντίον τῶν νόμων τοῦ Λι-Κι, καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὰς χειράς του τὰ σανδάλια τῆς Κίας. Ὁ νέος ναυτῆς ἠσθάνθη τὸ πρόσωπόν του ἐρυθριῶν ἐξ αἰδοῦς εὐγενούς, ὡς λέγει ὁ Ῥασιν εἰς τὴν φαίδραν του, καὶ ἠτένισε τὴν Ταϊ-Σέε. Ἄλλὰ φεῦ! τὴν ὥραν ἐκείνην τὸ πρόσωπόν της, κατετραμμένον ἦδη ἀπὸ τὴν ἀηδῖαν καὶ τὸ κλίμα τῶν τροπικῶν, εἶχε καὶ κίτριον τινα χρωματισμὸν προερχόμενον ἀπὸ τὸν ἐκ λαδίου λύχνου ὅστις ἐφώτιζε τὸν θάλαμον, καὶ ἐπομένως ἐπροκάλει εἰς ἀρετὴν.

— Ἀκουσε, νέε μου ζέε, εἶπεν ἡ Ταϊ-Σέε, ἡ οἰκία αὐτὴ τὴν ὁποίαν κατοικῶ πρὸ δεκαεπτὰ ἡλίων, εἶναι πλήρης μυστηριωδῶν θυρῶν γνωστῶν εἰς ἐμὲ μόνην. Ἡ Κία ἔκλαιεν ἐδῶ πρὸ ὀλίγου, καὶ ἐγὼ τὴν ἐπῆρα ἐνῶ ἔμβαινες. Καὶ αὐτὴν μὲν δὲν θὰ τὴν ἰδῆς πλέον, ἐμὲ ὅμως θὰ μὲ βλέπῃς εἰς πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας. Συγκατατίθεσαι νὰ μὲ βλέπῃς;

Τὸ νεῦμα τοῦ Μελφόρδ ἦτο ἀμφιβόλον, καὶ ἀρνητικὸν καὶ καταφατικὸν συγχρόνως· ἡ δὲ Ταϊ-Σέε ἐξηκολούθησεν.

— Οἱ λόγοι μου σὲ δυσαρεστοῦν· δὲν θὰ σὲ ὀμιλήσω πλέον· θὰ μὲ συγχωρήσῃς ὅμως νὰ σὲ βλέπω, νὰ σὲ ἀκούω, νὰ ἀναπνέω τὸν αὐτὸν ἀέρα τὸν ὁποῖον ἀναπνέεις; δὲν φαντάζεσαι, νέε μου ζέε, πόσον σὲ ἀγαπῶ.

Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐξομολόγησιν ἀκούσας ὁ Μελφόρδ, ἀπεπήδησεν ἐντρομος, καὶ ἠπειλήσεν τὴν Ταϊ-Σέε ὅτι θὰ συντοίψῃ τὴν κεφαλὴν του, εἴαν ἐξηκολούθει νὰ προσβάλλῃ τὴν τιμὴν του. Ἡ δὲ γυνὴ ἤ οἶζε τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς της ὅσῳ εἶναι δυνατόν ν' ἀνοιχθῶσι κινεζικὸι ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔδωκε σημεῖα ὑπερμέτρου ἐκστάσεως. Ὁ Μελφόρδ ἐζήτηε εἰδώλιον ἐκ μετάλλου διὰ νὰ γείνῃ αὐτόχειρ ἐξ ἀρετῆς.

— Ἀκουσέ με, ἐπανέλαβεν ἡ Ταϊ-Σέε νομίζεις ἴσως ὅτι ἀπὸ ζηλοτυπίας σ' ἐστέρησα τὴν Κίαν, ἀλλ' ἀπατάσαι· τὸ ἔκαμα ἀπὸ αἰσθημα δικαιοσύνης μητρικῆς τὴν ὁποίαν ἐνοεῖς. Νομίζεις ἴσως ὅτι ἔχω ἔρωτα πρὸς σέ; ἀπατάσαι ἐπιστῆς ἀγαπῶ τὴν Ἀγγλίαν σου, καὶ ἂν οἱ πόδες μου ἐδύναντο νὰ πατήσουν ἄλλο μέρος παρὰ τὴν γῆν τοῦ Οὐρανίου κράτους, θὰ σ' ἔλεγα ἄς φύγωμεν μαζὴ, καὶ ὁδήγησέ με εἰς τὸν ὠραῖον τόπον ὅπου εἶναι ὁ ἔρως μου. Ὡ! εἶναι πολὺς καιρός! πολὺς καιρός! εἶχα ἰδῆ ν' ἀνήθῃ δεκατρεῖς φορές τὸ Χαϊ-τῆν, τὸ ἄθος τῆς σεμνότητος· εἶχα ὑπανδρευθῆ τὸν Σαμπάον, ὁ ὁποῖος ἔκαμεν εἰς τὸν πατέρα μου ὠραῖα δῶρα, καὶ ἦμην δυστυχῆς! Ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Κουαγκ-Σεο-Φόο, ἦτον εἰκὼν λιθίνη παριστάνουσα τὴν Κουγκ-Φόο μεταβαίνουσαν εἰς τὸ ὄρος Νυ-Κιεοῦ διὰ ν' ἀποκτήσῃ γονιμότητα· διὰ τινος σχίσματος τοῦ τοίχου ἔβλεπα πάντοτε τὴν εἰκόνα ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶναι ἔργον τοῦ Κιαι-Γιν-Υ, τοῦ ἐπιτηδείου ἐκείνου καλλιτέχου ὁ ὁποῖος θὰ ἐξωγράφει καὶ τὸν

Ἄγγλον.

— Τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐξωγράφησα τὴν εἰκόνα τῆς μητρὸς τοῦ Κομφουκίου· ἤξεύρεις μὲ πόσον ἀκριβῆαν ἀντιγράφομεν εἰς Κίαν τὰ ἀντικείμενα ζῶντα ἢ μὴ. Τὸ σχέδιόν μου ἦτον πανομοιότυπον. Ἄνυπόμονος ἐπερίμενα νὰ ἔλθῃ ἡ ἐπαύριον. Τὴν συνήθη

ἄερα εἴαν τὸν ἔδλεπεν ἅπαξ μόνον. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἶδα ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας αὐτῆς νέον Ἄγγλον ὁ ὁποῖος τὴν ἐξωγράφιζε, φυλαττόμενος ἀπὸ ἓνα πύγκ λογγοφόρον· τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐδίδετο συγνάκις εἰς τοὺς Ἄγγλους ἢ ἀδεία νὰ ἐπισκέπτανται τὸ Κουαγκ-Σεο-Φόο. Ὁ Ἄγγλος ἐστρέφετο ἐπίστε, ὁσάκις ἰδοῦντο ζωγραφίζων, καὶ παρετήρει περίξ αὐτοῦ τὰς οἰκίας· ἐγὼ δὲ, ἀπὸ τῆς ὥρας αὐτῆς, δὲν ἔβλεπα πλέον τὴν εἰκόνα. Ὁ τοίχος τῆς οἰκίας μας εἶναι ἐνωμένος ὡς φύλλον χαρτίου· μόνον εἰλεῖνο τὸ σχίσμα ὑπάρχει μὲ ἦτον λοιπὸν ἀδύνατον νὰ ἐλκύσω τὰ βλέμματα ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἔβλεπα μὲ πόσον εὐχαριστήσιν. Πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ὁ νέος Ἄγγλος, συνοδευόμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν πύγκ, ἀνεχώρησε καὶ ἔγεινεν ἄφαντος. Ἐγὼ δὲ ἔμεινα εἰς τὴν θέσιν μου ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς κολλημένους εἰς τὸν τοίχον μέχρι τῆς νυκτός. Τὴν ἐπιούσαν ὁ ζέενος ἐπέστρεψε διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον του· ὁ σύζυγός μου ἦτον εἰς τὸ γραφεῖόν του εἰς Χογκ-Λὲν ἐνῶ ἐγὼ ἦμην μόνη εἰς τὴν οἰκίαν μας, καὶ ἐκατήμην ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τῆς μητρὸς τοῦ Κομφουκίου. Ὅταν ἶδα τὸν Ἄγγλον ἀφήσαντα τὸ ἔργον του, καὶ στραφεῖτα, ἐρύσθησα ἐν πρὸς ἐν φύλλα Χοα οὐάγκ, τοῦ βασιλέως τούτων τῶν ἀνέμων μας, διὰ τοῦ σχίσματος· τὰ δὲ φύλλα αὐτὰ κατέβησαν εἰς τὸν δρόμον· μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἐπέταξαν ὡς χρυσαλλίδες περίξ αὐτοῦ καὶ ἔπεσαν εἰς τοὺς πόδας του. Ὁ Ἄγγλος τὰ ἐσύναξε, τὰ παρετήρησε μὲ πολλὴν περιέργειαν, καὶ ἠγωνίσθη νὰ ἀνακαλύψῃ ἀπὸ τοῖον μέρος τοῦ τοίχου ἐπιπταν τὰ φύλλα. Τότε ἐπῆρα τρία ἄνθη, κόκκινον, κυανοῦν καὶ λευκόν, τρία χρώματα τὰ ὁποία εἶχαν τὰ ἐνδύματα τοῦ νέου, καὶ τὰ ἔρριψα ἀπὸ τὸ σχίσμα. Ὁ Ἄγγλος τὰ ἐσύναξε ταχύτερον τῆς πρώτης φορᾶς, ἔδραε τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπόν του ὡς διὰ νὰ σκεπθῇ καὶ νὰ μαντεύσῃ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἔρριψθησαν τὰ ἄνθη. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπὸ τὸ μεσδιόμα τῶν ὠραίων του ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ γλυκυτάτου προσώπου του, ἐνόησα ὅτι τὸν ἐκατάλαβεν ἠγγίσει ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ τρία μέρη τοῦ ἐνδύματός του, καὶ μ' ἐφάνη παρατηρῶν ἀπλήστως τὸν τοίχον. Ὁ πύγκ ἐκοιμάτο στηριζόμενος ἐπὶ τῆς λόγχης του, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν κινεζικῶν φρουρῶν ὅταν ἀγρυπνοῦν ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ ζωγραφία δὲν προῶδουσε παραπολύ.

Ἐνταῦθα ἡ μὲν Ταϊ-Σέε ἐστάθη ὀλίγον διὰ νὰ σφογγίσῃ ἐν δάκρυ τῆς ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποία ἐξέρχονται μὲ ἀγῶνα, διότι ἀναδύζουσιν ἀπὸ πηγὴν πρὸ πολλοῦ ξηρανθείσαν ἀπὸ τὴν λύπην, ὁ δὲ Μελφόρδ, ἰδὼν ὅτι δὲν προσεδάλλετο ἡ ἀρετὴ του, ἐθαύμαζε τὴν σπανίαν εὐκολίαν μετ' ἧς ἡ γυνὴ ἐκείνη ὀμιλεῖ τὴν ἄγγλικήν.

Ἡ Ταϊ-Σέε ἐξηκολούθησε·

— Τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐξωγράφησα τὴν εἰκόνα τῆς μητρὸς τοῦ Κομφουκίου· ἤξεύρεις μὲ πόσον ἀκριβῆαν ἀντιγράφομεν εἰς Κίαν τὰ ἀντικείμενα ζῶντα ἢ μὴ. Τὸ σχέδιόν μου ἦτον πανομοιότυπον. Ἄνυπόμονος ἐπερίμενα νὰ ἔλθῃ ἡ ἐπαύριον. Τὴν συνήθη

ἄερα εἴαν τὸν ἔδλεπεν ἅπαξ μόνον. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἶδα ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας μου, καὶ προσποιήθεις ὅτι ἠτοιμάζε τὰ μολυβδοκονδύλα του, παρετήρει τὸν τοίχον ἀπὸ ἄνω εἰς κάτω· τότε ἔρριψα τὴν ζωγραφίαν μου εἰς τὸν δρόμον. Τὸ ἐλαφρὸν φύλλον μετεφέρθη μακρὰν ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἀλλὰ δὲν ἐγάθη· τὸ ἐνόησα δὲ ὅταν ἶδα τὸν Ἄγγλον εἰς τὸ μόνον μέρος ὅπου ἠμπόρουν νὰ τὸν παρατηρήσω, ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας. Εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐκφράζων διὰ τῶν χειρονομιῶν τούτων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκστασίαν του.

Ὁ ὠραῖός μου ἄγνωστος ἐκτύπησε δυνατὰ τὸ μέτωπον μὲ τὴν χεῖρά του, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου λευκοῦ ἀπὸ τὸ χαρτοφυλάκιόν του, καὶ ἐξωγράφησε, χωρὶς νὰ παρατηρῇ τὴν εἰκόνα, διὰ νὰ μὲ δώσῃ νὰ ἐνοήσω ὅτι τὸ ἔργον του ἐγένετο δι' ἐμέ· ἔπειτα ἐτύλιξε τὸ χαρτίον καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν τοίχον, ἀλλὰ μὲ τὴν ῥάχιν ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἰδῇ μακρόθεν τὴν εἰκόνα τῆς μητρὸς τοῦ Κομφουκίου. Τότε ἐπῆρα μακρὰν κλωστήν μεταξωτὴν τὸ χρώμα ἔχουσαν τοῦ τοίχου, ἔδετα εἰς τὴν ἄκραν μικρὸν βάρος, καὶ τὴν ἔρριψα ἔξω. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄγγλος δὲν ἐφαίνετο πλέον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὑπέθεσα ὅτι θὰ ἐξῆται τὴν κλωστήν. Φαντάσου δὲ ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ μου ὅταν ἠσθάνθη ἐλαφρὰν κίνησιν εἰς τὴν ἄκραν τῆς κλωστῆς, καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον ἶδα τὸν ἄγνωστον ὀμιλοῦντα μὲ τὸν πύγκ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ κρύψῃ τὸν τοίχον. Ἡ σπουδὴ μου ἐμετριάσθη κατ' εὐτυχίαν ἀπὸ τὴν φρόνησιν ἀνέστρα τὴν κλωστήν μὲ πολλὴν βραδύτητα, φοβουμένη μὴ χάτω τὸν θησαυρὸν τὸν ὁποῖον μὲ ἔφερεν. Ἐπειτα δὲ κατώρθωσα νὰ εἰσάξω διὰ τοῦ σχίσματος τὸ χαρτίον. Ἡ ζωγραφία παρίστανε νέον ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισα παρυσθῆς, γονατισμὸν ἔμπροσθεν γυναικὸς σκεπασμένης. Ἡ εἰκὼν, ἂν καὶ ζωγραφισμένη διὰ μολυβδοκονδύλου, ὁμοιάζε θαυμασίως τὸ πρωτότυπον. Δὲν ἠβέλησα νὰ περιμεῖνω τὴν ἐπιούσαν διὰ νὰ στεῖλω ἀπόκρισιν· εἶχα ζωγραφίσῃ πρὸ ὀλίγου τὴν εἰκόνα μου καὶ ἦμην εὐχαριστήμενη· οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἤξεύρουσι πόσον εἴμεθα ἐπιτηδεῖοι εἰς τὰ τοιαῦτα· ὅλον τὸ ἔθνος μας εἶναι ζωγράφος. Ἐδεσα λοιπὸν τὴν εἰκόνα εἰς τὴν κλωστήν μου, καὶ τὴν ἔρριψα ἔξω. Ὁ ζωγράφος ὀφθαλμὸς τοῦ νέου ἔδλεπεν ἀκριβῶς ὅλα τὰ γινόμενα· ὅθεν ἀφῆκε καὶ πάλιν τὴν θέσιν του, καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὴν εἰμὴ ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν εἰκόνα. Ὡ! ὁποῖαν χαρὰν ἠσθάνθη ὅταν ἶδα τὸν Ἄγγλον σκιρτῶντα! Ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας, ἐμειδία, καὶ ἐφαίνετο μεθῶν ἀπὸ εὐτυχίαν. Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν του, ἀνέστη εἰς μέρος ὑψηλότερον, καὶ ἔκαμε κίνημα ἀναλήψεως πρὸς τὸ ὄρος Νυ-Κιεοῦ, ὡς ἂν ἤθελε νὰ πετάξῃ ὄμοῦ μὲ τὴν μητέρα τοῦ Κομφουκίου πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα μέρη τὰ προξενούοντα γονιμότητα.

Ἡμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῆς ζωῆς μου, διότι τὴν ἐπιούσαν, ὅταν ὑπῆγα εἰς τὸ σχίσμα, ἦρα πλατύτατον σανίδιον καρφομένον ἐπ' αὐτοῦ. Ἀνεξήγητος ὑπῆρξεν ἡ ἀπελπισία μου, καθόσον μάλιστα δὲν ἐδυνάμην νὰ τὴν ἐκφράσω. Βεβαίως ἡ σκητὴ τῆς προλαβούσης θὰ μᾶς ἐπρόδωκε·

και όμως ο μόνος μας είναι σχεδόν πάντοτε έρμος, ο δὲ πικρὸς δὲν μᾶς ἰδεν. Ἐπερίμενα, τὴν φορὰν αὐτὴν, μὲ ἀνυπομονησίαν τὸν σύζυγόν μου, διὰ νὰ κρίνω ἀπὸ τὸν τρόπον του περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς δυστυχίας μου. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦτον ἐρεθισμένος ἐναντίον μου φορτικὸς μόνον, ἀλλὰ καλὸς κατὰ τὴν συνήθειάν του. Ἐμαθα μετὰ ταῦτα ὅτι αἱ ὑποψίαι του ἔπесαν εἰς τὴν καλλακίην του τὴν ὁποίαν κατήγγειλαν οἱ ὑπηρεταί.

Μείνασα μόνη μετὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν στενοχωρίαν μου, ἀπεφάσισα νὰ ὤφελθῶ ἀπὸ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρός μου, καὶ νὰ μάθω ἀπὸ αὐτὸν τὴν Ἀγγλικὴν. Διὰ νὰ φθάσω δὲ εἰς τὸν σκοπὸν μου, κατεστειλα τὴν ἀδελφίαν τὴν ὁποίαν μὲ ἐπροξέει οὗ μανδαρινός, καὶ ὑπεκρίθη σύζυγον ἐρασίαν καὶ εὐπειθῆ. Καὶ ὅμως ἡ ἐλπίς μου ἦτον κωρᾶ· ἀλλ' ἡ ἐλπίς εἶναι πάντοτε ὅ,τι εἶναι. Ἠλπίζα εἰς τὸ μέλλον, ἡλπίζα εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν τολμὴν τὴν ἰδιόζουσαν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος. Δὲν ἠμπόρουν νὰ καταπεισθῶ ὅτι ἔσως τὸσσην ὠραίαν καὶ τὸσσην γλυκεῖαν ἀρχὴν λαθῶν, ἐμελεε νὰ ἐξαφανισθῆ διὰ παντὸς ἐνώπιον μιᾶς σάνιδος, καὶ ἐμακάριζα ἐμαυτὴν ὡς αἰεὶ ἐσυλλαχιζομένη ὅτι τὰ ἔγραφα εἰς τὸν ἀγνωστὸν μου μετὰ τὴν ἰδίαν του γλώσσαν ὅταν ἡ τύχη θὰ με τὸν ἔφερε. Καὶ ὅμως... δεκαεὶς χρόνοι παρήλθον ἔκτοτε! Ταλαίπωρος γυνὴ! Ἐμείνα μόνη μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ὠραίου ἀγνωστοῦ μου! Ὅλαι αἱ ἀκέφεις καὶ ὅλαι τὰ ὄνειρά μου εἰς αὐτὸν ἀποσιλέπουν.

Ἐνωσεὶς λοιπὸν, σὺ εἰς τὸν ὁποῖον ἐξερυστηρέθη ὅλ' αὐτὰ, ἐνωσεὶς ὁποῖαν συμπάθειαν συνέλαβες διὰ σέ, ὅστις με ἀνεθυμίζεις τὸσον προσφωῶς τὴν θελκτικὴν ἐκείνην σκιάν ἢ ὁποῖα ἐπέρασεν ἐμπροσθεν τοῦ ἡλίου τῶν δεκαπέντε μου χρόνων, καὶ θαμβῶναι τοὺς ὀφθαλμούς μου περισσώτερον τοῦ ἡλίου! Ἐνωσεὶς ὅτι δὲν ἠμπόρεσα νὰ σὲ ἰδῶ πάσχοντα, χωρὶς νὰ φροντίσω νὰ μετριάσω τὰ παθήματα ἐκείνου, ὅστις ἴσως ἐσφιγξῆς τὴν χεῖρα τοῦ μόνου ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἠγάπησεν ἡ νεότης μου! Τότε εἶχα τὴν ἡλικίαν τῆς κόρης μου Κίας καὶ τὴν ὠραιότητά της τὴν ὁποῖαν βλέπεις με θαυμασμόν· σήμερον ὅμως ἀτελεῦτης ἀπελπίσθαι μᾶλλον ἢ ἡλικία ἐμαρῶν τοῦ μέταπόν μου, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ πλέον νὰ ἐξαναῖδῶ τὸν συμπατριώτην σου· δὲν θὰ με ἀγαπᾷ πλέον ἐνῶ ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ ἢ ἐπιστροφὴ του θὰ ἐδιπλασιάσῃ τὴν δυστυχίαν μου. Ἐνόσω τοῦλάχιστον μένεις ἐδῶ, δός με τὴν ἀδειαν νὰ σὲ ὀμιλῶ δι' αὐτὸν ἢ ὀμιλία αὐτὴ θὰ με παρηγορῆ.

Μετὰ τὴν διήγησιν ταύτην, ἡ καλὴ Ταί-Σέε ἐσηκώθη, καὶ πλησιάζουσα εἰς παραπέτασμα κρύπτον θύραν κοιτανίσκου, ἐγένειεν ἄφαντος.

Ἡ ἱστορία τῆς Ταί-Σέε ἀνεκάλυπεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μελφόρδ τὴν προσφιλεῆ σύζυγόν του. Ἡρυθρίασε δὲ διότι ἐκλονήθη ἐπὶ μικρὸν ἢ πίστις του, ἀφοῦ γυνὴ Κινέζα ἦτο τόσῳ πιστὴ εἰς σκιάν ἔρωτος δεκαεὶς χρόνων. Εὐτυχῶς ὅλα συνέτρεχον εἰς τὸ νὰ τὸν διατηρήσωσιν ἐντὸς τῶν ἱερῶν ὁρίων τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἡ μὲν Ταί-Σέε δὲν ἦτο πλέον ἐπικίνδυνος, ἢ δὲ Κία ἀόρατος. Ἄ Ὁ Θεός, εἶπε, νὰ βοη-

θήσῃ ὥστε νὰ μὴ με δώσῃ ὁ διάβολος κανένα νεὸν πειρασμὸν, ἐπειδὴ αἰσθάνομαι ὅτι ἐνδίδω.

Τοιαύτη ἡ καρδία τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ κρίσιμων περιστάσεων, ἀποφάσεις ἀντίθετοι διαδέχονται ἀλλεπαλλήλους ἢ μία τὴν ἄλλην.

Ἡ πρώτη λοιπὸν νύξ τῶν γάμων δὲν διετάραξε τὴν ἀθωότητα τῆς καρδίας τοῦ Μελφόρδ. Ὁ νέος, ἀφοῦ ἤκουσεν ἐξομολόγησιν ἐρωτικὴν, ἔμεινεν ὡς κρῶτον ἐν μέσῳ τῆς σώφρονος καὶ ἐναρέτου ἀπομονώσεώς του, ἂν καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ ἀγαλμάτια, ἐμψυχούμενα, οὕτως εἶπεῖν, ἀπὸ τὴν εὐκίνητον λάμπειν τοῦ κινεζικοῦ λύχνου. Τὰ ἀγαλμάτια ταῦτα εἶχον ἦθος γλευστικόν, καὶ ἐφαινότο μυκτηρίζοντα αὐτὸν ὡς δαίμονες πολλοὶ διὰ τοὺς γελιοὺς γάμους του. Αὐτὸς δὲ, ὀργισθεὶς χωρὶς νὰ ἐνοῆ διὰ τί, ἤρπασε τὸ μᾶλλον γλευστικὸν ἀγαλμάτιον, καὶ διὰ τῶν σιδηρῶν κινηλίδων τοῦ παραθύρου τὸ ἐρρίψεν εἰς τὴν λίμνην. Ὁ κωφὸς καὶ διεξοδικὸς κρότος τὸν ὁποῖον ἀφῆκε τὸ σῶμα καταπίπτον ἔπεισε τὸν νέον Ἀγγλον ὅτι ἡ λίμνη ἦτο βαθεῖα, καὶ ὅτι εἰς ναύτης ἐδύνατο νὰ εἴρῃ ἐκεῖθεν θύραν δραπετεύσεως φυσικωτάτην ἐὰν ἔλειπον αἱ σιδηραὶ κινηλίδες. Τὸ ἐμπόδιον δὲ τοῦτο δὲν τὸν ἐφάνη ἀνυπέβλητον. Ἐβέβησε μάλιστα ἑαυτὸν ἐλεύθερον εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν τῶν Ἀγγλων τὴν καλουμένην Ὁκεανός.

Ὅτε, κεκοπιανὸς, ἐξηπλώθη διὰ νὰ κοιμηθῆ ἐπὶ τῶν μαλακωτάτων ὑφασμάτων τὰ ὁποῖα ἐτίθει ἐπὶ μικρὸν ἢ ἀόρατος σύζυγός του, τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖός του λογισμὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης: « Ἀἱ σιδηραὶ κινηλίδες τοῦ παραθύρου τούτου θέλουν πέσει καὶ ἐὰν δὲν πέσουν, θὰ φονεύσω, μετὰ μόνον χρόνον, τὸν ἀνδρεῖον Κίεν, τὸν ἀνανδρὸν Τζίν, τὸν ἡλίθιον Σαμπάον, ὅλα τὰ ἄρρενα ἀγαλμάτια τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, καὶ θὰ ὑπάγω ὅπου ὑπάγει ὁ ἥλιος, ἐώσῃ εἴρω τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸν θάνατον. »

Ἄλλ' οἴμοι! ὁ ἀγαθὸς Μελφόρδ δὲν ἐγνώριζε τοὺς Κινέζους! Καὶ ὁ Λατοῦδ καὶ ὁ βαρὸν Τρέγκ ' ἀπέβηθησαν καὶ οἱ δύο ἐντὸς Βασιλείας κινεζικῆς. Ναι μὲν ὁ λαὸς αὐτὸς εἶναι ἀδύνατος, δεῖλος, ἐκτεθλυμένος, ἀλλ' ἔχει πλῆθος μικρῶν μυστηριωδῶν στρατηγημάτων καὶ πανουργιῶν ἐξ ὧν πορίζεται φρικτὴν δύναμιν. Ἡ ἀσθένεια, μόνον ὅταν εἶναι εὐφυής, δύναται ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὴν ἰσχὴν καὶ νὰ θριαμβεύσῃ. Ὁ Κινέζος δύναται νὰ κλεισθῇ ἐντὸς κλωδοῦ ὑαλίνου τὸν ἐχθρὸν του, οὗτος ὅμως δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐξέλθῃ διότι ὁ ὕψος θὰ συντρίψῃ τὰς χεῖράς του. Εἰς τὰς πύλας τοῦ τόπου τούτου ὑπάρχουσιν ἀόρατοι μογλοὶ τοὺς ὁποῖους κινεῖ μὲν καὶ ὁ μικρότερος δάκτυλος, οἷτινες ὅμως κατεσκευάσθησαν ὡς αἱ πύλαι τοῦ ἄδου. Ὑπάρχουσιν κινηλίδες λεπτόταται καὶ ἐναέριοι ὡς κάλαμοι ὀρυζίου, μὴ κοπτόμεναι ὅμως οὔτε ἀπὸ βίνας. Καὶ ὅμως ὁ Μελφόρδ, ὅστις δὲν εἶχε βίνας, ἐπίστρευν ὅτι θὰ ἐκοπτε τὰς κινηλίδας διὰ τοῦ μεγάλου τροχοῦ τοῦ ἀργουροῦ τοῦ ὠρολογίου· ἀλλ' ὅτε ἤβηθη νὰ δοκιμασθῇ, ἐπίστη ὅτι αἱ κινεζικαὶ κινηλίδες θὰ ἐκοπτον ὅλους τοὺς τροχοὺς ὅλων τῶν Ἀγγλικῶν χρονομέτρων.

Σαμπάος ὁ μανδαρινός, ἐνθέρμος ὀκαδὸς τῆς θρησκείας τοῦ Φῶ, συζεύξας τὴν θυγατέρα του, τὴν ὁποῖαν ἐνόμιζεν ἀτιμασθεῖσαν μετὰ τοῦ Μελφόρδ, ὑπέκρουσε μᾶλλον εἰς ἀρχὴν θρησκευτικὴν ἢ εἰς νόμον ἠθικὸν τοῦ Λι-Κί· ἐνῶ δὲ καθυσύχασεν οὕτω πῶς τὴν συνειδησὶν του, ἔλαβε κατὰ τοῦ αἰχμαλώτου γαμβροῦ του προφυλάξεις σπουδαιοτάτας ἱκανὰς νὰ μετριάσωσι πᾶσαν ἀπόπειραν ἀποδράσεως. Ὁ Μελφόρδ κατεδικάσθη εἰς εἰρκτὴν διὰ βίου, καὶ δὲν ἐδράδυνε νὰ ἰδῇ ὅτι ἡ μόνη ἀγκυρα τῆς σωτηρίας του ἦτο αὐτὴ ἡ Ταί-Σέε. Δυστυχῶς ὅμως ἡ γυνὴ αὐτῆ ἠθάνατο φιλίαν σώφρονα εἰ καὶ ζωηρὰν πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, ὅστις ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην του τοὺς παλαιούς ἔρωτάς της καὶ ὠμίλει τὴν γλώσσαν τοῦ ζωγράφου τῆς μητρὸς τοῦ Κομφουκιου. Ἡ φιλία αὐτῆ, τοσοῦτω ἐναντία εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Μελφόρδ, ἐγένετο καθ' ἐξὶν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐτι ἰσχυροτέρα, καὶ κατέστη ἡθικὸς μοχλὸς, τὸν ὁποῖον οὐδεμίαν δύναμιν ἰσχυε νὰ διασεισῇ. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑπομείνῃ καὶ τοῦτο, καὶ νὰ προσποιηθῆ μάλιστα ὅτι εἶναι εὐχαριστημένος. Ἐκτοτε ὅλαι αἱ ἡμέραι τοῦ Μελφόρδ ἦσαν ἀπαράλλακτοι· ἡ ἱστορία τῆς μιᾶς ἦτο ἱστορία καὶ τῆς ἄλλης. Ἡ Ταί-Σέε ἤρχετο ἀναλλοιώτως τὴν αὐτὴν ὄραν καὶ διὰ θύρας πάντοτε ἀόρατου, ἐκάθητο πλησίον τοῦ Μελφόρδ, καὶ ἐπανελάμβανεν ἀδυσωπήτως τὴν διήγησιν τῶν ἐρωτων της. Ὁ αἰχμάλωτος εἶχεν ἐν τοσοῦτω πᾶσαν ἄλλην ἀνάπαυσιν γέρον τις ὑπηρετῆς παρέθετεν εἰς τὴν τράπεζάν του τὰ ἐκλεκτότερα τῶν ἐδεσμάτων, καὶ ἐπειδὴ οἱ οἰκοδεσπότες ἦσαν πλούσιοι μετεχειρίζοντο τὸν Μελφόρδ ὡς υἱὸν των.

Ἐν τοσοῦτω ὁ Μελφόρδ, ἔχων πάντοτε κατὰ νοῦν τὰ περὶ τῆς δραπετεύσεώς του, δὲν ἠμέλησε νὰ σπουδάσῃ τὴν γλώσσαν τοῦ τόπου· ἔμαθεν ἀπὸ τὴν Ταί-Σέε τὴν καθομιλουμένην κινεζικὴν, ὅχι μόνον διατριβῆς ἐνεκα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν μέλουσιν ἐπιχειρήσιν του. Ἡ Ταί-Σέε παρεσκευάσε χάριν αὐτοῦ μικρὰν βιβλιοθήκην ἐκλεκτὴν, αὐτὸς δὲ μετὰ διετὴ σπουδὴν ἀνεγίνωσκεν ἀπλήστως τὰς ποιήσεις τῆς περιωνύμου Παν-Χοεί-Παν, τῆς ἐπιλεγόμενης Σοφῆς, τοὺς μύθους τοῦ Σεε-Μα-Κουάγκ, τὰ θαυμάσια παραγγέλλματα τοῦ Τσεν-Τσου-Κουόγεν-Χοάγκ-Τι, τὰς ὑπερφυεῖς ποιήσεις τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος Κιεν-Λόγκ, καὶ τὸ ὠραῖον ποίημα τοῦ Τέτσιγκος ὑπὸ Λιου-Γύεν, ἕνα τῶν σκεπτικωτέρων ποιητῶν τῆς δυναστείας τῶν Σόγκ.

Καὶ ὅμως ἡ δηλητηρία ἐπιρροή τῆς φυλακῆς καὶ τῆς ἐξορίας ἠλλοῖον ἐπαίσθητῶς τὴν ὑγείαν τοῦ Μελφόρδ· ἡ ὑδατώδης διαίτα τῆς τράπεζῆς του ἀνεσκαπτε τὸν εὐρωστον στόμαχόν του συνειδησαντα εἰς νεότητός του νὰ τρώγῃ σημαντικὰ, τεμάχια βοείου κρέατος, ἐνῶ εἰς τὴν Κίνα οἱ βόες χρησιμεύουσι μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Τίς ἀγγλικὴ ὑπόμνη ἐδύνατό ποτε νὰ παλαίσῃ ἐπὶ τρία ἔτη πρὸς ἐδέσματα ῥιζῶν νυμφαίας καὶ μελιῶν;

Αὕτη ἡ Ταί-Σέε παρετήρησε μετ' ὀλίγον τὴν καταστροφὴν τὴν ὁποῖαν ἡ στενοχωρία, ἡ φυλακὴ, καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς ἐπέφερον εἰς τὰς παρειάς τοῦ

ταλαιπώρου φίλου της· ὅλαι αἱ παραμυθίαι τῆς κινεζικῆς φιλολογίας δὲν ἱκανοῦσι ν' ἀντισταθμίωσι τὴν δύναμιν ἐνὸς rump-steak (*). Ὅθεν, μόλις ἤκουσεν αὐτὸν παραπονούμενον, καὶ συγκληθεῖσα μετὰ χρι δακρύων, καὶ καταταραχθεῖσα ἀπὸ τὴν ιδέαν μὴ γίνῃ συνενοχος τοῦ θανάτου ἐνὸς Ἀγγλου, τῷ ἐπρότεινε τρόπον εὐκόλου καὶ ταχείας δραπετεύσεως. Τότε πρῶτον εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι τρία μόνον λι (εἰκοσιτέσσαρα στάδια) ἦσαν μακρὰν τῆς Καντόνης, καὶ ὅτι ὁ γέρον καὶ πιστὸς ὑπηρετῆς θὰ τὸν συνοδεύσῃ διὰ τῆς διώρυγος μέχρι τοῦ πρώτου ἐμπορικοῦ καταστήματος τῶν Ἑυρωπαίων.

Νέφος λύπης ἐπέσκιασε τὸ ἀκτινοδόλον μέτωπον τοῦ Μελφόρδ· εἰ καὶ σκιρτῶν ἀπὸ χαρὰν ἐλυπήθη ἐνθυμηθεὶς ὅτι θὰ χωρισθῆ ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀγαθὴν Ταί-Σέε ἥτις δις ἔσωσε τὴν ζωὴν του καὶ ἐνῶ ἠγγίζε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἔχρειασθη νὰ ὑποστηρίχῃ δι' ὅλης τῆς ἠθικῆς του δυνάμεως διὰ ν' ἀποφασίσῃ χωρισμὸν σκληρὸν μὲν, ἐπαναδίδοντα ὅμως εἰς αὐτὸν εὐτυχίαν.

Ὁ Ἀγγλος μας δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἐνδυθῆ ἀρμοδίως ὡς Κινέζος· τὸ πρόσωπόν του, εἶχε λάθει καὶ ἔξιν, παράδειγμα ἔχον τὸ τῆς Ταί-Σέε καὶ τὸ τῶν ἀγαλματιῶν, τὸν ἐγγώριον τύπον. Παρατηρήθη πολλάκις ὅτι τὰ ἀγαπώμενα ἀνδρόγυνα ὁμοιάζουσιν ἐπὶ τέλους, μετὰ πολυετῆ συμβίωσιν, μετὰζῦ των, οἱ μὲν ἄνδρες τὰς γυναῖκας αἱ δὲ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας· εἶναι δὲ τοῦτο ἀποτέλεσμα μαγνητικῆς συστολῆς ἐπὶ δύο προσώπων ἀδιακόπως συναντημένων. Καὶ τὸ παράδοξον, καὶ αὐτὰ τὰ βλέφαρα τοῦ Μελφόρδ ἔλαβον ἀνεπαίσθητως διεύθυνσιν λοξήν· ἡ ὄψις του, ἄλλοτε ἐρυθρὰ ὡς τῶν κατοίκων τῆς Ἀλβιόνης, κατήνησε βαθμηδὸν νὰ λάθῃ χροῶμα πορσελάνης· ὥστε κανεὶς εἰς τὸ Θυράνιον κράτος δὲν ἐδύνατο νὰ καυχήθῃ ὅτι εἶναι μᾶλλον ἐκείνου Κινέζος. Ὅτε δὲ ἐφάρεσε τὴν κυανὴν ἐσθῆτα τὴν ἔχουσιν στίγματα λευκά καὶ δράκοντας, καὶ τὸν κίτρινον ἐπεδυτὴν μετὰ χεῖριδας γλαυκᾶς, καὶ ὅτε ἐκρυψε τὴν κόμην του ὑπὸ πῖλον ἔχοντα χροῶμα ἀνάμικτον πορτοκαλλίου καὶ κίτρου, καὶ οὐρὰν ταῶνος, ἰδὸκληρον τὸ πλῆρωμα τῆς Ἰαμασίτης ἐδύνατο νὰ τὸν ἰδῇ χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσῃ.

Ἡ Ταί-Σέε, ὀλοφυρομένη εἰς πᾶσαν λέξιν, ἔδωκε πρὸς αὐτὸν τὰς τελευταίας ὁδηγίας τὸν ὠμίλησεν ἐν ἐκτάσει καὶ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ δοκιμασθῇ ὅτι δὲν θὰ ἀναφέρῃ εἰς οὐδένα περὶ τῶν συμβάντων του ἐνώσω διαμένει εἰς τὴν γῆν τῆς Κίνας. Μετὰ ταῦτα, ἀπτασθεῖσα τὴν χεῖρα του, τὸν ἀνέβησεν εἰς τὸν γέροντα ὑπηρετὴν διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς Καντόνην.

Τέλος πάντων μετὰ τριετὴ κάθειρξιν ὁ Μελφόρδ ἀνέπνευσε τὸν μαγευτικὸν ἐκείνου ἀέρα, ὅστις καὶ εἰς Κίνα καὶ παντοῦ ἄλλοῦ ὀνομάζεται ἀήρ τῆς ἐλευθερίας.

(* Ἐίδος ἐδέσματος τὸ ὁποῖον ὁ μὲν ἀγγλικὸς στόμαχος ὑποδέχεται προθύμως, ἢ δὲ ἀγγλικὴ ψευδοπεπτικὴ συστήματα καὶ νὰ προσφέρῃ, διότι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκφράζει ἐμφαντικῶς τὸ παχὺ μέρος τοῦ βόου ἐξ ὃ ἔσκαυται τὸ ἐδεσμα. Σ. Μ.

« Ὁ Καρολίνα! ὦ φίλτατα τέκνα μου, ἀνέκραξε κινεῖσθαι μόλις πατήσας εἰς τὴν λέμβον, θά σέ ἰδῶ λοιπόν. »

Καὶ τελευταῖος ἀσπασμὸς ἐξελλών ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ μανδρινίου ἀπεχαιρέτισε τὸν Μελφόρδ.

ΣΤ'.

Μόνος ὢν εἰς τὴν νῆσόν του ὁ Ροβινσὼν Κρούσος εὔρε χρυσὰ τινὰ νομίσματα, καὶ ἀποβαλὼν αὐτὰ εἶπεν « ἀρρεῖον μέταλλον! » Ὅτε ὁμοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀγγλίαν συνήρῳσε τὸ ἀρρεῖον μέταλλον, ἐζήτησεν ἀπὸ αὐτὸ συγχώρησιν διὰ τὴν πρώτην καταφρόνησιν, καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς ἐμπόρους εὐρωπαϊοὺς εἰς ἀνταλλαγὴν ὀλίγης εὐτυχίας.

Ὡσαύτως καὶ ὁ Μελφόρδ εἶχε ζώνην πλήρη τοῦ ἀρρεῖου τούτου μετάλλου, τὸ ὅποιον κατεφρόνει μὲν ἐπὶ τριετίαν, ἐθεοποίησεν ὁμοῦ δευθεντίας πλοίου τῷ ἐζήτησε τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν διὰ τὸν μεταφῆρῃ ἀπὸ Βόκκα-Τίγρις εἰς Λονδίον. Ὁ ναυτικός μας, πληρώσας τὴν ποσότητα ταύτην, ἐμεινεν ἰδιοκτήτης ὀλίγων μόνον νομισμάτων ἀλλὰ τί πρὸς αὐτόν; Διὰ τριῶν χιλιάδων δραχμῶν ἠγόραζεν ὀλόκληρον θησαυρὸν, τὴν Καρολίαν καὶ τὰ τέκνα του.

Εἰς Καντόνην, ἀφείς τὸ κινεζικὸν ἔνδυμά του, ἐφόρεσεν ἄλλο ὡς τὸ τῶν εὐρωπαϊῶν ἀποίκων. Ἐπὶ δὲ τοῦ πλοίου ἐφόρει πλατείαν ἀναξυρίδα πανίνην, ἐπενδύτην κυανοῦν καὶ πῖλον πλατύγυρον ἐξ ἀχρῶν ὀρυζίου· τὸ πρόσωπόν του ὁμοῦ ἐμεινεν ὁπωσοῦν κινεζικόν, καὶ ἔπρεπε νὰ διατριψῇ πολλὰ ἔτη μεταξὺ χριστιανῶν διὰ νὰ τὸ ἐπαναφέρει εἰς τὴν πρώτην κατάστασίν του. Κατὰ τὸν πλοῦν, οἱ συνοδοιπόροι του τὸν ἠρώτων ἐὰν ἐγενήθη εἰς Καντόνην, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίνετο διὰ νεύματος καταφατικῶς.

Εἶχε δὲ ἀπόρασιν σταθερὰν ἤθελε νὰ χαρῇ τὸ προνόμιον τὸ ὅποιον κατέκτησεν, ἀποθανὼν μὲν δι' ὅλον τὸν κόσμον, ζῶν δὲ δι' ἑαυτόν. Ἦθελε ν' ἀφήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ναυτικοῦ τὸ ὅποιον καθίστανε πολλὰς γυναῖκας μόλις νυμφευθείσας χήρας. Θὰ εἰσῆρχετο λοιπὸν εἰς νέον στάδιον βίου, εἰς τὸ ὅποιον θὰ παρελάμβανε τὴν πείραν τοῦ ἀρχαίου, τὸ καθαρὸν τοῦτο κέρδος τῆς ἀναστάσεώς του.

Περίστασις τις τὴν ὁποίαν ἔμαθεν ἐσχάτως εἰς Καντόνην ἔδωκε πρὸς αὐτόν καὶ δεύτερον δίπλωμα συζύγου. Ἡ Γαμναία ἐκὴν αὐτανδρὸς κατὰ τὴν Μοζαυδικήν, ἐν μέτῳ τοῦ πελάγους. Λείψανά τινὰ ἀπηνδρακωμένα, ριφθέντα ἀπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Λαγκουεδάρης, καὶ τεμάχιον ξύλου ἐφ' οὗ ἀνεγινώσκετο εἶσα, ἐμαρτύρουν ὡς ἄλλα πειστήρια περὶ τῆς τύχης τῶν ναυτῶν τοῦ πλοίου ἐκεῖνου. Ὁ Μελφόρδ ὑπέθετε, καὶ δικαίως, ὅτι ἡ φίλτατη του Καρολίνα θὰ ἐπενηφόρησεν ὡς χήρα, καὶ ἐπίστευεν ὅτι ἡ ἀπαρηγόρητος αὐτὴ σύζυγος θὰ ἔμενε πιστὴ εἰς τὴν σκίαν τοῦ ἀνδρός της. « Πλὴν, ἔλεγε κατ' ἑαυτὸν ἐνίοτε, ἐὰν . . . » καὶ παρευθὺς ἐζήτηε κατὰ διάνοιαν ἀπὸ τὴν Καρολίαν συγχώρησιν διὰ τὸ προσβλητικὸν τοῦτο εἶναι.

Ἡ Κίνα, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο μέρος τῆς οἰκουμένης, κεῖται πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Λονδίνου. Ὁ λόρδος ὅστις θηρεῖ εἰς Καλκούτταν, ἐπιστρέφει εἰς Λονδίον διὰ νὰ ψηφοφορήσῃ, καὶ πάλιν ἐπανέρχεται διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν θήραν του. Οἱ Ἄγγλοι ἀδιαφοροῦσι διὰ τὰ διαστήματα. Ὁ Μελφόρδ ἐπακτοποιεῖ ἤδη τὸν ἐπενδύτην του, καὶ ἐξόγκωνε τὸν κίμβον τοῦ λαιμοδέτου του, διὰ νὰ ἐμφανισθῇ σιμῶς εἰς τὴν ἐν τῇ Νέα Ὀδῶ οἰκία του· καὶ ὁμοῦ ἦτο ἐπὶ δώδεκα χιλιάδας σταδίων μακρὰν τοῦ Λονδίνου! « Νὰ ἐμφανισθῶ, ἠρώτα ἑαυτὸν, αἰφνης εἰς τὴν γυναῖκά μου, ἢ νὰ τὴν προειδοποιήσω; » Τοῦ ζητήματος τούτου τεθέντος, περιῆλθεν ὅκτῳ ἡμέρας εἰς τὸ κατὰστρομα, μελετῶν τὴν ἀπάντησιν. Ἐνῶ δὲ σήμερον ἀπεφάσιζε νὰ παρουσιασθῇ αἰφνης, αὔριον μετέβαλλε γνώμην. « Ταλαιπώρε Καρολίνα! ἐπανελάμβανε συνεχῶς· ταλαιπώρε γυνὴ ἐγκαταλειμένη, χωρὶς φίλους, χωρὶς βοήθειαν, χωρὶς ἄλλον συγγενῆ, παρὰ μόνον ἕνα ἀδελφόν, καὶ αὐτόν μακρὰν σου, εἰς τὸν πόλεμον! » Ὡ! ὁ οὐρανὸς εἶναι δίκαιος· σὲ ἀποδίδει τὸν σύζυγόν σου ἄξιον σοῦ! »

Τέλος πάντων τὸ πλοῖον ἐφθασεν εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ Λονδίνου!

Πατήσας τὴν γῆν τῆς πατρίδος του ὁ Μελφόρδ ἔδραμεν εἰς τὴν Νέα Ὀδῶν, εἰς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν του, ὅπου ἀφῆκε τὴν γυναῖκα, τὴν θυγατέρα καὶ τὸν προσδοκώμενον υἱόν του. Ἐκρουσεν ἀλλεπαλλήλως διὰ τοῦ ρόπτρου τὴν θύραν, καὶ ὅτε ἠνοήθη ἀνέστη διὰ μιᾶς σχεδὸν τὴν κλίμακα, κρᾶζων ὡς ἐξ ὄφρων « Καρολίνα! Ρόζα! Σίμων! Εἴμ' ἐγὼ! »

Ἄγγλος τις, ψυχρὸς ὡς κωνικὴ τομῆ, καὶ σιωπηλὸς ὡς κωδονοστάσιον καταδικασθὲν ὑπὸ τῆς αἰρέσεως, ἐφάνη εἰς τὴν πρώτην ὄροφὴν τῆς οἰκίας, καὶ ἀνεχαιτίτε τὸν θερμὸν Μελφόρδ διὰ νεύματος ψυχροῦ, καὶ διὰ ξηροτάτου what! (τί) ὁμοιάζοντος φωνῆν χηνίσκου.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μελφόρδ δὲν ἦτο ἐνδεδυμένος ἀποχρώτως ἀξιοπρεπῶς, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξη ἀξιώσεις εἰς καλῆτεραν ὑποδοχὴν, τὸσῳ μᾶλλον καθόσον τὰ ἀλλεπαλλήλα κρούσματά του εἰς τὴν θύραν ἀνήγγειλον ξένον εὐγενέστερον, ἐνῶ τὸ ἔνδυμά του, ἔνδυμα ἀποίκου Ἰνδοῦ ὑπομισθίου, μόλις ἔδιδε πρὸς αὐτόν τὸ δικαίωμα νὰ κρούσῃ δις· ὁ οἰκοδεσπότης ἐθεώρησε τοῦτο ὡς αὐθάδειαν ἄξιαν τιμωρίας. Ὅθεν ἔτεινε τὸ δάκτυλόν του πρὸς τὴν θύραν, οἱ δὲ ἀκίνητοι ὀφθαλμοί, τὰ συνεχρηγμένα χεῖλη, καὶ οἱ σπασμωδῶς κινούμενοι μυκτῆρες του ἐσήμαινον Ἐξω!

Ὁ ναύτης συνέσφιγγε τοὺς γρόνθους παρὰ τοὺς μηρούς του ὡς διὰ νὰ τοὺς ἀκονίσῃ, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιπέσῃ ἐξ ἐφόδου κατὰ τῆς πρώτης ὀροφῆς, ὅτε ἐνθυμήθη τοὺς φρικτοὺς ἀγγλικούς νόμους καθ' οὓς ἡ κατοικία τῶν πολιτῶν εἶναι ἄσυλος, καὶ πλήρης ἢ οἰκιακῆ ἐλευθερία. Ἰρίφας λοιπὸν βλέμματα φλογερὰ πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην κατέβη τὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθε λυσσῶν.

Πρὸς τὴν θύραν τῆς παρακειμένης οἰκίας ὑπερέτης τις ἐκαθάριζε τὰς δύο βαθμίδας τοῦ κατωφλίου ἀποταβεῖς λοιπὸν πρὸς αὐτόν,

— Δὲν μὲ λέγεις, εἶπε, παρακαλῶ, ἐὰν ἡ Κ. Μελφόρδ κατοικῇ πάντοτε ἐδῶ;

Ὁ ὑπερέτης γονυκλινῆς κατὰ γῆς, ἐσηκώθη καὶ ἔτριψε τὸ μέτωπόν του εἰπὼν πολλάκις « ἡ Κ. Μελφόρδ! » ὡς διὰ νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του περιστάσιν πρὸ πολλοῦ παρελθούσων.

— Ἡ Κ. Μελφόρδ! εἶπεν ἐπὶ τέλους, ναί, ἡ Κ. Μελφόρδ· εἶναι τὸ ὄνομά της . . . ἡ χήρα νέου ναυτικού ἀξιωματικοῦ, ἔ;

— Ὅχι· ναί, ναί, ἡ χήρα . . . ὁ σύζυγός της ὁμοῦ δὲν ἀπέθανε.

— Μὲ εἶπαν ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ . . .

— Χήρα ἢ ὄχι, ἀδιαφοροῦν ἀνέκραξεν ὁ Μελφόρδ· ἐδῶ λοιπὸν κατοικεῖ;

— Ὅχι· ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Λονδίον πρὸ δύο ἐτῶν· κατοικεῖ εἰς Γρίνουϊτς. Τὴν ἰδα πέρυσιν εἰς τὸν κήπον τοῦ Οὐάιτχολ, καὶ τὴν ἠκολούθησα ζωὸς εἰς Οὐγγερφορδ-Μάρκετ· ἐκεῖ κατέβη τὴν κλίμακα διὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ καὶ νὰ ὑπάγῃ ἴσως εἰς Γρίνουϊτς.

— Ἦτον μόνη;

— Μόνη, ναί, ἀφοῦ εἶναι χήρα.

— Σ' εὐχαριστῶ, κύριε, εἰς ἄκρον.

Καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἔδραμεν εἰς Γρίνουϊτς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφθασε τὴν νύκτα, δὲν ἐδυνήθη ν' ἀρχίσῃ ἀμέτῳ τὰς ἐρεῦνας του. Ἐνθουσιῶν ὁμοῦ ὅτι τὸ μακάριον ἐκεῖνο χωρίον περιεῖχε τὴν φίλτατην Καρολίαν του, ἐπλανήθη μέχρι τῆς αὐγῆς, ἐξετάζων διὰ τοῦ βλέμματος πᾶσαν οἰκίαν, ἀκροαζόμενος καὶ τὸν ἐλάχιστον κρότον, καὶ νομίζων ὅτι ἕκαστος ψιθυρισμὸς τῆς νυκτὸς ἦτο στεναγμὸς τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν τέκνων του. Ἄλλ' ἀπὸ ὑπεροβολικὸν ζῆλον ὑπερέβαινε ἐνίοτε τὰ ὅρια τὰ ὅποια προσδιορίζει ὁ νόμος εἰς τοὺς νυκτερινούς διαβάτας· ὅθεν χωροφύλαξ τις κατέλαβεν αὐτόν παρατηροῦντα, δι' ὅπης παραθύρου, τὰ μυστήρια προσγείου θαλάμου.

— Τί κάμεις ἐκεῖ; ἐκραξεν ἀποτόμως ὁ χωροφύλαξ.

— Ζητῶ τὴν γυναῖκά μου, ἀπεκρίθη ὁ Μελφόρδ.

Ὁ χωροφύλαξ ἐτιμώρησε τὸν Μελφόρδ διὰ πλατυτάτου γέλωτος, ἐναντίον τοῦ σπουδαιοτάτου χαρακτήρος τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Τέλος πάντων ἐφάνη ἡ αὐγὴ, καὶ ἐχρωμάτισε διὰ μιᾶς ἀκτίνος τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Γρίνουϊτς. Ὁ δὲ Μελφόρδ, παραιτήσας τὸ ζωηρὸν βᾶδισμά του, ἐφάνη ἐμβριθέστερος· μόνη ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐξηκολούθησαν τὰς κινήσεις τῶν δεξιῶν καὶ ἀρστερῶν, ἄνω καὶ κάτω, μάλιστα κατὰ τὴν πρῶτην ἐκείνην ὄραν ὅτε ὁ κρότος τῶν παραθύρων ἄτινα ἠνοήγοντο, ἀνήγγειλλον τὴν ἐμφάνισιν προσώπων. Κεφαλαὶ γυναικεία ἐφαίνοντο εἰς τοὺς ἐξώστας, εἰς τοὺς ἕλους, εἰς τὰς θύρας, εἰς τὰς κλιδικὰς τῶν κήπων, εἰς τὰ παράθυρα τῶν μαγειρείων ἀσφαί παιδίων ξηθῶν καὶ εὐθύμων ὡς ἀγγέλων διαμαρτυρομένων, ἔτρεχον εἰς τὰ σχολεῖα, ἀλλ' οὐδὲν τῶν προσώπων τούτων ὁμοιάζε τὸ τῆς συζύγου ἢ τῶν τέκνων του. Ὁ πιστὸς σύζυγος ἐπεθεώρει ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Γρίνουϊτς, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπε τὸ

ἀξιολάτρευτον πρόσωπον τῆς Καρολίνας του, ἢ κανὸν φουσιγωνίαν παιδίου ἢ κόρης ὁμοιάζουσαν τὴν τοῦ πατρὸς των.

Τὸ Γρίνουϊτς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο ὅπως σήμερον, πόλις μεγάλη. Ἐδύνατο τις νὰ μετρήσῃ τὰς οἰκίας του ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ· μόλις περιεῖχε τετρακοσίας. Ὁ Μελφόρδ ἀπεφάσιζε νὰ ἐπισκέπτεται τεσσαράκοντα κατ' ἐκάστην καὶ νὰ ἐρωτᾷ περὶ τῆς Κ. Μελφόρδ, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θὰ τὴν ἀνεκάλυπτεν ἐντὶς μιᾶς ἐβδομάδος. Διέταξε λοιπὸν δεόντως τὰ κατ' ἑαυτὸν, καὶ καταλύσας εἰς μέτριον ξενοδοχεῖον παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐξεστράτευε κατ' ἐκάστην πρωίαν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τεσσαράκοντα οἰκίας μεταξὺ λυκαυγοῦς καὶ ἀμφιλύκης. Ἡ ἐρευνα ὁμοῦ αὐτὴ ἀπέβη ματαια, εἴτε διότι αἱ ἀπαντήσεις τῶν ὑπηρετῶν δὲν ἦσαν ἀκριβεῖς, εἴτε διότι ἡ Κ. Μελφόρδ ἠλλαξεν ὄνομα κατὰ συνέπειαν δευτέρου γάμου.

Ὡ! ἡ φρικτὴ αὐτὴ ἰδέα κατεταράσσε τὸν ταλαίπωρον Μελφόρδ! Νὰ τηρήσῃ ἐπὶ τετραετίαν πιστὴν, νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν Κίνα, ἀπὸ τὴν σελήνην, διὰ νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν σύζυγόν του, καὶ νὰ τὴν εὖρη ἐναγκαλιζομένην ἄλλον! . . . Ἡ μάχαιρα μόνη θὰ ἔδιδε τέλος εἰς τὴν ἀπελπισίαν του.

Ζ'.

Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη καὶ τὰς μικροτέρας γωνίας τοῦ Γρίνουϊτς ὁ Μελφόρδ ἐπεσκέφθη καὶ τὰ κατ' ἑαυτὸν καὶ ἶδεν ὅτι σύντροφος μόνος τῷ ἔμενεν ἡ εἰκὼν τοῦ Γεωργίου Δ'. ἐγκεκαγαμμένη εἰς τὸ τελευταῖον του νόμισμα. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ἐπανέβη εἰς Λονδίον, τὴν πόλιν ἐκείνην τοῦ προσπορισμοῦ, διὰ νὰ εὖρη θέσιν καὶ μέσα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐρεῦνας του κατ' ἄλλην τὴν Ἀγγλίαν. Ἐδαπάνησε μὲ τὴν δυνατώτεραν οικονομίαν τὴν τελευταίαν γουινέα του, καὶ ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τὸ ὠρολόγιόν του διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Ὁξφόρδ.

Ἐρχετο δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην δι' ἄλλον σκοπόν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἀναγινώσκων τὰς προκηρῦξεις, ἶδεν ἀγγελίαν τοῦ πανεπιστημίου Ὁξφόρδ, δι' ἧς ἐζητεῖτο καθηγητὴς τῆς Κινεζικῆς. « Τὸ ἐπέτυχον! εἶπε κατ' ἑαυτὸν ὁ Μελφόρδ· οἱ συναγωνισταί μου, ἐὰν ὑπάρχουν, δὲν θὰ μὲ καταβάλουν βεβαίως· ὑπάγω νὰ κερδήσω τὰς πεντακοσίας μου λίρας στεργίνας κατ' ἔτος, καὶ δὲν θὰ παρατριφῶ πλεόν μὲ πίσσας. »

Μεταβάς εἰς Ὁξφόρδ, ἀπήντησεν ὑπὸ τὴν κιονοστοιχίαν τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἱκανὸν ἀριθμὸν συναγωνιστῶν σπουδάζοντων τὴν κινεζικὴν. Ἡ συρροὴ αὐτὴ ἐφόδισεν ὁπωσοῦν τὸν ἀρχαῖον ἀξιωματικὸν τῆς Γαμναίας. Ὅτε μάλιστα ἶδε τὸ πρόσωπον τῶν ἀνταγωνιστῶν του, δὲν ἐνόηε πῶς ἐσπούδασαν τὴν γλῶσσαν τοῦ Οὐρανίου κράτους.

Τὴν ὁρισμένην ἡμέραν ὁ Μελφόρδ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ διαγωνισμοῦ, καὶ ἠκρασθή μετὰ προσοχῆς τὰ κινεζικὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν του· ἀλλὰ δὲν ἐνόησεν οὔτε συλλαβὴν. Ὅτε δὲ ἦλθε καὶ αὐτοῦ ἡ

πειρά, εξέφώνησε λόγον εις την γλώσσαν την οποίαν
ώμιλει ή Ταϊ-Σέε, λόγον αξιον της γραφίδος του
λογιωτέρου των μανδαίων, και επί τέλους παρέθε-
σεν ωραιότατον απόσπασμα εκ του ποιήματος του
Κιεν-Λόγκ. Ο πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής,
αφού εκυψε προς τον εκ δεξιών δικαστήν και μετ'
όλιγον προς τον εξ αριστερών, εκήρυξεν απόδλητον
τον Μελφώρδ διά παμφηρίας.

Η απροσδοκητος αυτή αποτυχία έτάραζεν όπωσ-
συν τον νέον μας ναυτικόν. Μασσαλιώτης τις, αρ-
χαίος αιχμάλωτος, καλούμενος Λιενώ, άνομάστη διά
χειροτονίας καθηγητής της κινεζικής εις τό πανε-
πιστήμιον Όξφόρδ. Σημειωτέον δέ ότι τά κινεζικά
του Λιενώ συνέειντο εκ δύο λέξεων της φραγκι-
κής γλώσσης, ti sabir, και εκ τινων άλλων παρε-
φθαρμένων.

Ο φιλόσοφος Μελφώρδ επανήλθε τότε εις Λονδί-
νον διά ν' αύξηση, εις την μητρόπολιν αυτήν, τον
αριθμόν των υποτρόφων της θείας προνοίας, των όν-
των τούτων άτινα δέν έχουσι αυριον, και παρακα-
λουσι τον Θεόν να τους θρέψη ως τά πτηνά του ου-
ρανού. Εάν δέ δέν τον επήκουεν ή θεία πρόνοια, ει-
χε και άλλο καταφύγιον κοινόν εις τους όμοιοπα-
θείς του: εξ όργυίας ύδατος. εν καιρώ παλιφροίας,
υπό την τρίτην άψίδα της γερύρας του Blackfriars.

Αλλά πριν καταντήση εις τούτο, απεράσισε να
εξαντήση όλην την γενναιότητά του εις τό να πε-
ριμένη την ποθητήν Καρολίαν του. Ανέθετε τάς
ελπίδας του εις την τύχην, και ή τύχη, άς τό όμο-
λογήσωμεν, δέν καταλείπει ποτέ τους ελπίζοντας
επ' αυτήν. Ο Μελφώρδ αυτός τό έδοκίμασε.

Μίαν των ήμερών, διαβαίνων διά του λειβαδιου
τό όποιον φέρει, ως όδός εκ βελουδου πρασίνου, ά-
πό Καρλτον-Τέρας εις τό σκήνωμα του ώρολογίου
των γηραιών ανακτόρων του Άγιου Ιακώβου, ιδε
νέαν κυρίαν δίδουσαν κύπελα πλήρη θερμού γάλα-
κτος εις μικράς κόρας: ώπισθοδρόμησε δέ εν άκαρεί,
άλλοιωθείς την όψιν, ως αν περιετυλίχθη όφει εις
τους πόδας του. Ο όφθαλμός συζύγου έρώντος δέν
απατάται και ο Μελφώρδ θά έγνωρίζε την γυναίκα
εκείνην μεταξύ όλων των γυναικών του Λονδίνου.
Τό όνομα της Καρολίνης ανέδη από του βάθους της
καρδίας εις τά χείλη του, αλλά δέν εξέηλθεν. Ω!
ήτο βεβαίως εκείνη ο χρόνος, ή άπουσία, ή λύπη,
οι έχθροι αυτοί του κάλλους, είχαν, κατ' εξαί-
ρεσιν καταστήσει την Καρολίαν εκατοντάκις ώ-
ραιότεραν. Διά της απλής εσθήτος της εξωγραφείτο
τό λεπτόν της άνάστημα: ο ψιάνιος πιλός της δέν
έδυνατο να κρύψη τον πλούτον της κόμης της ήτις
κατέπιπε κυκλωτέρως ως χρυσούς χειμαρρός: ούρα-
νιον μεδίαμα ήκτινοβολεί ως στεφανος περι τό δρα-
σπερόν πρόσωπόν της, και ή διαφανής γλαυκότης των
όφθαλμών της ήρμήνευε συγγρόνως αιδώ παρβενι-
κήν και χαράν νέας μητρός άγαλλωμένης διά τά
τέκνα της.

Από τό μεδίαμα πρό πάντων αναγνωρίζει τις την
ποθητήν γυνήν, εάν έμεινεν επί πολλά έτη μακράν
αυτής. Και ο μιν Μελφώρδ ήθελε ν' άμφιβάλη: άλλ'

ή άμφιβολία ήτο αδύνατος και μετά την ανακάλυ-
ψιν περιστάσεως κεραυνοβολούσης τον ταλαιπωρον
σύζυγον. Η ανακάλυψις δέ αυτή ήτο ότι ή σύζυγός
του είχε τρεις θυγατέρας! . . . Και την μιν πρωτό-
τακον την έγνωρίζε κάλλιστα: την δέ δευτέραν την
καρεδέγετο άντι του περιπολήτου Σίμωνος: άλλ' ή
τρίτη; . . . ή τρίτη ήτο ύποπτος!

Η τρίτη αυτή κόρη κατεβουδύθη τον Μελφώρδ
και τον προσήλωσεν εις την θέσιν του, όπισθεν όγ-
κώδους στελέχους δένδρου επιπροσθούτος.

Βλέπων αλλά μη βλεπόμενος, παρετήρησεν όλας
τάς κινήσεις της οικογενείας, της οποίας επεδύμει
να κατεποντίζετο εις την άβυσσον τό ήμιόλι-
ον. Αί τρεις κόραι επάίζον με την δάμαλιν καγ-
χάζουσαι εύθύμως, όπως ο κορυδαλός όταν άδη την
αύγην ή νέκ μητηρ έγέλα βλέπουσα γελώντα τά
θυγατριά της, και, έναγκαλιζόμενη άλληπαλλήλως
αυτά, τά έβλεπεν επί της όράγως του γαλακτοφόρου
ζώου, τό όποιον έμενεν άκίνητον διά να μη σρομαίξη
τά άθωα εκείνα πλάσματα. Αί ώραιαι κυρίαι όσαι
διέδαινον εκείθεν ιστάμεναι επυφήμουν τά παίγνια
εκείνα υπομειδιώσαι θελκτικώτατα, όπως γίνεται εν
Λονδίνω όπου τά μειδιάματα αναπληροϋσι τον ή-
λιον. Αλλά μη εκλαμβάνωμεν ως αληή την ευθυμίαν
εκείνην της Καρολίνης! Εάν ο Μελφώρδ δέν άφη-
πάζετο από άγανάκτησιν, θά έδλεπεν ότι ενίστε ή
χαρά εξηλείρετο από τό πρόσωπόν της, και ότι ά-
ποσπώσα τους όφθαλμούς από τάς θυγατέρας της,
έστρεφεν αυτούς λαθραίως εις ουρανόν, ως διά να τον
ζητήση βοήθειαν. Και κάλιν τά παίγνια και αί φω-
ναι των παιδιών ανεκάλουν την νέαν μητέρα εις
την γην.

Πέντε ώραι εσήμανον εις τό παρακείμενον ώρο-
λόγιον, και ή νέα μητηρ, ήτις έμέτρησε με προσ-
οχήν αυτάς, διώρθωσε τό ένδυμά της, έρίλησε τάς
τρεις θυγατέρας της, ως διά να τάς ειδοποιήση ότι
έτελείωσεν ή ώρα της διασκεδάσεως, και έστρεψε τους
όφθαλμούς προς τό μέρος της μεγάλης κλίμακος.

« Κάποιδν βεβαίως θά περιμένη, ειπε καθ' έαυτόν,
αφού παρατηρή τους εργομένους με τόσην προσοχήν. »

Και ιδρών ψυχρός έβρευσεν από τό μέτωπόν του.

Και τώνοντι, άνθρωπος τις τεσσαρακονταπέντε έ-
τών περίπου, σεμνοπρεπές έχων τό εξωτερικόν, βα-
δίζων αξιοπρεπώς και αξιοπρεπώς μειδιών, κατέση
μετά μικρόν την κλίμακα του Καρλτον-Τέρας, και
ήλθε προς την άσμένως ύποδεχθεισαν αυτόν οικο-
γένειαν. Η Καρολίνα λαβούσα τάς χείρας αυτού τάς
έσφιγγε τοσούτω περιπαθώς, ώστε ο Μελφώρδ ενό-
μισεν ότι γυψ επάραξε την καρδίαν του με τό ράμ-
φος του. Ο άγνωστος κύριος επρόσφερε τον βραχιονά
του εις την Καρολίαν, έλαβε την χείρα της μικρο-
τέρας κόρης (της έδικής του, έλεγε καθ' έαυτόν ο
Μελφώρδ) και κατέση προς Ουάιτχολ.

Ο Μελφώρδ τους παρηκολούθησεν άνέση τό Πάρ-
λιαμεν Στρήτ, περιήλθε τό καλάτιον Νορθούμπερ-
λανδ, εισήλθεν εις Στράνδ, και ιδε την οικογένειαν
προχωρήσαν εις την ζοφεράν άγοράν του Ουγγερ-
φορδ, την φέρουσαν εις τον τόπον της επιβιβάσεως,

— Που υπάγουν οι επιβιβαζόμενοι εκεί; ήρώτη-
σε τινα των διαβατών.

— Εις Γρίνουιτς.

— Εις Γρίνουιτς; ανέκραξεν άρα δέν με ήπάτη-
σαν άς τους ακολουήσω.

Και καταβάς την κλίμακα επεδιβάστη μετά των
άλλων.

Ο όφθαλμός της τίγρης άναμενούσης έλαφον εις
τον ρύακα δέν έχει τόσην ύψυδερκειαν όσην έλαβεν
ο του Μελφώρδ από Λονδίνου μέχρι Γρίνουιτς. Καθ'
όλον τον πλουδν δέν έδλεπε παρά μόνον τον αποτρό-
παιον σύζυγον της άπιστου Καρολίνης. Ούτος, καθ' ή
μενος εις την πύμναν, επεδείκνυε την ευτυχίαν του
με αυθάδειαν και οίησιν προκαλούσαν τους κερυ-
νούς του άντεραστου του. Μυριάκις απεράσισεν ο
Μελφώρδ να υπάγη προς αυτόν με βήμα άνάληπτον
ως τού παλῆρος και να τον κρημίση εις την θά-
λασσαν: άλλ' ανεχαιτίστη θελήσας να ιδη μέχρι τέ-
λους την έκτασιν της συζυγικής δυστυχίας του, έ-
χον όμως πάντοτε σκοπόν να επισέρη τέλος τραγι-
κόν, τό όποιον να χρησιμεύση ως παράδειγμα εις
τάς γυναίκαις των ναυτικών αιτινες κηρύττονται οι-
κοθεν χήραι μετά τετραετή άπουσίαν των συζύ-
γων των.

Μεταξύ της καταγίδος του μίσους, της ζηλοτυ-
πίας και της απελπισίας ήτις συνετάρασε την καρ-
δίαν του, ή πατρική στοργή εξηφανίσθη ως χυδαίον
τι αίσθημα: νέφος εκάλυπτεν όλα τά ζώντα και νε-
κρά αντικείμενα, και μόνον όρατόν ήτο τό γαλη-
αίον πρόσωπον του ευτυχούς ανθρώπου, του νομίμου
άρπαγος της ωραιότερας των γυναικών. Ο Μελφώρδ
ήρθη από εντροπή συγκρινών έαυτόν, πτωχόν
ναύτην υποκύψαντα εις δυστυχίαν, προς τον πλου-
σιον εκείνον ούτινος τό αίώνιον μειδίαμα άηγγελλε
την έντελῆ ευτυχίαν.

Αλλά καθόσον παρετήρη τον πλούσιον τούτον ά-
γνωστον, ενόμισεν ότι τον είχεν ιδεί και άλλωτε,
περι την δύσιν του ήλιου, ότε ακτις τις, εξελθοϋσα
του νέφους, έρώτισε τό ευγενές πρόσωπόν του, ο
Μελφώρδ ήτοιμάσθη να κρείη: « Ναι, εν' εκείνος! »
Τίς άρα να ήτο ο άγνωστος εκείνος; εις ποιόν
μέρος του κόσμου απαντήσας αυτόν ο ναύτης τον εν-
θυμείτο τόσω καλώς; Ο Μελφώρδ, βυθισθείς εις τό
ζοφερόν βάραθρον του παρελθόντος, περιήρχετο εν
τάχει τον κόσμον, και δέν τον απήντα εις κανέν με-
ρος: και όμως είχε πεποιθήτην ακλόνητον λέγουσαν
προς αυτόν: « τον ίδες. » « Ναι, ναι, επανελάμβρα-
νε, τον ίδα, αλλά τον ίδα εις ο ειρον τό όποιον μι-
έστειλεν ο θεός διά να με δείξη τον άνδρα της γυ-
ναικός μου! Η νύξ δέν έχει μυστήρια! Τον ίδα εις
τό φρικτόν εκείνο όνειρον τό όποιον εκύλιστε πρό
των ποδών μου και γαίας και ώκεανούς με πάταγον
τρομερώτερον του κεραυνού του Τραφαλγάρ! Τόν
ιδα όταν τό φάντασμα της Καρολίνης ήγέρθη εις τό
ερημον Λονδίνον διά να με ζητήτη άσυλον και προ-
στασίαν την νύκτα βέβαια εκείνην θά έτελέσθη ή
ατιμία μου, και ο διάβολος με τό εσφύριζε τρεις
χιλιάδας λεύγας μακράν του κοιτώνός μου. Αφού

λοιπόν ανακατένεται ο διάβολος, θά τον κάμω να
ευχαριστή. »

Αί μαύραι κιονστοιχίαι του Γρίνουιτς έφαινοντο
επάνω των ύδάτων της Ταμίσης, οι διαβάται, ώχροί
ως όλοι οι διαβάται της σφαιρας ταύτης ήτις έχει,
ότι και αν λέγωμεν, τόσω όλίγα πάθη εις την επι-
φάνειαν της, οι διαβάται έμέτρων εις τάς χείρας των
τά πέικς και τά σελίγια, τά όποια θά έδιδον διά
ναύλον. Η περιστασις αυτή, αν και ευτελής, ανε-
κάλεσε τον Μελφώρδ εις τον συνήθη ριον, και από
του ύψους των όπτασιών του έπεσεν εις τό βάθος του
βαλαντίου του, τό όποιον ήτο κενόν. Και ιδού αυ-
τής αιχμάλωτος διά τρία σελίγια! « Ω! ή ζωή μου
διά τότα σελίγια! » ανέκραξε καθ' έαυτόν παρωδών
βιγάρδον την Γ'.

Ομίγη και νύξ έπικότιζον την Τάμισαν: και ή
μιν διαβάται εσωρεύθησαν εις την σανίδα της άπρ-
έασσεως, ο δέ Μελφώρδ μετέθη εις την πύμναν, και
κατέση έλαφρός εις τον ποταμόν: και μετά ταύτα
κολυμῆτας έβησεν εις την όχλην, είκοσι περίπου
πόδας μακράν του μέρους της αποβάσεως.

Τό καλύτερον φως εν μέσω του σκότους είναι ή
ζηλοτυπία και ο έρωσ. Και ο Μελφώρδ άνέθη από
τά ύδατα ώχρος και περιόρητος ως φάντασμα ναυα-
γήσαντος, και έβησεν ως έλαφος, τον άνδρα, την
γυναίκα, και τά κοράσια εκείνα, αφ' ών εκρέματο ή
ζωή του. Επάτησε τους πόδας εις την άμμον την
όποιαν επάτησαν και αυτοί, κατέπιε τον άέρα τον
όποιον εσχίζον και όστις έφερε προς αυτόν τον ήγον
της φωνής της συζύγου του τόσω γλυκύτερον όσω
ήτο ωραιότερα ύπέροπτε. Τους ήκολούθησε διά των
αποτόμων άτραπών αιτινες αναβαίνουσι περιστρεφό-
μεναι εις τά ύψη του κήπου, και κίχλις σιδηρά ά-
νοιχθείσα έώπιον αυτού εκλείσθη μετ' όλίγον. Ο
Μελφώρδ έμει ε μόνος εξω και παρετήρη την κίγ-
κλιδα, ως αν άμφεβαλλε διά τό μέγεθος της δυστυ-
χίας του: μετά ταύτα έβαλε τό μέτωπόν του με-
ταξύ δύο σιδηρών και έμειδιεσεν, ως μειδιῶ ο κα-
τάδικος εις τάς πύλας του άδου.

Όλην την απελπισίαν την όποιαν αισθάνεται ο
άνθρωπος υπό τους τροπικούς, την ήσθάνθη ο Μελ-
φορδ την ώραν εκείνην. Όποιαν χαράν, όποιαν ευτυ-
χίαν, όποιους γλυκείς άσπασμούς θά εκάλυπτεν ή οι-
κία εκείνη! και αυτός να οδύρεται απέναντι του
παραδείσου, αυτός ο άπόλυτος κύριος της γυναικός
εκείνης, αυτός, διωγμένος ως σκύλος παράσιτος!

« Όχι, όχι, άρκεί ή τόση ατιμία και αυτού και
έμου, ειπε καθ' έαυτόν εμπρός ο κύριος: όπισω,
κλέπτα της σαρκός μου! »

Και βυθισας την δεξιάν εις τά ένδύματά του έ-
βεβαίωθη ότι τό άδιαχώριστον εγχειριδιόν του, κα-
τασκευής άγγλικής, ήτο πάντοτε εις την ζώνην του.

« Καλά, ειπεν ή εφεύρεσις των εγχειριδιών χρε-
ωστέεται εις γυναίκα. »

Είπε και έκρουσε την θυραν ως τις φίλος της οι-
κίας. Και ότε ήνοιχθη, εισήλθε, διέδη τον κήπον,
και εις τό κατώφλιον της οικίας εύρε μικρόν αι-
θιοπα αναμένοντα. Η νύξ ήτο σκοτεινή και δέν έ-

φαίνεται ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ ἀλλοίωσις τοῦ Μελφόρδ.

— Ἐπιθυμῶ νὰ ὁμιλήσω τὸν Κ. . . τὸν οἰκοδεσπότην, εἶπε πρὸς τὸ παιδίον.

— Τὸν Κ. Ο. . . ἠρώτησε τὸ παιδίον;

— Τὸν Κ. Ο. . . ἀπεκρίθη ὁ Μελφόρδ, ἐπαναλαβὼν τὸ ὄνομα ὡς ἤγῳ.

— Ὅρισατε εἰς τὴν αἴθουσαν.

Καὶ ἀνοίξας ὁ αἰθίοψ τὴν θύραν προβαλάμου εἰσήγαγε τὸν ξένον. Ὁ δὲ Μελφόρδ ἐμβὰς ἐτρόμαξεν ἰδὼν ἐαυτὸν εἰς μέγα κάτοπτρον. Ἐκβαλὼν δὲ τὸ ἐγχειρίδιόν του ἐδοκίμασε τὴν ἀκωκὴν αὐτοῦ.

« Καλὰ, εἶπε, καὶ ἀνασηκώσας τὸ ἐγχειρίδιον κατέφερε πληγὰς εἰς τὸν ἄερα ἐν εἶδει δοκιμῆς. Λέγω τὸ ὄνομά μου καὶ σκοτόνω μετὰ ταῦτα βλέπομεν . . . Ναι, ναι, ἐπρόσθεσε, ναι, χαίδευσέ τον τὸ τελευταῖον. »

Μετὰ τὴν σταθερὰν ταύτην ἀπόφασιν, ἐστράφη πρὸς τὰς εἰκόνας τῆς αἰθούσης καὶ περιεργάζετο αὐτάς· μετὰ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχε τις τόσῳ παράδοξος, ὥστε ἐμεινεν ἐκστατικὸς, εἰς ὧραν μάλιστα καθ' ἣν ἐξίσταται τις δυσκόλως. Ἡ περιεργος αὐτῆ εἰκὼν παρίστανεν ὑψηλὰ ὄρη καὶ γυναῖκα κάτω αὐτῶν εἶχε δὲ κάτωθεν αὐτῆς τὴν ἐροζῆς ἐπιγραφὴν· « Ἀγαλμα τῆς Κόρης Κατόρης παριστῶν τὴν μητέρα τοῦ Κομφουκίου μεταβαίτουσαν εἰς τὰ ὄρη Νυ-Κις-οὐ διὰ τὰ ἐπιτήρησι γοιμύτητα. Ἐποιήθη ἐν Κατόρη ἐπὶ Ο. . . »

Μόλις ἀνέγνωσε τὰς λέξεις ταύτας καὶ ἡ χεὶρ ἢ κρατῶσα τὸ ἐγχειρίδιον ἀνοιχθεῖσα ἀφῆκεν αὐτό. Αἰφνιδίως ἀποκάλυψε ἐξήγηται εἰς τὸν Μελφόρδ τὸ μυστήριον τῆς ὁμοιότητος τῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου πρὸς τοὺς τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον ἰδεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μανδραϊνοῦ. Σύμπτωσις τις, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας οἱ χυδαῖοι ἐκλαμβάνουσιν ὡς μυθώδεις, ἐδίδεν εἰς τὸν Μελφόρδ ἀντεραστὴν τὸν ζωγράφον ὅστις διέτῃ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ταί-Σέε, καὶ τῷ ἐπέπευσεν ἔρωτα τοσαύτω ἰσχυρῶν, ὥστε ἡ κόρη τῆς Κία, γεννηθεῖσα κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ παραδόξου αὐτοῦ πάθους, διεστῆρσε τὸν ὑλικὸν τύπον τοῦ λογισμοῦ τῆς μητρὸς ἢ ὁμοιότητος αὐτῆ ἢ τοῦ ἀξιοθαύμαστου, εἰ καὶ ἀθεοτάτη.

« Ἐγὼ, εἶπε καθ' ἐαυτὸν ὁ Μελφόρδ, ἐγὼ νὰ φονεύσω τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν τὸν προσηνίσαντα εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ γλυκείαν Ταί-Σέε τὰς μόνας στιγμὰς τῆς σάφρονος εὐδαιμονίας τῆς! ποτέ! ποτέ! »

Καὶ ἀναλαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον ἐπρόσθεσε· « Μόνον κατ' ἐμοῦ θὰ τὸ διευθύνω. »

Κρότος βημάτων συνοδευθεὶς πρὸς τὴν κλίμακα ἀνεκάλεσε τὸν νέον ναύτην εἰς σκέψεις ἄλλας. Συναγωγῶν δὲ ὅλας τὰς δυνάμεις καὶ ἀναλαβὼν ἦθος ἀτάραχον, ἐστήριξεν ἀδιάφορος τὸν ἕνα τῶν ἀγκῶνων του ἐπὶ τῆς ἐστίας καὶ ἀνέμεινε. Ρίψας δὲ τὸ βλέμμα ἐπὶ τινος ἐπιστολῆς κειμένης ἐκεῖ μετὰ τῶν ἄλλων ἐγγράφων, ἔμαθεν ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τὴν ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ οἰκοδεσπότη, ὅστις ἦτο ὁ σίρ Ο. . . πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Ναυαρχείου, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Οὐαίτχῳλ.

Ὁ σίρ Ο. . . εἰσῆλθε, καὶ ἔμεινεν ἐκθαμβὸς ὅτε ἰδεν ὠραιότατον νέον φοροῦντα ἐνδυμα ναυαγῆσαντος, καὶ κάτωρον ὡς ὁ θάνατος. Καὶ ὅμως ἀνέλαβε ταχέως τὸ ἀπαθὲς ἦθος τῶν καλῶς ἀνατετραμμένων οἴτινες πάντα μὲν προσδοκῶσιν, οὐδὲν δὲ φοβούνται· καὶ ἀποκριθεὶς δι' ἑλαφροῦ νεύματος εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Μελφόρδ ἠρώτησε·

— Τί ἐπιθυμεῖτε, κύριε;

— Τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ Μελφόρδ.

Ἡ θέσις εἰς ἣν ἐνίστε εὐρισκόμενα δύναται νὰ μεταβάλη καὶ ἐν μονοσύλλαβον εἰς ὀλόκληρον τραγωδίαν. Τὸ τίποτε αὐτὸ προσφερθὲν μὲ φωνὴν βραγχοῦδη, μετὰ δύο φωνῶν, ἀπὸ ἀνθρώπου δυσανασχετοῦντα, ἐκλόνησαν ἐπὶ μικρὸν τὴν γενναιότητα τοῦ σίρ Ο. . . ὁ δὲ Μελφόρδ δὲν ἐπρόφερε πλέον οὐδὲ συλλαβὴν, ἀλλ' ἠτένιζε τὸ ἔδαφος.

— Ἡ αἴθουσα αὐτὴ ἔχει θύραν, εἶπεν ὁ Κ. Ο. . . καὶ φαίνεται, Κ. ὅτι τὸ ἐλητημονήσετε.

— Ἡμπορεῖτε, Κύριε, εἶπεν ὁ Μελφόρδ, νὰ με δείξετε τὴν ζωγραφίαν ἢ ὅποια σὰς ἐστάλη ἀπὸ χεῖρα ἀόρατον εἰς Καντόνην, καὶ παριστάνει ὅτι καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῆ;

— Σιωπῆ! κύριε, εἶπεν ὁ σίρ Ο. . . ταραχθεὶς συνάμα καὶ φοβηθεὶς.

— Σιωπῆ! εἶπετε; μήπως ἡ ζηλοτυπία μᾶς κατασκοπεύει;

— Δὲν θέλω ἐρωτήσεις, εἶπεν ὁ Κ. Ο. . . μὲ ὕψος ἀπότομον καὶ ὄργιλον.

— Δὲν θέλετε ἐρωτήσεις; ἔγω, ἐπανελάβην ὁ Μελφόρδ μὲ τὴν ἀταραξίαν ἐκείνην τὴν ὅποιαν αἱ ἀπειλαὶ ἐμποιοῦσιν εἰς τὸν γενναῖον ἄνθρωπον· λοιπὸν, θὰ σὰς κάμω ἀποκρίσεις.

— Δὲν θέλω οὔτε ἀποκρίσεις! οὔτε μίαν λέξιν περιπλέον! ἔγω!

Καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Μελφόρδ.

— Στάσου! ἀνέκραξεν ὁ Μελφόρδ ἀνυψώσας τὸ ἐγχειρίδιόν του.

Ὁ σίρ Ο. . . διευθύνθη βραδέως πρὸς τὴν θύραν καὶ τὴν ἐκλείσεν. Ἐπειτα δὲ ἐπανεβλῶν πρὸς τὸν Μελφόρδ, ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας καὶ εἶπε·

— Μὴ κάμετε θόρυβον, Κύριε· τί θέλετε; δὲν σὰς γνωρίζω.

— Ἐγὼ ὅμως σὰς γνωρίζω.

— Θέλετε νὰ με δολοφονήσετε;

— Ἄν τὸ ἤθελα, θὰ τὸ ἔκαμα.

Εἶπε καὶ ἔρριψε κατὰ γῆς τὸ ἐγχειρίδιον.

— Χαμηλώτερα, ἐπανελάβην ὁ οἰκοδεσπότης, εἶναι ἐδῶ γυναῖκες καὶ μᾶς ἀκούουν.

— Ἰπάρχει μία περιπλέον; εἶπεν ὁ Μελφόρδ, ἐνδιατρίβων εἰς πᾶσαν λέξιν.

— Ποία;

— Ἡ ἐδική μου;

Τοῦτο ἀκούσας ὁ Κ. Ο. . . ἀφῆκε φωνὴν, ὑψώσας τὰς χεῖρας, καὶ σταυρώσας αὐτάς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν παρετήρει τὸν Μελφόρδ.

— Παρατηρήσατέ με, παρατηρήσατέ με, καλὰ ἐὰν μ' ἐγνωρίζατε ἄλλοτε, σήμερον δὲν θὰ μ' ἐγνωρίζετε, τόσον μὲ ἠλλοίωσεν ἡ δυστυχία. Εἰμαι ὁ

Μελφόρδ, γεννημένος εἰς Ἀγγλεσέυ, εἰς Δεθονσίρ, ἀξιωματικὸς τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ, καὶ σύζυγος τῆς γυναικὸς σας ἢ τῆς ἐρωμένης σας· ἔχετε λοιπὸν ἐδῶ μίαν γυναῖκα ἢ ἕνα ἄνδρα περιπλέον.

— Ὡ! θαῦμα τοῦ Θεοῦ! ἀνέκραξεν ὁ Κ. Ο. . . με χαρὰν ἀνεκλάλητον εἰσεβὲ ὁ Μελφόρδ; Ἐὐλογητὸς ὁ Θεός! εἶναι πάντοτε ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος· ὁ Μελφόρδ;

— Φαίνεται, ἐπανελάβην ὁ Μελφόρδ μὴ ἐνοῶν τὴν χαρὰν ταύτην τοῦ οἰκοδεσπότη, ὅτι ἡ παρουσία μου δὲν σὰς ἀνησυχεῖ.

Ὁ σίρ Ο. . . ἐσήμηνε τὸν κώδωνα, καὶ πλησιάζοντας εἰς τὴν θύραν, εἶπε κρυφίως λέξεις τινὰς εἰς τὸν ὑπῆρτην. Καὶ ἐπανεβλῶν,

— Κ. Μελφόρδ, εἶπε, θὰ σὰς παρουσιάσω εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα μου!

— Ἄ! μὲ χλευάζεις! ἀνέκραξε κενυιδῶς ὁ Μελφόρδ; ζῆτις ν' αὐξήσης τὴν ὕβριν, λοιπὸν θὰ μάτη ὁ κόσμος τί ἔκαμες. . .

Ἄλλ' ὁ Κ. Ο. . . ἐπλησίασε τὸν Μελφόρδ μὲ ἦθος τοσοῦτο ἀγαθόν, ὥστε ἐγαληνίσανεν ὁ νέος ναύτης μας. Ἐν τοσοῦτο ἠνοιξεν ἡ θύρα, καὶ κυρία τις, κρατῶσα δύο νέους δεκαπέντε ἢ δεκαεξὶ ἐτῶν, εἰσῆλθεν· ἀλλ' ἐστάθη, προσβληθεῖσα ἀπὸ τὴν περὶ αὐτὴν ἀθυμίαν.

— Κυρία καὶ τέκνα μου, εἶπεν ὁ σίρ Ο. . . ἠκούσατε πολλάκις εἰς τὰς ἐσπερινὰς συνομιλίας μας τὰ περὶ τοῦ ἀτυχοῦς Μελφόρδ; ἰδοὺ αὐτὸς ἐμπροσθέν σας. Μελφόρδ, ἰδοὺ ἡ σύζυγός καὶ τὰ τέκνα μου.

« Ὁ Μελφόρδ ἠνοιξε καλῶς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐτήρησεν ἐπὶ μικρὸν σιωπὴν ἐκστασεως· μετ' ὀλίγον δὲ ἠρώτησε μὲ φωνὴν βαθεῖαν,

— Καὶ ἡ Κ. Μελφόρδ, ἡ σύζυγός καὶ τὰ τέκνα μου ποῦ εἶναι!

— Ὅλη ἡ οἰκογένειά σας εἶναι ἐδῶ· κατοικεῖ εἰς τὸν κῆπον.

— Ὡ! νὰ τοὺς ἰδῶ! νὰ τοὺς ἰδῶ! ἀνέκραξεν ἐκεῖνος δραμῶν πρὸς τὴν θύραν.

Ἄλλ' ὁ Κ. Ο. . . τὸν ἐμπόδισε καὶ σφίγγας περιπαθῶς τὴν δεξιάν του,

— Μὴ βιάζεσαι, εἶπε, υἱέ μου· ἤξευρε ὅτι εἶσαι υἱὸς μου, διότι ἡ Κ. Μελφόρδ εἶναι θετὴ κόρη μου· μὴ βιάζεσαι· ἀνάγκη νὰ προδιατεθῇ ἡ Κ. Μελφόρδ ἀπὸ τὴν σύζυγόν μου, διὰ νὰ ἰδῇ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν ὁποῖον κλαίει πρὸ τριῶν ἐτῶν. Ἡ αἰφνιδία παρουσία σου θὰ τὴν φονεύσῃ, τὴν καλὴν Καρολίαν! Αἱ φροντίδες καὶ ἡ ἀγάπη μας τὴν ἔσωσαν, Μελφόρδ, καὶ αὐτὴν, καὶ τὴν ἀγαπητὴν σου Λίζαν, καὶ τὰ δύο σου ὠραῖα διδύμα τὰ ὅποια δὲν γνωρίζεις ἀκόμη.

— Λειποθυμῶ, λειποθυμῶ! ἀνέκραξεν ὁ Μελφόρδ· βοηθήσατέ με, θέλω νὰ ἰδῶ τὰ τέκνα μου. Κυρία, σεῖς ἢ ὅποια κλαίετε, ὀδηγήσατέ με εἰς τὰ τέκνα μου. . . Ἡ χαρὰ δὲν φονεύει, ἀφοῦ μὲ βλέπετε ζῶντα· εἶναι πρόληψις νὰ νομιζώμεν ὅτι ἡ χαρὰ φέρει θάνατον.

— Ὑπαγε, Κυρία εἶπεν ὁ σίρ Ο. . . κάμε ὅτι θέλει ὁ Μελφόρδ. Ἡ σύζυγός σου εἶναι λίθος πολυτιμὸς τὸν ὁποῖον ἔσωσα ἀπὸ τὴν διαφθορὰν μεγάλῃς

πόλεως. Καθ' ἐκάστην, ἐπὶ ἕνα ὀλόκληρον χρόνον, ἤρχετο εἰς τὸ ναυαρχεῖον νὰ μ' ἐρωτᾷ διὰ τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ αἱ πληροφορίες μου ἦσαν πάντοτε λυπηραὶ· τέλος πάντων ὅταν ἐγάθη καὶ ἡ τελευταία ἐλπίς τῆς, τὴν εἶπα· « Κόρη μου, εἶσαι πολλὰ ὠραία, καὶ δὲν πρέπει νὰ μείνης εἰς τὸ Λονδίνον, πολλὰ φρόνιμος καὶ δὲν θὰ ἐξαυθιπανδρευθῆς, πολλὰ πτωχὴ καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσης νὰ ζήσης ἐντίμως μὲ τὸσπιν οἰκογένειαν· ἔλα λοιπὸν νὰ ζήσης μετὰ τῆς ἐδικῆς μου οἰκογενείας. » Καὶ τὴν ἐπῆρα.

Ὁ Μελφόρδ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Κ. Ο. . . ὀλοφυρόμενος. Ἐψιθύρισέ τινὰς λέξεις εὐγνωμοσύνης, καὶ ὅτε ἐσηκώθη, εὐρέθη εἰς τὸ ἔπακρον τῆς εὐδαιμονίας· διότι καὶ σύζυγός καὶ θυγατέρες ἔπεσαν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, τῶν ἐν τε τοῖς συγγράμμασι καὶ μνημείοις τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἑκατονταετηρίδων.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Π. Γ.)

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε φολιά. ΡΕ.)

—ο—

Ὡς βλέπομεν εἰς τοὺς διαφόρους τούτους τρόπους τοῦ ἐφαρμόζειν εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς τὰ πρόσωπα τῶν τεσσάρων ζῶν, τῶν εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ καὶ τὸν Ἰωάννην ἀποκαλυφθέντων, ἐδόθησαν διάφοροι λόγοι, μᾶλλον ἢ ἤττον φυσικοὶ ἢ μυστηριώδεις, εὐφρεῖς ἢ βεβιασμένοι. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ἱερωνύμου εἶναι ἐκ τῶν τριῶν, ἧτις μοι φαίνεται ἡ μάλιστα τῶν ἄλλων βᾶσιμος, ἐτι δὲ καὶ ἡ μᾶλλον ἐπικρατήσασα, καὶ σχεδὸν καθόλου κοινὴ γενομένη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν. Αἱ ἀλληγορίαι αὗται, παραδεδογμένα οὐσαι ἀείποτε παρὰ τοῖς πιστοῖς μετὰ τῶν τροποποιήσεων, τὰς ὁποίας ἐσημείωσα, δὲν διεσώθησαν μόνον ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν πρώτων αἰῶνων, ἀλλὰ, καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι, διετηρήθησαν καὶ εἰς τὴν πρώτην τῶν χριστιανῶν τέχνην, τῆς ὁποίας πάμπολλα ἔργα εὕρισκονται ἐν ταῖς κατακόμβαις τῆς Ῥώμης καὶ ἀλλαχοῦ. Λείπεται ἤδη νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων, ἅτινα παριστῶσιν εἰς ἡμᾶς τὰς ἰδέας ταύτας τῶν Πατέρων, ἐκπεφρασμένας ἐν μορφαῖς ζωγραφηταῖς ἢ γλυπταῖς· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὰς τοιαύτας ἀρχαίας παραστάσεις, ὅσαι εἶναι μείζονος λόγου ἄξια, θέλω μνημειώσει ἐνταῦθα ὅλον περὶ ταύτης τῆς ὕλης τεμάχιον ἐκ τινος σπουδαίου ποιήματος τοῦ διδάκτορος τῆς θεολογίας καὶ ἐπισκόπου Σεελανδίας Μυντέρου, ὅστις ἂν καὶ κατεχόμενος ὑπὸ τῶν προκαταλήψεων τῆς διαμαρτυρομένης ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως ἐπραγματεύθη τὴν ὑπόθεσιν ἀρμολιώτατα (α).

(α) Τὸ γερμανοῦ γερμανισμὸν τοῦτο βιβλίον ἐπιγράφει·

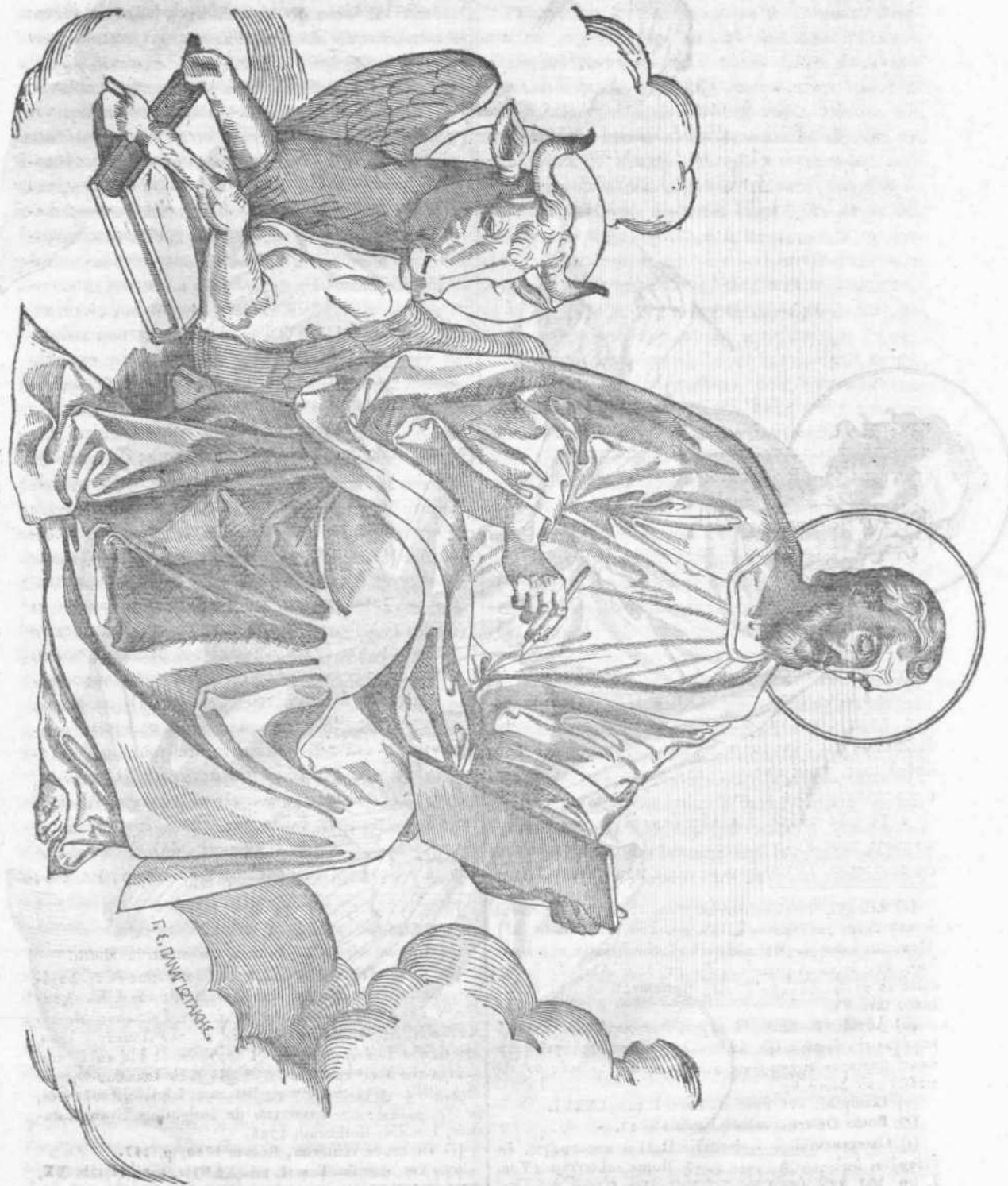

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης

» Ὁ ἀπλούστατος τρόπος τοῦ εἰκονίζεῖν τοὺς τινὲς τεμαχίου θαλίου ἀγγείου, ἐκδοθέντος ὑπὸ τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς καταραίνεται ἐπὶ ἀρχαίῳ τοῦ Βλαβέτου (α), εἴθε παριστάται τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων (β), συγνάμις ὑποτυ-
 τα, «*Sinnbilder und Kunstvorstellungen der alten Christen*» τούτου. Σύμβολα καὶ ἑξαικονίσματα τῆς τέχνης παρά τοῖς ἀρχαίοις χριστιανοῖς.

... i cimiteri dei santi martiri, tab' ...
 ... 32-38.

πούμενον ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν μνημείων. Ἐν τῇ|λόγους τούτους τοῦ Ἰησοῦ. «*Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ*
 εἰκόνι ταύτῃ ὁ Ἰησοῦς ἵσταται ὄρθιος, ἐκτείνων τὴν|» ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκ-
 χεῖρα ἐπὶ τοὺς κοφίνους τῶν ἄρτων, παρισταμένου|» ρευομένου διὰ στόματος Θεοῦ (α) ».
 καὶ τινος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Περὶ τὸ πλαισίον, Ἐν δευτέρῳ τινὶ συμβολικῇ παραστάσει φαίνον-

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάτθαιος

Γ. Ε. ΠΑΝΩΡΑΪ

τὸ περικλείον τὴν παράστασιν, φαίνονται τέσσαρα ται αἱ τέσσαρες πηγαὶ ἀναβλύζουσαι ἐκ τινος λό-
 βιβλία ἐν σχήματι εἰλητῶν, ἅτινα ἀναμριδῶδες ἐμ-
 φαίνουσι τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς. Ἰσως δὲ προ-
 σέτι, παρά τοὺς ἄρτους κείμενα, ὑπαινέττονται τοὺς
 (δ) Ματθ. δ'. 4.

ηλύφω (α)· ἐνίοτε παρατηροῦνται δύο μόναι πηγαί, ὑποτιθεμένων τῶν ἄλλων δύο ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους τοῦ λόφου (β). Μὴ ἤθελον ἄρα νὰ σημάνωσι διὰ τούτου ὅτι τὰ δύο εὐαγγέλια ἐγράφησαν ὑπὸ Ἀποστόλων, καὶ τὰ ἕτερα δύο ὑπὸ μαθητῶν; Αἱ τέσσαρες πηγαὶ εὐρίσκονται ἐπὶ ἀρχαίων μουσαϊκῶν ἐν τῇ Σικινεῖω Βασιλικῇ (γ) καὶ ἐν τῇ Λατερανεῖω, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐπὶ τοῦ βραχίου, εἰς οὐ ἀναδύζουσι, φαίνεται ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ μόνος ὁ σταυρός (δ). Ἐνίοτε ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ὁ ἀμνός, π. χ. ἐπὶ ποτηρίου, οὗτινος τὸ σχέδιον ἐξέδωκεν ὁ Βολδέττης (ε). Τοιαύτας τινὰ παραστάσεις ὑπαινίττεται καὶ ὁ ἐπίσκοπος Παυλῖνος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς ἐν Νόλῃ Βασιλικῆς αὐτοῦ, λέγων (ς).

- » Petram superstat ipse petra Ecclesiae,
» De qua sonori quatuor fontes manant,
» Evangelistae, viva Christi Numina. » ἦτοι,
» Ἐπὶ τῆς πέτρας ἱσταται αὐτός, ἡ πέτρα τῆς ἐκκλησίας,
» ἐξ ἧς τέσσαρες πολυφθongoi πηγαὶ ἀπορρέουσι,
» Οἱ Εὐαγγελισταί, οἱ ζῶντες τοῦ Χριστοῦ ποταμοί. »

» Ἀλλὰ καὶ ἕτερον τι σύμβολον φαίνεται ἀντικαταστήσαν ἀνεκάνεν τὰς ὠραίας ταύτας εἰκόνας, καὶ μάλιστα τὴν τελευταίαν. Καὶ εὐρίσκωμεν μὲν αὐτὸ ἐξαιρέτως ἐν τοῖς νεωτάτοις περὶ τέχνης συγγράμμασιν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους. Εἶναι δὲ τοῦτο αἱ τέσσαρες θανυμάσια μορφαί, ἐν αἷς κεῖται ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ παρὰ τῷ Ἰεζεκιήλ (ζ), ἀπαντῶμεναι προσέτι καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαλύψει (η). » Καὶ τὰ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μῶσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. » Ἡ χριστιανικὴ τέχνη παρημέλησε νὰ ὑποδείξῃ τὰς ἐξ πτέρυγας, τὰς δεδομένας εἰς ἕκαστον τῶν ζῶων τούτων, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, τοὺς ὁποίους αἱ μορφαὶ ἐκεῖναι ἔφερον ἐγκατεπαρμένους ἐν ἑαυταῖς.

» Τὰ ζῶα ταῦτα ἄ ἐκαθεν ἦσαν ἐν χρήσει ἵνα ἐμφανίσωσι τοὺς Εὐαγγελιστάς, ἢ ἐδίδοτο εἰς τούτους ὡς σύντροφοι. Εὐρίσκομεν δὲ αὐτὰ ἤδη παρὰ τῷ Εἰρη-

(α) Aringhi, Roma subterr. Tom. 1, p. 281. Δείκνυνται δὲ καὶ ἄλλαι σαρκοφάγοι αὐτέθι pp. 297, 299, 301, 321. Ἐσαύτως καὶ ἡ ἐν Μεδιολάνῳ ὑπὸ τὸν ἀμθωνα τῆς Βασιλικῆς τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, τῆς ὁποίας ὁ Ἀλεγράνας ἐξέδωκε τὸ σχεδιογράφημα ἐν τοῖς Monumenti antichi di Milano, tav. VI.
(β) Αὐτέθι p. 289. Ὁ συγγραφεὺς κατέδειξε τὴν σαρκοφάγον τὴν ἐν τῇ σελίδι 321. ἀλλ' αἱ τέσσαρες πηγαὶ ἢ ποταμοὶ παρίστανται ἡνωμένοι ἀνά δύο, ἐνώπιον ἕκαστου τῶν ποδῶν τοῦ Σωτῆρος.
(γ) Ciampini, Vet. monim. Tom. I. tab. LXXVI.
(δ) Bosio De cruce triumphante IV, 12.
(ε) Osservazioni s. i. cimiteri. Πολλὰ σαρκοφάγοι, ἐκδομένα ἐπὶ τοῦ Ἀρίγγου ἐν τῇ Roma subterr. (Tom. I, pp. 293, 295, 425.) ἔχουσι τὸν ἀμνὸν φέροντα τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἱσταμένον πλησίον τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ βραχίου.
(ς) Epistol XXXII.
(ζ) Ἰεζεκ. ε. 5.
(η) Ἀποκλ. δ. 6 καὶ 7.

νικῷ (α) Ἀύγουστίνῳ (β) καὶ Ἰερωνύμῳ (γ), ἀλλὰ κατὰ τινὰς διαφορὰς. Καὶ ἀποδίδουσι τῷ ὄντι:

» Ὁ μὲν Εἰρηκαῖος εἰς τὸν Ματθαῖον, τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Μάρκον, τὸν ἀετὸν εἰς τὸν Λουκᾶν, τὸν βοῦν εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν λέοντα.

» Ὁ δὲ Ἀύγουστίνος εἰς τὸν Ματθαῖον, τὸν λέοντα εἰς τὸν Μάρκον, τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Λουκᾶν, τὸν βοῦν εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν ἀετὸν.

» Ὁ δὲ Ἰερωνύμος εἰς τὸν Ματθαῖον, τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Μάρκον, τὸν λέοντα εἰς τὸν Λουκᾶν, τὸν βοῦν εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν ἀετὸν (δ).

» Τὰ σύμβολα ταῦτα, ὡς λέγει ὁ καρδινάλιος Βοργίας (ε), οὐδαμοῦ εὐρίσκονται, οὔτε ἐπὶ ἀρχαίων ποτηρίων, οὔτε ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων, εἰκόνων, ἢ ἄλλων λειψάνων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χριστιανικοὺς χρόνους, τῶν εὐρεθέντων ἐν ταῖς κατακόμβαις. Ἀναφαίνονται κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν τοῦ εἰ αἰῶνος μουσαϊκῶν, τῶν ὁποίων τινὰ ἔχει ὁ Κλαμπίνης (ς). Κατ' ὀλίγον δὲ ἐξέλειπεν ἡ διαφωρία περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ζῶων εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς, καὶ ἐπεκράτησε καθόλου ἡ περὶ τούτου γνώμη τοῦ Ἰερωνύμου. Ἠκολούθησαν δὲ αὐτὴν ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Σεδούλιος, ὁ Φουλγέντιος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι Πατέρες τῆς τε λατινικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (ζ), καὶ τὰ νεώτατα χριστιανικὰ μνημεῖα παρεδέχθησαν τὴν τάξιν ταύτην σχεδὸν ἀνεξαίρετως. Ἡ δ' ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας καθιέρωσεν εἰς τιμὴν τῶν Εὐαγγελιστῶν ἡμέραν ἰδιαιτέρας νηστείας, κληθεῖσαν ἡμέραν τῶν ἀσωμάτων (η).

Τὰ μουσαϊκὰ ταῦτα τοῦ εἰ αἰῶνος καὶ ἀρχαίον τι νόμισμα, περὶ οὗ, ὡς ἐκ τοῦ τύπου αὐτοῦ, ὑποθέτει ὁ Πακιαύδιος ὅτι ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Γόθου Βαδουέλου, συγχρόνου τοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, τουτέστιν ἐν ἀρχῇ τοῦ ε' αἰῶνος (ι), πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς τὰ ἀρχαιότατα τῶν τοιούτων μνημείων ἄλλ' ἐπὶ τοῦ νομίσματος τούτου ὁ μὲν Ματθαῖος ἔχει παριστάμενον τὸν ἀετὸν ὁ δὲ Ἰωάννης, ἄνδρα πτερυγοφόρον, ἢ ἄγγελον. Τέσσαρες δὲ εἰκόνες τῆς ἐν Βονωνίᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου, αἵτινες φαίνονται μὲν ἑλληνικαί, ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὐτῶν δὲν δυνάται νὰ προσδιορισθῇ, παριστῶσι τοὺς

(α) Κατὰ ἀίρεσ. III, 41, 8.
(β) De consensu Evang. I, 9.
(γ) In Ezechiel, I. καὶ Proom. comment. in Matth.
(δ) Ἄλλοι ἄλλως ἀπονέμουσι τὰ ζῶα οὕτως ἐν τῇ Συνόψει τῆς ἁγίας Γραφῆς, τῇ ψευδωνύμῳ εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ἀποδομένη, ἀναφέρεται ὁ μὲν ἄνθρωπος εἰς τὸν Ματθαῖον, εἰς τὸν Μάρκον ὁ βοῦς, εἰς τὸν Λουκᾶν ὁ λέων, καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην ὁ ἀετός. Ὑπάρχουσι δὲ δύο καὶ περὶ ταύτης τῆς ὕλης πραγματεῖαι ἡ μὲν, ὑπὸ Ἰακώβου Θωμάσου, Insignia quatuor Evangelistarum, Lipsiae, 1667 ἢ δὲ, ὑπὸ Κορναλιάνου· Dissertatio de insignibus Evangelistarum, Londini Gothorum 1765.
(ε) De cruce veliterna, Romae 1780, p. 117.
(ς) Vet. monim. Tom. I. tab. XLVIII. tom. II. tab. XX, XXI, XXXVI.
(ζ) Fabric. cod. apocryph. N. Testam. p. 386 — Suicer. Thesaur. eccles. ἐν λέξ. ζῶων.
(η) Borgia, De cruce veliterna p. 110. — Adler Versio; nes N. Test. Syriacae p. 139.
(ι) De cultu S. Johannis Baptistae, pp. 162 καὶ 163.

Εὐαγγελιστὰς ἐν κεφαλαῖς ζῶων ἐπὶ σωματίων ἀνθρώπων πτερωτῶν (α).

» Ἠθέλωμεν καταπονήσει τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀναγνωστῶν, ἀνκατεγράφομεν τὰ μνημεῖα τοῦ μέσου αἰῶνος, ἐφ' ὧν παρίστανται οἱ Εὐαγγελισταὶ μετὰ τῶν συμβόλων αὐτῶν, ἢ, μᾶλλον, ταῦτα μόνον ἐπιτύμβιοι λίθοι, σταυροί, χειρογράφα καὶ τὰ περικαλύμματα αὐτῶν, δίπτυχα κλπ. ἅπαντα γέμουσι τοιούτων μνημείων. Παρατηροῦνται δὲ ἐν τῷ ὄλῳ τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου, τοῦ ἀνεγερθέντος εἰς τὸν αυτοκράτορα Λυρήλιον ἐν τῇ πόλει Βεσουντίωνι (Bensançon) ἂν καὶ αἱ εἰκόνας αὐταὶ ἐξεργάστησαν ὑπὸ μεταγενεστέρων χειρῶν (β).

» Σχεδιογραφεῖα σταυρῶν καὶ δίπτυχων ἐξέδωκεν ὁ Κλαμπίνης (γ). Ὁμοίαι δὲ παραστάσεις καθορῶνται καὶ παρὰ Λαυρενσενίῳ (Lauerenzen) (δ), καὶ ἐν τινι ἀρχαιοτάτῳ χειρογράφῳ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, σωζομένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βιρκεσούργου (Wurtsburg), οὗτινος μνημεῖον ποιεῖται ὁ Κόππιος (ε). Δυνάται προσέτι νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας εἰκόνας ἐπιτύμβιός τις λίθος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Ἀρίγγῳ (ς), εἶθα ὁ ἀμνός, φέρων τὸν σταυρὸν, εἰκονίζεσθαι μεταξὺ ἀνθρώπου πτεροφόρου, ἐνδεδυμένου ἱερατικῆν στολήν, καὶ βοῆς ὡς αὐτῶς ἐπερωμένου. Ἐκαστος δὲ τούτων ἔχει βιβλίον τετράγωνον, ὁ μὲν ἐν τῇ χειρὶ, ὁ δὲ, μεταξὺ τῶν ποδῶν εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Παριστῶσι δὲ ταῦτα ἀναμνηστικῆτος δύο Εὐαγγελιστάς, καὶ, ὡς πιθανῶς εἰκάζεται, τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν. Ὁ Ἀρίγγης θεωρεῖ ὡς πολὺ ἀρχαῖον τὸ μνημεῖον τοῦτο, εὐρεθὲν ἐν τῇ πόλει San-Severo. Τὸ τετραγωνικὸν σχῆμα τῶν βιβλίων δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ὑποτιθεμένην ἀρχαιότητα· διότι ἀπαντᾶται ἐπὶ ἀρχαιοτάτων χειρογράφων εἰς φύλλον καὶ εἰς τέταρτον. Τὸ μνημεῖον ἄρα εὐλόγως ἀποδίδεται χρονολογούμενον κατὰ τὸν ε' ἢ ε' αἰῶνα (η).

» Ὁ πτερωτὸς λέων τῆς Βενετίας κρατεῖ βιβλίον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκονται τὰ ἐξ ἧς: Pax tibi Marce Evangelista meus ἦτοι, « Βιεθή σοι, Μάρκε, εὐαγγελιστά μου. » Οὗτος δὲ προσαναβαίνει ἐπέκεινα τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μετηνέχθη εἰς Βενετίαν τὸ λειψάνον τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς οὗτος καθωσιώθη προστάτης

(α) Schone. Ἱστορικαὶ ἱρευναὶ περὶ τῶν ἐθίμων τῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν θεσμοθεσιῶν τῶν χριστιανῶν (γερμανιστ.) III, 208.
(β) Jo. Jac. Chiffletii Vesuntio, civitas libera, Sequanorum metropolis, Lugduni 1648.
(γ) Vet. monim. tom. II. tabl. XIII καὶ XIV.
(δ) Mus. regia Daviaae, Part II sect. 3, tab. n. 6.
(ε) Γραφαὶ καὶ εἰκόνας τῶν ἀρχαίων χρόνων (γερμανιστ.) I, 171.
(ς) Roma subterr. tom. II, p. 559.
(η) Ἐνωστὸν δὲ ὅτι βιβλία τετραγωνικοῦ σχήματος δὲν ἦσαν ὅλως ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ ἐκ τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἀναφέρομεν τὸ ἄγαλμα τοῦ ἁγίου Ἰησοῦλου, ἐν ᾧ παρίστανται βιβλίον τοιοῦτου σχήματος. Ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας φαίνεται ὅτι τὸ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναφερόμενον μνημεῖον ἀνήκει εἰς ἐποχὴν ὀλιγώτερον ἀρχαίαν, ἢ ὅσον ὑποθέτει.

τῆς δημοκρατίας ἀντὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου. Πιθανὸν ὅτι ἐκ τῆς Βενετίας ἡ πόλις Κόρτωνα παρέλαβε τὸν αὐτὸν ἅγιον ὡς προστάτην, καὶ τὸν λέοντα τὸν φερόμενον ἐπὶ τῶν παρασῆμων αὐτῆς, τῶν ὁποίων ἀρχαῖα τινὰ ἐκτυπα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν (α).

Ὑπάρχουσιν ἕτερα ἀναρίθμητα μνημεῖα, δυνάμενα νὰ προστεθῶσιν εἰς τὸ ἀνωτέρω τεμάχιον τοῦ σοφοῦ Μυντέρου, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο σπουδαιότερον διδάσκουσιν, ἐπειδὴ πάντα εἶναι μεταγενέστερα τῶν μουσαϊκῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Κλαμπίνου δημοσιευθέντων, ἐπέκεινα τῶν ὁποίων δὲν δύναται τις ν' ἀναδράμῃ ἢ ν' ἀνεύρῃ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν μνημείων τὰ συμβολικὰ ζῶα τοῦ Ἰεζεκιήλ καὶ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου. φαίνεται λοιπὸν, ὅτι μέχρι τοῦ εἰ αἰῶνος ἐν ταῖς συμβολικαῖς παραστάσεσι προϋτιμάτο ἡ ἀπλουστερία καὶ ὠραιότερα τῶν τεσσάρων ποταμῶν ἀλληγορία, ἥτις μετὰ ταῦτα περιέπεσεν εἰς λήθη, ὅτε ἡ τέχνη ἤρχισε νὰ προάγῃ τὰ πολυπλοκώτερα ἐμβλήματα τῶν μυστηριωδῶν ζῶων.

Ἄλλ' ὅσον ἂν ἦναι ἀξιόλογος ἡ σειρά τῶν ἐκ τῆς Καινῆς Διαλήτης ὑποκειμένων, ὅσα ὑπετυπώθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τεχνιτῶν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐπὶ τῶν μνημείων, τῶν κατακομβῶν καὶ ἀλλαχοῦ, δὲν εὐρίσκομεν ὅμως ἐν αὐτοῖς χαρακτῆρας ἢ σύμβολα ἄλλα περίεργα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξεργασθέντα εἰς ἐποχὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν ἡμετέραν. Τοιαῦτα εἶναι ἰδίως ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον, τῆς ὁποίας ἀρχαιοτάτον ἐξεικόνισμα εἶναι ἰσως ἀνάγλυφόν τι ἐπὶ ἐλεφαντίνου ὄστου, ἐρμηνευθὲν ὑπὸ Βανδίνου (β). Ἀναφέρομεν δὲ τὸ παράδειγμα τοῦτο, διότι τοιαύτη ἔλλειψις εἶναι πολὺ ἐπαισθητὴ ὡς πρὸς τὰς ἀρχαίας χριστιανικὰς παραδόσεις. Πολλὰ δὲ τῶν παραδόσεων τούτων ἐπικυροῦνται ὑπὸ χριστιανικῶν μνημείων τῶν πρώτων αἰώνων, ἀποδεικνυόντων ὅτι ἐπεκράτησαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Δυνάμεθα δ' ὡς αὐτῶς ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἐν τῇ φάτῃ τοῦ γεννηθέντος Σωτῆρος δύο ζῶα, καὶ τὸν τριπλοῦν ἀριθμὸν τῶν εἰς προσκύνησιν ἐλθόντων μάγων ταῦτα, σιωπώμενα ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν, μνημονεύονται παρὰ τισι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, καὶ φαίνονται ἐξεικονίζόμενα ἐπὶ τε τῶν χριστιανικῶν σαρκοφάγων καὶ ἄλλων μνημείων. Μεγάλως εὐχόμεθα ν' ἀνευρεθῇ καὶ ἄλλη τις παράδοσις, ὀλιγώτερον μὲν γνωστὴ, ἀλλὰ σεβαστὴ διὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας, ἢ διδάσκουσα τὴν αὐτόμακρον πτόσιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εἰδώλων κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν ἀρχαίαν ταύτην γῆν τῶν Φαραῶν (γ). Ἐὰν μὴ μᾶς ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἡ σικηὴ αὕτη παρίστανται ἐπὶ τινῶν κυλικίων τοῦ μέσου αἰῶνος.

(α) Manni, Sigilli antichi, tom. II. sigil. 15.
(β) In antiquam tabulam eburneam etc.
(γ) Περὶ τῆς παραδόσεως ταύτης καὶ τῶν πηγῶν αὐτῆς (ὡς Βαρόνιον ἐν τοῖς Annal. ad ann. I, 43—45. Trombelli, Vita di S. Giuseppe, p. 111. Sandini, Histor. famil. sacrae, 7 et 8. κτλ.

ΠΕΡΙ

ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ (EDUCATIO.)

Παρά τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησὶ τε καὶ Ῥωμαίοις.

(Συνέχεια. Ἴδε φύλλ. 257.)

— 0 —

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ.

Ἡ θεωρία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀνατροφῆς, ἥς τὰ κυριώτερα μόνον ἐξιστοροῦμεν ἐνταῦθα, φέρει ἡμᾶς εἰς ἕτερον σφαῖραν. Ὁ Ῥωμαῖος ἵσταται ἐφ' ἑτέρου ἐδάφους, ἐπὶν ἕτερος φύσει καὶ ἑτέρου χαρακτήρος ἢ ὁ Ἕλληνας, καὶ διὰ τοῦτο ἕτερον καὶ ἡ γλώσσά του, ἕτερον τὸ πολιτικόν, ἕτερον ἡ ἀνατροφή. Τρία κύρια στοιχεῖα, ἡ πολιτεία, τὸ δίκαιον, ὁ πόλεμος, εἰσὶν ἐνταῦθα ἰσχυρότερον ἀνεπτυγμένα ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου ἐμφανίζονται ὑπὸ ἀρχέτυπον καὶ ἐξέχουσαν μορφήν. Ἡ πολιτικὴ, ἡ νομικὴ καὶ τὰ πολεμικὰ φέρουσιν ἐνταῦθα ἄλλην χροιάν ἢ ἐν Ἑλλάδι. Ἐάν λοιπὸν ἐν τῷ συνόλω τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους ἀναγνωρίσωμεν ἀρχικῶς πρῶτα κύρια στοιχεῖα, σαβινικόν, λατινικόν καὶ ἔτρουσικόν, τότε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἡδὴ ἀνατροφή τῶν Ῥωμαίων παραδεικτέον, ὅτι διάφορα στοιχεῖα ἐξ ἐκείνων τῶν ἔθνων προσελθόντα συνεγωνεύθησαν. Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ τὴν μετ' αὐτὴν περίοδον τὸ ἐπικρατοῦν μέρος τῆς ἀνατροφῆς στηρίζεται ἐπὶ κατ' οἶκον ἐκπαίδευσίς τοῦ παιδός, καὶ ἦν συνήθης φράσις ἡ *in gremio matris educari*. Ἐκτός δὲ τῆς οἰκίας τὸ δι' εὐτελῶν τινῶν παιδευμάτων καθίστασθαι ἐπιτήδειον εἰς τὴν πολιτείαν, τὸν πόλεμον καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὰ μετὰ τούτων συνδεόμενα πολιτικὰ ὑπουργήματα ἦν κατὰ τοὺς ἀρχαίους τῆς ἀπλότητος χρόνου ὁ ὅρος καὶ ἡ τάσις τῆς ἀνατροφῆς παρὰ τοῖς εὐπατριδαίς. Αἱ ἀρχαιοῦ Ῥωμαϊκαὶ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρός ὡς πολίτου (*civis* καὶ οἰκοδεσπότου (*paterfamilias*) ἦσαν ἡ *honestas*, ἡ *gravitas* καὶ ἡ ἀνδρική *virtus*. *Vir bonus ac prudens, vir honestus, bonus ac diligens paterfamilias* εἰσὶ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα Ῥωμαϊκῆς χρηστότητος ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ οἰκιακῷ βίῳ. Ἀφ' οὗ προέδυσεν ὁ πολιτισμὸς ὡς ἀρχαιοῦ Ῥωμαϊκῆ ἀρετῆ προστετέθη καὶ ἡ *urbanitas*, ὡς περιλήψις λεπτῶν ἠθῶν μετ' αἰδοῦς καὶ κοσμιότητος.

Ἡ *urbanitas* (ἀστεϊότης) προσπορίζεται ἐν τῇ μετὰ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς *urbis* (ἀστεως) συναναστροφῆ καὶ ἀντίκειται τῇ *rusticitas* (ἀγροικία, χωριατιά), ἣν δεικνύουσιν οἱ *homines rustici ex municipiis* κατ' ἄλλην αὐτῆς τὴν οὐσίαν, οὐδὲ δύναται εὐκόλως νὰ τὴν ἀποβάλλωσιν (1). Ἡ *urbanitas* ἀναλογεῖ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς

(1) Περὶ τοῦ ἀστείου καὶ περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἀγροικοῦ καὶ τῶν ὁμοίων ἴδε τῆς εἰς τὰ ἀστεῖα τοῦ Ἰε-

καλοκάγαθίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἀξιοῖ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν αὐτῆς. Ὁ Ῥωμαῖος δύναται *urbanus* εἶναι, τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ μὴ οὐσῶν εὐγενεστάτων, ἀλλ' ἡ καλοκάγαθία ἦν ιδιότης ἀνδρός κατὰ πάντα ἀρίστου καὶ τελείου.

Ἡ *matrona* (οἰκοδέσποινα) ἐνταῦθα εἶχεν ἄλλην τινὰ ἀξίαν καὶ θέσιν ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, καὶ τοῦτο ἦν βεβαίως στοιχεῖόν τι σαβινικόν ἢ ἔτρουσικόν (2). Ἡ ἐπιρροὴ τῆς μητρὸς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἐνταῦθα ἦν περιληπτικώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα ἢ ἐν Ἑλλάδι. Ἡ οἰκιακὴ ἀνατροφή ὡς βάσις καὶ σπουδαιότατον μέρος τῆς παιδείσεως τῆς νεολαίας παρέμεινε σχεδὸν δι' ὅλης τῆς δημοκρατικῆς περιόδου (3), καὶ πρῶτον κατὰ τοὺς καισαρείους χρόνους ὑπεχώρησε μᾶλλον ἢ ἦσαν τῷ συστήματι τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσίσεως τῶν ἡμελιωθέντι ἐξαιρέτως ὑπὸ τῆς προίμου ἠδὴ ἐπιστασίας τῶν παιδαγωγῶν, ὑπὸ τῶν κανόνων καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς σχολῆς, καὶ ὑπὸ τῶν ποιικίλων δι' ἀγμάτων τῶν ἰδιωτικῶν διδασκάλων. Ὁ Νουμάς ἠδὴ τὴν ἀνατροφήν εἶχεν ἐπιτρέψει τῇ τῶν γονέων ἐποπτεία ἐντός τοῦ οἰκιακοῦ κύκλου συνίστατο δ' αὐτὴ ἐπὶ πάλιν χρόνον ἐν τινὶ οἰκιακῇ διὰ πατρικῆς καὶ μητρικῆς φροντίδος τελοῦν ἢ ὑψηλῆσαι εἰς πᾶν ὅ,τι δίκαιον καὶ ἀγαθὸν ἐνομιζέτο καὶ ὅ,τι ἄλλως ἀπητέτο ὑπὸ βίου, κοινωνικοῦ καὶ οἰκιακοῦ, ἐπὶ ἐπὶ ἄλλων βάσεων στηριζομένου. Ἡ ἐκ τῶν γραμμάτων (*literae*) προσερχομένη μερὶς τῆς παιδείας κατ' ἀρχὰς ἀκόμη ἦν εἰκότως λίαν εὐτελής, καὶ πιθανῶς περιορίζετο εἰς τὴν ἀναγκαίαν ἀνάγκησιν καὶ γραφῆν, εἰς ἃς προστετέθησαν κατ' ὀλίγον καὶ ἄλλαι διδασκαλίαι. Τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ τρόπου τῆς ἀνατροφῆς ἐπὶ τῶν βασιλείων, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τῆς δημοκρατίας μένουσιν ἡμῖν ἱκανῶς σκοτεινά. Ἐκ τοῦ ἀξιολόγου βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐφ' οὗ ἴσταντο πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης οἱ Σαβῖνοι καὶ οἱ Ἐτρούσκοι, δυνάμεθα εἰκάσαι, ὅτι ἐκ τῶν ἔθνων τούτων, ὡς διάφοροι θεσμοὶ καθ' ὅλου, οὕτω καὶ πολλοὶ περὶ τὴν ἀνατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν μετεμπεύθησαν εἰς τὴν νέαν

ροκίλους ἐπισυνημμένης ἐπιστολῆς τ. Κοραῆ σελ. 167. καὶ. Περὶ δὲ τοῦ χαρακτήρος ἐν γένει τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πρὸλ. τὴν ἀξιολογὸν περὶ φιλολογίας πραγματείαν τοῦ κυρίου Στ. Κομμανοῦδου ἐν σελ. 241-3 τοῦ μακροῦ Φιλολογικοῦ Συνεδήμου (ἔτ. 1849. Ἄρ. 7-8), καὶ τὸν πρόλογον (σελ. μστ'. καὶ) τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλ. ποιητ. κ. συγγρ. ὑπὸ τοῦ κυρίου Κ. Ἀσωπιου.

(2) Τὴν παρὰ τοῖς Ἐτρούσκοις ἀξίαν τῶν γυναικῶν ἀναγνωρίζομεν ἐκ τῶν ἐπιτομῶν αὐτῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς, ὡς καὶ ἀλλαγῶν, ἀναφέρεται οὐχὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ τεθνεώτος, ἀλλὰ τὸ τῆς μητρὸς.

(3) Ἐνταῦθα δημοκρατικὴν περίοδον ὀνομάζομεν τὴν ἀπὸ τῆς ἐξέλασεως τῶν Βασιλείων μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς αὐτοκρατορίας (510-30 π. Χρ.), οὐχὶ βεβαίως κυριολεκτικῶς διότι ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτεία, μετὰ τὴν βασιλείαν, οὐσα τὸ πρῶτον, ὡς γνωστὸν ἀριστοκρατικώτατη, ἤρξατο δημοκρατικῇ γινόμενῃ περὶ τὸ 366 π. Χρ., ὡς οὐ κατ' ὀλίγον κατήνευσεν ἐντελῶς δημοκρατικῇ περὶ τὸ 136 π. Χρ.

πόλιν τῶν Ῥωμαίων. Ἐκεῖνα τὰ ἔθνη πιθανῶς ἠδὴ προίμως εἶχόν τινα στοιχειώδη σχολεῖα. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀσφαλῆς τις εἰδήσις παρέχεται ἡμῖν οὐχὶ πρὸ τῶν χρόνων τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ἀρχομένης. Τούλάχιστον λίαν μυθικὴ φαίνεται ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ Ρωμύλος καὶ ὁ Ῥώμος ἐπαυδύθησαν ἐν Γαβίοις (Πλουτ. Ῥωμ. 6). Ἴσως ἡ πόλις αὕτη διέπρεπεν ὕστερον διὰ τὰ παιδευτήριά της καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν εἰδήσιν ἐκείνην. Ὁ Λίβιος (I, 18.) ἀναφέρει τὴν *disciplinam tetricam ac tristem veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit*. Ἐνταῦθα ἐπαυδύθη καὶ ἐμορφώθη Νουμάς ὁ Πομπήλιος, ὁ ἀρχαιοτάτος τῆς Ῥώμης πολιτικὸς κοσμητῶν, ὅσα μυθικὰ καὶ ἂν ὡς μεμνημένα τῇ περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ παραδόσει. Ἀλλὰ περὶ σχολεῖων ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοῦ Νουμά καὶ τῶν βασιλείων ἐν γένει οὐδεμία ποθεν εἰδήσις παραδίδεται ἡμῖν, μάλιστα φαίνεται ὅτι τοιαῦτα καταστήματα δὲν ὑπῆρχον ἐτι τότε, εἰάν δώσωμεν βαρύτητα εἰς τινὰ σημείωσιν τοῦ Κικέρωνος περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης τῆς Ῥωμαϊκῆς νεολαίας παιδείσεως (Rep. IV. 3: *Principio disciplinam puerilem ingenitis nullam certam aut destinatam legibus, aut publice expositam aut unam omnium esse voluerunt*). Τὸ πρῶτον σχολεῖον, τὸ ὀνομαζόμενον ἡμῖν ἐκ τοῦ ἔτους 305. π. Χρ. φαίνεται τριδικόν τι ὄν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἀγορᾶν ἀκλήμασιν, εἰς ὃ ἐφοίτων αἱ κόραι. (Liv. III. 44: *ibi namque in tavernis litterarum ludii erant*. Ἐκτενέστερον Διονυσ. ὁ Ἄλις. Ῥωμ. ἀρχ. 1Α', 28.).

Ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Καμίλλου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ μνημονεύεται διδάσκαλός τις τῶν παιδῶν ἐν Φαλερίοις, τῇ πόλει. Οὗτος ἐξάγει τοὺς μαθητὰς του, τοὺς υἱοὺς τῶν προύχοντων, ἐκτός τῆς πόλεως, ἵνα τοῖς παράσχη κίνησιν ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ τέλος φέρει αὐτοὺς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καμίλλου, τοῦ στρατηγοῦ τῶν πολεμίων, (Liv. VI. 27.) Ὅτε ὁ Καμίλλος μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸ Τούσκλον ὡς ἐχθρικά φρονούσαν πόλιν, οἱ πολῖται αὐτῆς ἠσχολοῦντο περὶ εἰρηνικὰ ἔργα, τὰ σχολεῖα ἀντήχουν ὑπὸ τῶν φωνῶν τῶν παρόντων μαθητῶν, εἴτε συλλαβίζοντων καὶ ἀναγιγνωσκόντων, εἴτε ἀπαγγελλόντων (Liv. VI. 25.).

Αἱ ὀλίγαι αὗται εἰδήσεις δηλοῦσι τούλάχιστον, ὅτι τὰ ἰταλικά ἔθνη κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα τῆς πόλεως Ῥώμης μετέδιδον τοῖς τέκνοις αὐτῶν κοινῆς ἐκπαίδευσίσεως, καὶ ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ὑπῆρχον διδασκαλεῖα τῶν γραμμάτων (*litterarum ludi*). Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ῥώμη ἠδὴ ἐν πολλαπλῇ ἐπαφῇ καὶ ἐπιμείζια πρὸς πολλὰ γείτονα ἔθνη εὐρισκομένη, ἠδύνατο ἐξῶθεν νὰ παραλαμβάνη χρησίμους θεσμούς, τότε ἐλλείποντας αὐτῇ. Τὸ δὲ ἐν ἔτει 661 π. Χρ. ὑπὸ τῶν τιμητῶν (*censores*) ἐν Ῥώμῃ ἐκδοθὲν δόγμα ἡ διάταγμα (*edictum*), ἐν ᾧ ἐλέγετο, ὅτι οἱ πρόγονοι ἔθεντο θεσμούς βρίζοντας, τί ὀφείλουσι μανθάνειν οἱ παῖδες καὶ εἰς τίνα σχολεῖα φοιτᾶν (Suet. de clar. rhet. 1), δὲν ἀναφέρεται τόσον εἰς δημο-

σίας νομικὰς διατάξεις (Cic. Rep. IV. 3.), ὅσον εἰς τὰ πατρία ἢ ἢ καὶ εἰς τὸ ἀνεκὰθεν ἐπικρατοῦν ἔθος. Ἐνταῦθα ὁ λόγος ἐστὶ βεβαίως περὶ σχολεῖων (*et quos in ludos itare vellent*), ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνο, εἰς οὓς ἀνάγονται οἱ ἐνταῦθα ὀνομαζόμενοι πρόγονοι (*majores*), ἀπὸ πολλοῦ ὑπῆρχον σχολεῖα ἐν Ῥώμῃ, ὡς εἶδομεν. Πόλις, ἐν ἣ τὰ δημοσία ἐπελήργουν ἐπὶ πάσας τὰς σχέσεις, καὶ τὸν βίον τοῦ πολίτου κατὰ πάσας τὰς ἀναφορὰς κατεῖχον καὶ κατεκυρίων, δὲν ἐστερεῖτο, τούλάχιστον ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις, δημοσίας ἀγωγῆς. Ὁ νέος συγκεκοτημένος μετὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τῶν φρονιμάτων τοῦ ἔθνους καὶ τῶν συμπολιτῶν του ἐν γένει (ἐξαιρέσεις τινὲς δὲν ἀναιροῦσι τὸ λεγόμενον), ἐκ τῆς οἰκίας μετέβαιεν εἰς τὸν δημόσιον βίον, λαβὼν ἠδὴ ἐντεῦθεν τὴν πρὸς τὰς διαφορὰς ἀρχὰς καὶ δημοσία ὑπουργήματα δέουσαν προπαρασκευῆν καὶ διεύθυνσιν. Ἡ οἰκία παρέχει ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον ὅ,τι ἀπαιτεῖ τὸ σύνολον, καὶ ἡ παιδεία προβαίνει ἐπὶ ταύτης τῆς ὁδοῦ βραδέως μὲν, ἀλλ' εὐσταθῶς καὶ ἀσφαλῶς, ὅπως προάγεται ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἔθνους. Τὴν σπουδαιότατην ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν χρηστότητα τοῦ παιδός πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῆς δημοκρατίας ἐξήσκαον αἱ μητέρες ὡς μαρτυρεῖ ὁ Κικέρων (Brut. 58. πρὸλ. Quintil. Inst. I, 1. 6 καὶ. Dial. de orat. 28.) καὶ ἠδὴ ἀνωτέρω καθ' ὅλου ἐδηλώσαμεν. Ἡ μήτηρ ὑπεσθηθεῖτο συνήθως καὶ ὑπὸ τροφῶν ἢ ἐπιμελητρίων, ἧτις ἦν πολλάκις πρεσβυτέρα τις συγγενῆς τῆς οἰκίας (dial. de orat. 28. *eligebatur autem major aliqua natu propinqua, cujus probatis spectatisque moribus omnis ejusdem familiae suboles committeretur etc.*). Καὶ ἡ τροφὸς αὕτη, ὡς ἡ μήτηρ, σπουδάζει τὴν ἠθικὴν καθαρότητα τῶν ἐμπειστευμένων τροφίμων διαφυλάττειν (dial. ἐνθ' ἀνωτ.) Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἐπέχει τὸν τόπον τοῦ ἑλληνικοῦ παιδαγωγοῦ, καὶ συνοδεύει π. χ. ἐπὶ τῆς Δεκαρχίας τὴν ἠδύσαν Οὐίργινίαν (*Virginia*) διὰ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ σχολεῖον (Liv. III, 44.). Καὶ ἐπὶ τῶν Καισαρείων δὲ χρόνων ἐτι παρίστησιν ἡ τροφὸς ἀξιολογὸν πρόσωπον ἐν τῇ ἀνατροφῇ, ἰδίως τοῦ γυναικείου φύλλου (Suet. Domit. 17.).

Ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐπιρροὴ τῆς μητρὸς ἐπὶ τὸν νέον Ῥωμαῖον δεικνύεται π. χ. ἐναργέστατα ἐπὶ τοῦ Κοριολάνου, ἐν οὐδὲν ἄλλο παρὰ τοὺς λόγους τῆς γυναικῆς μητρὸς Οὐετυρίας ἠδύνατο κάμψαι καὶ μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀπομακρῶσαι (Liv. II, 40). Ὡς ἀρίστον παραδειγμα μητρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῆς υἱοὺς ἐκπαίδευσίσεως μνημονεύεται ἡ Κορηλία (4), ἡ μήτηρ τῶν Γράκχιων (Cic. Brut. 58. *Legimus epistolae Corneliae, matris Gracchorum: apparet filios non tamen gremio educatos quam in sermone matris*). Ἡ Ῥωμαία *matrona* κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους διέ-

(4) Περὶ ταύτης ἴδε καὶ Ἄσωπ. Ἱστορ. τ. Ἑλλήν. ποιητ. κ. συγγρ. Πρὸλ. σ. 46.

πρεπεν ἐπὶ σωφροσύνη καὶ χρηστότι (Πλουτ. συγκρ. Λυκ. κ. Νομα. 3.), καὶ ὡς πρὸς τὰ τοῦ οἴκου ἢ *diligentia* ἦν ἡ πρώτη αὐτῆς ἀρετὴ (Bic. Ibr phi los σ. 68. ἐκδ. Schütz). Ἡ παραβίασις τοῦ γυναι κείου ἀξιώματος ἐγένετο ἀποχρῶν λόγος πρὸς κατα λυσιν τῆς βασιλείας καὶ μικρὸν ἔπειτα τῆς τυρανι κῆς δε αρχίας (5). Ἐν Ῥώμῃ πολλαίαι γυναῖκες παραδειγματικῆς χρηστότητος καὶ σωφροσύνης ἐξε λέγοντο πρὸς ἐκτέλεσιν θρησκευτικῶν ἀποστο λῶν, καὶ οὕτως αὐταῖς μνημεῖον καθίστατο ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἱστορίας (Πλιν. Φυσ. ἱστορίας VII, 35.). Ἄλλ' ὕστερον, καθὼς οἱ ἄνδρες, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες παρεξέκλιναν ἀπὸ τῆς τρίβου τῆς Ῥω μαϊκῆς ἀπλότητος καὶ χρηστότητος. Ἐγένοντο κατ' ὀλίγον προστακτικαί, ἠγάπων τὸν ἄμετρον κόμπον καὶ τὰς ἡδονὰς, ὥστε κατήτησαν ἀναγκαῖοι περιο ριστικοὶ νόμοι, οὓς ὅμως κατ' ὀλίγον κατώρρωσαν νὰ καταργήσωσι (Liv. XXXIV, 1.).

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἰδίως ἡ τῶν παρθέ νων ἀνατροφή ὄλωε ἀλλοία ἀπέβη.

Ἀπὸ τῆς ἐλαττωσάσεως τῆς τιμητείας (*censura*) αὐτῆ τοῦλάχιστον καλυπτικῶς εἶγεν, ὡς φαίνεται ἐπι βροῆν τινα ἐπὶ τὸ ἠθικὸν τῆς ἀγωγῆς (Cic. de sen. 12. Val. Max, II, 9, 7.). Οἱ τιμηταὶ τοῦλάχιστον ἐπηγρύπουν τῆ διατηρήσει ἀρχαίων δοκίμων κατα στημάτων, οὔτε ἐπέτρεπον εὐκόλως παρεκβαίνειν τῶν ἐπιγῶριον καὶ ἐνὶ ἡβίῳ βίον (Πλουτ. Κατ. πρὸς. 16.). Ὁ Κάτων ὡς τιμητῆς (*ensor*) ἐξέβαλε ποτε τὸν Μανίλιον ἐκ τῆς συγκλήτου, διότι ἐν κα θερᾷ μεσημβρία παρούσης τῆς θυγατρὸς ἐφίλησε τὴν γυναῖκα του (Πλουτ. ἐνθ' ἄνωτ. 17.). Οἱ τιμηταὶ ἀκούοντες εἶχον τινα *disciplinam morum* προσλα βόντες εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐργείας τῶν (Cic. pro Cluent. 46.). Ἡ δὲ Κάτων ἐπειρᾶτο ἀσθηροτάτην ἢ ἀποφῆν. Ἄλλ' ἦν ἀνάγκη τούτου, διότι ἡ πολυ τέλεια ἡδὴ βαθείας ῥίξας εἶχε πιάσει (Πολυβ. ΑΑ, 24, 2.), καὶ οἱ νέοι τῶν εὐπορωτέρων Ῥωμαίων, καταγοητευθέντες ἱκανῶς ὑπὸ τοῦ νέου τούτου στοι χείου, προσέεροντο δυσμενῶς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀσ τηρὰν ἀπλότητα.

Ἴδιος παιδαγωγὸς καὶ ἑλληνικὸν ἔθος ἐπὶ τῶν ἀρχαίων δημοκρατικῶν χρόνων οὐδαμῶ ἀπαντάται. Παρατηρεῖται δὲ πρῶτον, ἀφ' οὔτου ἡ πολιτικὴ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπιμιξία παρέσγεν εἰσοδὸν εἰς ἑλληνικὰ ἦθη. Ὁ πρεσβύτερος Κάτων, καίπερ μεταξὺ τῶν δούλων αὐτοῦ ἔχων καὶ τινα ἀγαπητὸν γραμματι στήν, Χίλωνα τοῦνομα, ὅμως τοὺς υἱοὺς του αὐτὸς ἐδίδασκε τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ τὰ γυμνά σματα, ἐν ᾧ ὁ γραμματιστῆς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς ἄλλων διδάσκων, ἐκτάτο ἀργύριον τῷ οἰκονομικῷ ἀνδρὶ (Πλουτ. αὐτ. 20.).

Περὶ δὲ τῶν κυρίων παιδεμάτων ἦται μαθήμα τῶν

(5) Πρὸς μὲν τὴν τῆς βασιλείας καταλυσιν ἀφορμὴν ἔδω κεν ἡ ὑπὸ Σέξτου τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ τελευταίου βα σιλέως ὕβρις τῆς σώφρονος Λουκρητίας τῆς γυναικὸς τοῦ Γ. Ταρκινίου Κολλατίνου, πρὸς δὲ τὴν τῆς δεκνυρίας, ἢ ὑπὸ τοῦ δικαστάου αὐτῶν Ἀππίου Κλαυδίου ἀρπαγῆ τῆς Οὐρηνίας τῆς θυγατρὸς τοῦ Α. Οὐρηνίδου.

τῶν τῶν παιδῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους δημοτικῶς χρόνους σπάνια μόνον εἰδήσεις διεσώθησαν ἢ μιν. Σπουδαῖον καὶ χαρακτηριστικὸν ἐστὶ δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅτι οἱ παῖδες εἰθίζοντο νὰ ἀπομνημο νεύωσι τοὺς νόμους τῆς δωδεκαδέλτου (Cic. de legg. II, 23.), ὅπερ συμβαίνειν καὶ ἐν Σπάρτῃ ὡς πρὸς τοὺς λυκουργείους νόμους, ἀναλογεῖ πρὸς τὸ γινόμενον περὶ τοὺς νόμους τοῦ Χαρόνδα (6). Πρὸς τούτοις ἠσκούοντο νὰ ἀδῶσι στίχους καὶ ἀπαγγέλωσι λόγους, δι' ὧν ἐξυμνοῦντο αἱ πράξεις ἀγαθῶν ἀνδρῶν (Varo de vi ta pop. Rom. II, παρὰ Non. ἐν λ. assa voce. πολβ. val. r. Max. II, 1, 10.). Ἐπεζήτουν λοιπὸν ἤδη διὰ τούτων τῆ μὲν διανοία τὴν ἀναγκαίαν διεύ θυνσιν νὰ δώσωσι, τὸ δὲ νεανικὸν πνεῦμα νὰ ἐξεγεί ρωσιν εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν νόμων καὶ εἰς ἐντίμους πράξεις ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ, ἐσκόπων τὸν ἐπὶ δρα στηριότητι διαπρέποντα πολίτην (*civis*). Εἰ καὶ ἡ κυρία ἐκπαίδευσις ἦν ἐτι περιορισμένη, ὅμως ὁ τε δημόσιος καὶ οἰκιακὸς βίος παρεῖχε τῷ νέῳ Ῥω μαίῳ πολλὰς ἀφορμὰς, ὅπως, τὸν ἔσω αὐτοῦ κόσμον ὁμογενῶν στοιχείων πληρῶν, διαμορφωθῆ πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ καταστῆ ἐπιτήδειος πρὸς πρακτικὴν ἀρετήν. Ὅ,τι ἐγίγνετο ἐν τῇ ἀγορᾷ (*forum*) τῷ πεδίῳ (*campus*) καὶ τῷ στρατοπέδῳ (*castra*), τοῦτο ἐλα λεῖτο ἐν τῷ κύκλῳ τῆς οἰκίας καὶ ἀνῆπτε καὶ ὑπε ξέκατε τὰ ἐναύσματα τοῦ Ῥωμαίου φρονήματος. Προσέτι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἦν ἐπιτε τραμμένον τοῖς βουλευταῖς τοὺς υἱοὺς τῶν ὡς *pue ros praetextatos* (7) εἰς τὴν βουλὴν παραλαμβά νειν· ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ τοῦ νέου Παπυρίου κατηργήθη (Gell. I, 23. Κάσσ. ΝΣΤ'. 17. ΝΘ'. 1.). (8) Ταῦτα πάντα ὁμοῦ ἠδύνατο προίμως τοὺς νέους Ῥωμαίους εἰς τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα προπαρασκευάζειν.

Περὶληπτικώτερα καὶ ἀξιολογώτερα πιθανῶς ἐγέ-

(6) Ἡδόντο δ' Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Χαρίωνδου νόμοι παρ' ἄνον, ὡς Ἐρμπακὸς φησιν ἐν ἑκτῷ περὶ Νομοθετῶν κ. Α. ἄθν. ΙΔ'. σ. 633.)

(7) Ὡς παῖδας δηλονότι οὕτω μεταβάνας εἰς τὴν ἐφηβι κὴν ἡλικίαν, εἰς ἣν εἰσερχόμενοι περιεβάλλοντο τὴν *togam virilem* ἢ *puram* ἀντὶ τῆς *togae praetextae*.

(8) Πρὸντος ποτὲ τοῦ νέου Παπυρίου μετὰ τοῦ πατρὸς του ἐν τῇ βουλῇ ἀπερασίθη σπουδαῖον τι, ἀλλὰ τῆς συζη τήσεως οὐ λαβούσης πέρας, τὰ λοιπὰ εἰς τὴν ἐπαύριον ἀ νεδλήθησαν, ἀφ' οὗ ἐπεδύθη πᾶσι τοῖς παρούσιν ἀσθηρὰ σιωπὴ περὶ τῶν ψηφισθέντων. Τὸν Παπύριον, εἰθόντα ἑ κὰδε ἡ περίεργος αὐτοῦ μήτηρ ἐπιμόμως ἠρώτα περὶ τῶν ἐκείνου τὴν ἡμέραν ἐν τῇ συγκλήτῳ ψηφισθέντων· ὁ δὲ ἐ χέμυθος νέος, ἵνα ἀποφυγῇ τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν τῶν χρη ματισθέντων, ἔπλασε τὸ ψεῦδος, ὅτι ἐν τῇ βουλῇ συνεζη τήθη, πότερον συμφορώτερον τῇ πολιτείᾳ, εἰς ἀντὶ δύο γυ ναϊκάς νὰ λαμβάνη, ἢ μία γυνὴ δύο ἄνδρας. Ἡ Ῥωμαῖα δίεσσινα πρὸς τὸ ἔξενον τοῦτο ἀποσπασμα καταθρομβηθεῖσα ἔ δρασε σπουδαίως πρὸς τὰς λοιπὰς ματρῶνας καὶ ἀνῆγγαλε τὰ συμβαίνοντα. Καὶ τὴν ἐπαύριον πλῆθος μέγα τῶν δε σποινῶν συνέβρευσαν εἰς τὸ βουλευτήριον μετὰ θαυμάσιον καὶ δεινῶσαν αἰτούσαι, ὅπως ψηφισθῆ, μία γυνὴ δύο ἄνδρας νὰ ἔχη. Τῆς δὲ συγκλήτου τὴν αἰτίαν τοῦ θαυμάσιου τού του ζητούσης, ὁ Παπύριος παρεθῶν διηγῆθη πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ βουλὴ τὴν εὐρυτίαν τοῦ πατρὸς ἐπαπέσασα ἐψηφίσαστο, ὅπως τοῦ λοιποῦ οἱ παῖδες, ἐκτὸς μόνου τοῦ Παπυρίου, μὴ εἰσερχώμεται εἰς τὴν βουλὴν.

νέτο ἐν Ῥώμῃ ἢ κοινῇ ἐν σχολείοις ἐκπαίδευσις, ἀφ' ἧς ὁ Σπούριος Καρουίλιος ἢ Καρβίλιος ἠνοῖξε σχολεῖον, ἴσως μὲν νεοργανιστὸν, ἴσως δὲ καὶ μόνον μετὰ μεί ζονας ἐκτάσεως καὶ βελτιώσεως ἢ πρὶν μεθόδου. Ἐ σπυραμένως σινές, κατὰ Πλούταρχον (Ρωμ. Κεφαλ. 59.) ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς θεμελιωτὴν τοῦ πρώτου ἐν Ῥώμῃ σχολείου. ἴσως ὁ Σπούριος Καρουίλιος ἦν ὁ πρῶτος δημόσιος διδάσκαλος, λαμβάνων μισθόν τι νὰ παρὰ τῆς πόλεως, ἐν ᾧ οἱ πρὸ αὐτοῦ διδάσκαλοι τοὺς μισθούς των παρὰ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν ἀπελάμβανον. Ἐνταῦθα παραδίδεται ἡμῖν καὶ ἡ πρώτη εἰδήσις περὶ Ῥωμαίου διδακτικοῦ βιβλίου, ὅπερ ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ Καρουίλιου ἦν ἡ λατινικὴ Ὀδύσσεια τοῦ Λιβίου Ἀνδρονίκου. Ἡ μετάφρασις αὕτη πολὺν χρόνον διέμενειν ὡς ταύτουτον καὶ ἐτι τῷ μικρῷ Ὀρατίῳ ὑπεγορεύετο ὑπὸ τοῦ ἀσθηροῦ Ὀρ βιλίου (Horat. Epist. II, 1, 69. Non equidem insector delendave carmina Livii. Esse reor, me mini quae plagosum mihi parvo Orbiliūm di ctare: cel.). Αὕτη συγγένος ἐστὶ μία τῶν πρῶι μαστάτων ἀποδείξεων, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ὀλίγην ὄρεσιν καὶ κλίσειν ἠθάγοντο πρὸς ἀθύρητικον παραγωγὴν, μάλλον δὲ τὰ ξένα προθύμως ὠκειοποιούοντο καὶ εὐ τοῖς πρόσφορα καθίστων. Εἰς ἐκείνην τὴν Ὀδύσειαν συνήψαν εὐθύς ἄλλα διδακτικὰ βιβλία, μυθολογικὰ καὶ ἱστορικά. Τὰ πρῶτα λοιπὸν καὶ κύρια μαθήματα κατὰ τοὺς ἀρχαίους δημοκρατικούς χρόνους περιε λαμβάνοντο, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἀναγνώσει, τῇ γρα φῇ, καταλλήλῳ προφορᾷ καὶ ἀπαγγελίᾳ, ἀπομνημο νεύσει ἠθικῶν ποιητικῶν χωρίων ἢ ποιημάτων, γνώ σεσιν τινὶ τῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας. Ὅτι δὲ καὶ περιορισμένη τις διδασκαλία τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῶν ἀπλῶν ἀρχῶν τῆς πρακτι κῆς λογιστικῆς παρεδίδοτο, τοῦτο δυνατόν εἰκοτο λογηθῆναι. Περαιτέρω διορισμοὶ περὶ τῆς ἐκπαίδευ σεως τοῦ παιδίου καὶ τοῦ ἐφήβου νέου ἐν ταύτῃ τῇ περιόδῳ δὲν δύναται νὰ δοθῶσιν. Ὡς πρὸς τὸ ἐξω τερικὸν σχῆμα ὡς ἀξέπαινοι ἰδιότητες ἀπητοῦντο μάλιστα ἡ *modestia* καὶ ὁ *pudor*. Ἐν ἰδιαίτερας περιστάσεσιν οἱ νέοι Ῥωμαῖοι ἐμάνθανον καὶ τὴν Ἑτρουσκικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς τοῦ Λι βίου δηλώσεως (IX, 36.). (9) Ὁ Κικέρων τὴν μά θησιν ἐκείνην ἀνάγει εἰς ἱερατικὴν σοφίαν, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν τεράτων καὶ σημείων (*mon strā et portenta*) (de divim. I, 41.).

Ὁ διορισμὸς καὶ ἡ διάκρισις τῆς σφαιρας τοῦ γραμματικοῦ (*grammaticus*) καὶ γραμματιστοῦ (*grammatista*) δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπέλθει. Ἄλλ' ὁ μως νῦν ὁ ὠριμώτερος νέος ἐπαιδεύετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουητωνίου (de illustr. grammat. 1. ἐνθα ὀνομάζει τὸν Λίβιον Ἀνδρονίκον [πρὸς Cic. Brut. 18] καὶ τὸν Ἐννιον), διὰ προφορικῶν παραδῶ

(9) Ἐνθα περὶ τινος Μ. Φαβίου Κασίωνος, ἢ, κατ' ἄλ λους, Γ. Κλαυδίου, τὸν λόγον ποιούμενος λέγει τάδε. «Caere educatus apud I - pites, Etruscis inde litteris e ruditus erat linguamque etruscam probe noverat. Habeo anctiores, vulgo tum romanos pueros, sicut num graecis, ita etruscis litteris erudiri solitos.»

σεων τῶν ἤδη ἀναφανέντων ποιητῶν καὶ ἡμιελ λήνων ῥητόρων, οἵτινες τὸ μὲν Ἑλλήνας συγγραφεῖς ἐρμήνευον, τὸ δὲ τὰ ἴδια αὐτῶν προϊόντα ἐν τη λατινικῇ γλώσσῃ ἀπήγγελλον. Ὅτι δὲ οὗτοι οἱ ποιη ταὶ καὶ ῥήτορες δὲν ἠτχλοῦντο ἀκόμη περὶ τὴν γραμ ματικὴν ὑπὸ τὴν στενωπὴν αὐτῆς ἐνοιαν, δηλοῖ πάλιν ὁ Σουητωνίος (αὐτόθι 1.), ἐπὶ τῆς κρίσεως τοῦ Λουκίου Κόττα σπυρίζομενος, ὡς δύο τῷ πρε σβυτέρῳ Ἐννίῳ ἐπιγραφόμενα βιβλία περὶ γραμμα τῶν, συλλαβῶν καὶ μέτρων ἀπὸ τούτου ἀφαιρῶν, ἐ ταίρω νεωτέρῳ Ἐννίῳ ἀποδίδει, γράφοντι περὶ τῆς οἰωνοσκοπικῆς. Ὡς δὲ πρῶτος ἐξ ἐπαγγέλματος γραμματικῆς, τὴν σπουδὴν τῆς γραμματικῆς ἐν Ῥώ μῃ καθιδρύσας, ὀνομάζεται ἡμῖν Κράτης ὁ Μαλλώ της, συγγενὸς τοῦ Ἀριστάρχου. Ὁ Κράτης πρε σβυτῆς περὶ τῆς ὑπὸ Ἀττάλου, τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου, εἰς Ῥώμην πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐ εἰ εἰς τὸ στόμιον ὀχετῶν τινος ἐρπετῶν, συνετρίψε τὸν ἔ ταιρον πόδα, καὶ ἐντεῦθεν ἀφορμὴν λαβὼν, ἠνοῖξε γραμματικὰς παραδόσεις ἐν Ῥώμῃ καὶ τοὺς Ῥω μαίους παρώτρυνεν εἰς τὴν σπουδὴν ταύτης τῆς ἐπι στήμης (Σουητ. αὐτόθι 2.). Τὸ συμβᾶν τοῦτο πί πται εἰς τὸν χρόνον τὸν μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου λιβυκοῦ πολέμου. (10) Ἐν ᾧ λοιπὸν οὕτως ἡ τῆς νεολαίας ἐκπαίδευσις ἐτι παντοτε ἀπλή, ἐν δεῆς καὶ κατὰ τινα οὕτως ἐλλιπῆς ἐμορφότο, παρ ἦλθεν ἄλλη σχεδὸν ἑκατονταετηρίς. Ὅτε δὲ πρῶτον δι' ἑλληνικῶν ἔργων ἑλληνικὴ ἐπιστήμη ἤρξατο δια διδομένη καὶ ἡ χρῆσις τῶν συγγραμμάτων γενικω τέρα κατέστη, ὅτε πρὸς τούτοις καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἤρ χισαν τῆς περὶ τὰ γράμματα ἱκανότητος ἀποπειρώ μενοι, τότε καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἀπέβη πλουσιωτέρα καὶ ποικιλωτέρα. Ὁ Αἰμίλιος Παῦλος πρῶτος, ὡς λέ γεται ἐκόμισεν εἰς Ῥώμην ἑλληνικὰ συγγράμματα (11). Παιδευμένοι καὶ λόγιοι Ἕλληνες δραστηρίως ἐπε νήργουν διὰ τῆς μετ' ἐπιφανῶν Ῥωμαίων συναναστρο ρῆς των, ὡς ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Παναίτιος, συνήθειε Σικελίονος τοῦ Ἀφρικανοῦ (Cic. repl. I, 9 κεξ.). Γε νικωτέρα ἐγενεον ἡ χρῆσις τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἀφ' οἷ ἡ Ῥώμη τροπαι οδχος ἐπολέμησε πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδονίας βα σιλέα καὶ Ἀντίοχον τὸν Συρίας.

Ἐκ τούτου τοῦ χρόνου ἡ γραμματικὴ σπουδὴ λαμ βάνει μεγάλην ἐπίδοσιν ἐν Ῥώμῃ. Κατὰ τὴν μαρτυ ρίαν τοῦ Σουητωνίου (de ill. gramm. 3.) τὰ γραμ ματικὰ σχολεῖα ἠυξήθησαν εὐθύς ὑπὲρ τὰ εἰκοσι, τὰ μὲν πρὸς τὴν στοιχειώδη παιδευσιν, τὰ δὲ πρὸς πε ραιτέραν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ὠ ρισμένα. Νέαν τινα ἔξαρσιν ἔλαβον μετ' ὀλίγων αἱ γραμματικαὶ σπουδαὶ καὶ διὰ τῆς στωικῆς φιλοσο φίας, κατὰ τὴν ἐφεξῆς περίοδον ἐν Ῥώμῃ εὐμενῆ ὑπο δογὴν εὐρούσης. Διότι οἱ Στωικοὶ ἐπιμελῶς ἠσχο λούοντο περὶ τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τὸν ὄρισμὸν τῶν λέξεων (Quintil. I, 4. 18.). Κατὰ Οὐάβριον (παρὰ

(10) Περὶ τὸ 159 π. Χρ. κατὰ Κλίντωνα, πρβλ. Ἀσα π. ἐνθ' ἄνωτ. σ. πξ'.

(11) Πρβλ. περὶ τούτου Ἀσωπ. ἐν τ. προλόγῳ τοῦ προ μνημονευθέντος συγγράμματος σ. 14. -16'.

Διομήδης II, 17.) τὰ μέρη τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας συνίσταντο ἐν *lectione, enarratione, emendatione, καὶ iudicio* (πρὸς Quintil. I, 4, 6.). (12)

Ἐπισημότεραν δὲ πνευματικὴν παιδευσιν ἐπέχουσαν, ὡς εἶδος, αἱ νῦν ἀναφαινόμεναι ῥητορικαὶ σχολαί, αἰτινες προσέφερον εἰδὸς τι ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδευσεως οὕτω συνᾶδον πρὸς τε τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα καὶ πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ δικανικὴν τάσιν, ὥστε ψήφισμα τῆς βουλῆς ἐν ἔτει 592 κ. Π. καὶ κληρονομικὸν δόγμα ἐν ἔτει 661 Π. μόνον ἐπὶ μικρὸν χρόνον ἴσχυσαν νὰ τὰς ἀπαγορεύσωσι (Suet. de clar. rhet. I. Gell. XV, 91. Tacit. dial. de orat. 35.).

(13) Διότι ἡ ῥητορεία ἤδη ἤρξατο κατ' ὀλίγον ἐν τῇ ἀγορᾷ (forum) τὸ ἐπίσημον καὶ ὑψηλὸν πρόσωπον αὐτῆς παριστώσα καὶ τοῖς σπουδασταῖς αὐτῆς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τὸ στρατηγικὸν κλέος χορηγοῦσα. Ἡ δὲ ῥητορικὴ οὕσα ἡ ἀναγκαία εἰς ἐκείνην προεισαγωγὴ καὶ προγυμνασία, ὥφειλεν εἰκότως νὰ φθάσῃ ἀμέσως εἰς ὑψηλὴν ἀξίαν (Suet. aut. paulatim et ipsa utilis honestaque apparuit multique eam praesidii causa et gloriae appetiverunt etc.).

Πρὸς δὲ καὶ τις διάκρισις μετὰ τοῦ Ἑλληνος ῥήτορος καὶ τοῦ Λατίνου rhetor Graecus et Latinus φαίνεται ἐπελθούσα ἤδη περὶ τοὺς χρόνους τούτους, διότι ἐν τῷ προειρημένῳ δόγματι (edictum) ἡ ῥητὴ μνεία τῆς ἰδιοσημοῦ ὀνομασίας Latini theatores δηλοῖ τὴν ἀντίθεσιν τῆς rhetores Graeci. (Suet. de clar. rhet. I. πρὸς Cic. ad Fam. XVI, 21.).

Ἡ παρὰ τῷ Ἑλληνι ῥήτορι διδασκαλία ἀπετέλει τρόπον τινὰ τὴν πρώτην περίοδον, ἡ δὲ παρὰ τῷ Λατίνῳ τὴν δευτέραν (Suet. aut. Cicero ad praetorium usque Graeco declamavit, Latine vero semper). Λατινικοὺς λόγους φαίνεται πρῶτος ὁ Λούκιος Πλωτίνος Γάλλος ἀπαγγέλλας (Cic. παρὰ Σουητώνιον αὐτ. 2).

Ἄλλοια δὲ παιδεύσεις, λεπτά ἢ ἤδη χρηστοὶ τρόποι καὶ ἄλλαι τοιαῦται ιδιότητες ἠδύνατο μόνον ἐν ταῖς εὐγενέσιν αἰκίαις καὶ διὰ τῆς μετὰ εὐφυνῶν καὶ ἀγγλίων ἀνδρῶν συμπεριφορᾶς νὰ πορίζωνται (dial. de orat. 34.). Γένη τινὰ καὶ οἰκοὶ (familiae) διέπρεπον καὶ ἐπὶ ταῦταις καὶ ἐπὶ τῇ σπουδῇ τῶν ἐπιστημῶν (Cic. pro Ligur. c. 5. §. 12.). Οὕτως ἤδη ὁ Αἰμίλιος Παῦλος πολὺ προσέειπε τῷ Ἑλληνισμῷ, καὶ κατὰ Πλούταρχον (Αἰμιλ. Παυλ. 6.) ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ εἶχεν Ἑλληνας γραμματικούς, σοφιστάς, ῥητοράς, γλύπτας, ζωγράφους κ. ἄλ., διῶν ἐξεπαίδευε τοὺς υἱοὺς του. Ποίαν δὲ ἐπιρροὴν εἶχεν ἐπὶ τῆς γλώσσης ἡ πρὸς πεπαιδευμένους ἀνδρας ἐπιμειξία, δεικνύει ὁ Τερέντιος, οὗ τὸ καθαρόν, διὰ τῆς μετὰ τοῦ Αἰμιλιανοῦ Σκιπίωνος καὶ Αἰλίου συναναστροφῆς μορφῶν ἐν λεκτικῶν ἀντίκειται τῷ μὴ καθαρῷ τοῦ Πακουβίου καὶ Καικιλίου Στατίου. Ὡς δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν διὰ τούτων παρήγετο φρόνημά τι ἐλεύθερον, εὐγενές καὶ φιλόανθρωπον (τὸ liberale ingenium καὶ τὸ sordidum ἀντι-

τιθενται), τὰς ἀγενεῖς πράξεις βδελυτόμενον (πρὸς Terent. Adelph. VI, 5, 687.). Ἐν γένει μέχρι τοῦδε ἡ ὑψηλότερα παιδεία δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσχωρήσει εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐδασίζετο ἐπ' οὐ τοσοῦτον μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπισήμων καὶ πλουσίων οἰκῶν, οἵτινες ἐχορήγουν τῇ πόλει τοὺς ἐν πολέμῳ τε καὶ εἰρήνῃ κορυφαίους τῆς. Ἐν τούτοις στοιχείῳ τι πολέμιον τῷ ἀνθρωπισμῷ εἰσήνεγκε τὴν μονομαχίαν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν διάνοιαν καὶ ἐπομένως καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν χρωματισμὸν τῶν ψυχῶν τῆς νεολαίας. Τὸ θεᾶσθαι ἀνθρώπινον αἷμα κατέστη τοῖς Ῥωμαίοις καθημερινὸν καὶ ἐπιούσιον ἀσχόλημα, οἷον οὐδενὶ οὐδέποτε ἄλλῳ εἶναι. Εὐγενεστέρη ἦν ἡ δραματικὴ παιδεύσις, ἥτις δὲν ἔμεινεν ἀνευ ἐπιρροῆς ἐπὶ τὸν βίον ὑπὸ ταύτην τὴν ὄψιν ἐξαιρέτως ὀνομαστοὶ εἰσιν οἱ Ἀτελλανοὶ μῦθοι ἢ τὰ Ἀτελλανὰ δράματα (fabulae Atellanae. Liv. VII, 2.) (14)

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος κ. Π. ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ παιδεύσις ἔλαβον μορφήν τινα τελειότεραν καὶ μᾶλλον ὠρισμένην. Διήγε μὲν ὁ παῖς τὴν πρώτην αὐτοῦ περίοδον ἔτι, ὡς καὶ πρότερον, ὑπὸ τῇ μητρὶ καὶ τῇ τροφῇ (nutrix), ἀλλὰ νῦν εἰς τὰς οἰκίας τῶν προύχόντων εἰσῆχθησαν οἱ παιδαγωγοί.

Ὁ δὲ λόγος ἐνταῦθα μόνον περὶ τοῦ ἀπλῶς οὕτως ὀνομαζομένου παιδαγωγοῦ (paedagogus) ὁ δὲ custos, ὁ comes καὶ ὁ pedisequus ἀνήκουσιν ἰδίως εἰς τοὺς καισαρεῖους χρόνους. Ὁ Πλαῦτος καὶ ὁ Τερέντιος τοὺς παιδαγωγούς αὐτῶν ἠρανίσθησαν εἰκότως ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, εἰς δὲν ἀνήκουσι καὶ τὰ δράματά των. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ παιδαγωγοῦ ἔχει καθαρῶς ἠθικὸν σκοπὸν σπουδάζει τῇ διανοίᾳ τοῦ τροφίμου αὐτοῦ, δὲν πανταχοῦ συνοδεύει, νὰ δώσῃ καλὴν διευθύνσιν, τοῦλάχιστον ἀποτρεπτικῶς νὰ τὸν προφυλάττῃ ἀπὸ διεφθαρμένων ἐπιρροῶν, ἀπὸ κακῶν ἠθῶν καὶ ἔξεων. Ἡ δὲ ἐπὶ Σύλλα ἀναφαίνονται ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἐπισημῶν Ῥωμαίων πολυάριθμοι πεπαιδευμένοι δοῦλοι, ὧν τὸν ἀριστόν ὁ βουλούμενος ἠδύνατο παιδαγωγὸν νὰ διορίσῃ (πρὸς Cic. pro Sext. Rosc. c. 41. §. 120. καὶ pro Milone c. 10. §. 28.).

Ὡς πρὸς τὴν παιδευσιν ἤδη ὀριστικώτερον διευροφούτο ἡ μετὰ τὴν γραμματιστοῦ (grammatista ἢ litterator) καὶ γραμματικοῦ (grammaticus ἢ litteratus) ἀντίθεσις (Suet. de ill. gr. 4.). Ἡ πρώτη λοιπὸν διδασκαλία τῶν στοιχείων ἐγένετο ἐν τῷ στοιχειώδει σχολείῳ τινὸς litteratoris (ὅθεν ἡ διδασκαλία αὕτη ὀνομάζεται καὶ prima litteratura), καὶ περιελάμβανε πρῶτον τὴν διὰ συλλαβισμοῦ μάθησιν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν, ἐν τῇ κατ' ἀρχὰς ἡ χεὶρ ὠδηγεῖτο (Seneca ep. 94. Quintil. I,

(14) Fabulae Atellanae ἦσαν τὰ πρῶτα δοκίμια ἰθνηκοῦ καὶ γνησίου ἰταλικοῦ δράματος παριστάμενα οὐχὶ ὑπὸ ἰδίῳ ὑποκρίτων, ἀλλ' ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθέρων νέων, κατὰ τὴν τοῦ Στράβωνος (εἰ σ. 233 ἢ 356) μαρτυρίαν πολλὰς καὶ ἐν ὀσκιῇ διαλέκτῳ, ὅπερ, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, δηλοῖ μεγάλην συγγένειαν τῶν δύο ἐκείνων γλωσσῶν, Ῥωμαϊκῆς καὶ ὀσκιῆς. Ὀνομάσθησαν δ' οὕτως ἐκ τῆς ὀσκιῆς πόλεως Ἀτέλλας (Atella) κτλ.

I, 27. Vopisc. vit. Imp. Tac. c. b.), ἀπονημόνευσιν διδασκτικῶν ἀποφθεγμάτων καὶ γνωμῶν ἐκ γνωμολογικῶν στοιχειωδῶν βιβλίων, λογισμὸν ἐπὶ τραπεζοειδῶν πινακίων διὰ τῶν ψήφων (calculus) ὅθεν τὸ calculare = λογίζεσθαι, λογαριάζειν), κυρίως δὲ κατὰ πρακτικώτατον τρόπον διὰ τῶν δακτύλων (Horat. Sat. I, b, 71.). Ὁ διὰ τῶν δακτύλων λογισμὸς ἦν ἤδη καὶ παρ' Ἑλλήσιν εὐχρηστος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (Στ. 63.). Ἐν τούτῳ τῷ κλάδῳ τῆς τῶν νέων παιδευσεως, τῷ λογισμῷ δηλ., ἀπεδείχθη παρὰ Ῥωμαίοις εὐθύς μεγάλη δραστηριότης, ἦν ὁ μὲν Οὐενουστίνος ἀστείως ἐλέγχει, ὁ δὲ ὀξύτερος Ἰουβενάλιος πικρῶς σκώπτει (Horat. ἐνθ' ἄνωτ. καὶ epist. I, 1, 53 κεξ. Iuv. XIV, 115. 230. κεξ.). Ἀλλὰ τοῦτο προήρχετο ἀναγκαιῶς ἐκ τῆς πολιτικῆς τάσεως καὶ πράξεως τῶν Ῥωμαίων. Ἐδείκνυντο ἐν μικρῷ χρόνῳ ἐπιτήδειοι οἰκονόμοι ἐν τε τοῖς μεγάλοις καὶ ἐν τοῖς μικροῖς, ἐν τῇ διοικήσει καὶ τῶν τῆς πολιτείας καὶ τῶν τῆς οἰκίας. Ὅθεν ἐνταῦθα λίαν εὐκτὸν ἦν νὰ γείνη τις καλὸς καὶ ταχὺς λογιστής.

Ἡ ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ γραμματιστοῦ (grammatista ἢ litterator) διδασκαλία πιδανῶς δὲν περιωρίζετο ἐντελῶς εἰς τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἀνέβαινε μέχρι τῆς ἐρμηνείας, εὐκόλων, δημοτικῶν ποιημάτων, ἐν τῇ ὅμως ἐσκοπεῖτο μᾶλλον ἡ ὀρθὴ εὐχρηστικὴ ἐκφρασις, προφορὰ καὶ ἀπαγγελία. Ὅτι δὲ καὶ τὰ σχολεῖα τῶν γραμματικῶν (grammatici), ἐν οἷς ἐξαιρέτως ποιητὰς ἐρμήνευον καὶ διαφορὰς ἐπραγματεύοντο, ἤδη τῷ ὠριμωτέρῳ παιδί ἦσαν προσίτα, ἐξάγεσθαι ἐξ ἐκείνου τοῦ χωρίου τοῦ Ὀρατοῦ, ὅπου δηλοῖ, ὅτι ὁ αὐστηρὸς Ὀρβίλιος ἐρμήνευε αὐτῷ (parvo) τὰ ποιήματα τοῦ Λιδίου (Ep. II, 1, 70. Τοῦτο σημαίνει αἱ ἐξ Epist. II, 1, 126 λέξεις Os tenerum pueri balbumque poeta figurat. πρὸς Quintil. I, 8, 1—3. καὶ Cic. de orat. III, 11, 12. 43. 44.). Διότι ὁ Σουητώνιος (de ill. 9.) ῥητῶς ἐξαγγέλλει, ὅτι ὁ Ὀρβίλιος δὲν ἦτο grammatista, ἀλλὰ grammaticus.

Καὶ ἡ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μάθησις ἦν ἤδη εἰσηγμένη εἰς τὴν σειράν τῶν παιδευμάτων. Ὁ Κοῖντιλιανὸς ἀπῆτει, ὅπως ἀπὸ ταύτης γίνηται ἡ ἀρχὴ, διότι ἡ λατινικὴ ὡς μητρικὴ γλῶσσα ἤδη οἰκοθεν παρουσιάζετο, ὡς ἔλεγε. Πρὸς τούτους ὁ παῖς συγχρόνως ὥφειλε νὰ διδάσκηται πρῶτως καὶ ἑλληνικὰς ἐπιστήμας (Quint. I, 1, 12.).

Τῆς ὠριμωτέρας ἡλικίας ἐπελθούσης, ἤρχιζε δευτέρα τις περίοδος, ἡ γραμματικοῦ ῥητορικῆς, ὑπὸ τὴν καθήγεσιν τινὸς γραμματικοῦ (grammaticus ἢ litteratus), ὃς ἐρμήνευε συγγραφάς, ἤσκει τοὺς μαθητάς του ἐν τῇ πρακτικῇ ἐργασίᾳ, ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ καὶ τῷ διαλόγῳ ἤτοι συζητήσει, ἀποβλέπων ἰδίως εἰς κομψότητα ἐν τῇ ἐκφράσει καὶ εὐφυνίαν ἐν τῇ προφορᾷ. Τοῦλάχιστον περὶ τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας ἢ φιλοκαλίας τοῦ πεπαιδευμένου Ῥωμαίου καὶ ὑπὸ τὴν τελευταίαν σέξιν εἶχε φθάσει εἰς ὑψηλὸν τινα βαθμὸν (Cic. parad. III, 2, Orator. c. 51.). προσέτι ἀνεφάνησαν καὶ φωνασκοὶ (phonasci),

οἵτινες ἐμόρφουν τὴν φωνὴν καὶ εἰσηγοῦντο εἰς τὴν ὀρθὴν ἁρμονίαν (πρὸς Inscr. Latin. sel. Orelli I, p 2635.). Ἄλλως τε τὰ σχολεῖα τῶν γραμματικῶν οὐ σπανίως ἐφοιτῶντο καὶ ὑπὸ ἐπισήμων ἀνδρῶν (Suet. de ill. gram. 7.). Ἐπὶ τὴν ὑφήγησιν τοῦ λατινικοῦ ῥήτορος (rhetor latinus) ἐπραγματεύοντο ἀδιαλείπτως αἱ caussae, controversiae, suasoriae (Seneca Controv. prooem. 1.). (15) Ὁ δὲ Ἑλληνοῦ ῥήτορος (rhetor Graecus) ὑφήγετο, ὅπως ἰδιοποιῶνται τὴν καλλονὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ μεταφράσεως καὶ μιμήσεως ἑλλήνων συγγραφέων, προσέτι ἠσκούντο καὶ ἐν ἑλληνικῇ ἀπαγγελίᾳ (Cic. Brut. c. 90.). Μετὰ τοιούτων προπαρασκευῶν ἤρχετο κατόπιν ἡ ἀκρόασις δημοσίων λόγων ἐν τῇ ἀγορᾷ (forum).

Ἐν τούτοις ἔπρεπε πρῶτον νὰ προσδιορισθῇ, τί στάδιον ἔμελλε διατρέχειν ὁ ἤδη ἔφηθος Ῥωμαῖος, εἰάν ἔμελλε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ πολεμικὰ ἀφιερωθῆναι, ἢ ὡς πολιτικός, ἢ ῥήτωρ, ἢ νομικός εἰς τὸν δημοσίον βίον εἰσελθεῖν. Καὶ τοι δὲ τὰ διάφορα ταῦτα στάδια κατὰ τινὰς σχέσεις διεστυροῦντο, ὅμως ἀπῆτον διαφορὰς βασιμῶς σπουδᾶς. Ὁ μέλλων στρατηγὸς εὕρισκεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ ἀριστον προπαιδευτήριον σύσκητος (contubernalis) ὧν μετ' ἀριστῶν στραταρχῶν καὶ πρακτικῶν πολεμιστῶν ἐμορφούτο πειθαρχικῶς εἰς τὰ παραγγέλματα (Πολυβ. 5, 31, 37). Ὁ μέλλων πολιτικός, ὁ ῥήτωρ καὶ ὁ νομικός (juris consultus) μετὰ τὴν περῶσιν τῶν σπουδῶν εἶχον δοκιμώτατον σχολεῖον περαιτέρως διαμορφώσεως τὴν ἀγορὰν (forum), τὴν βουλήν (senatus) καὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν (provincia). Καὶ αὐτὰ τὰ ἱερατικὰ ἀξιώματα κατὰ μέγιστον μέρος ἀνῆγον εἰς τὰ ὑπουργήματα τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός.

Ἄλλος ἦστον μὲν λαμπρὸς, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἐν μεγάλῃ τιμῇ διατελέσας προορισμὸς τοῦ νέου Ῥωμαίου ἦν ὁ τοῦ οἰκοδόμου. Πρὸς τοῦτο διορίζοντο οἱ ἀφουεῖς καὶ οἱ μὴ ἔχοντες κλίσιν εἰς ὑψηλότερον τι ἔργον. Οὗτοι ἐπέμποντο εἰς τινὰ ἔπαυλιν (praedium), ἵνα μαθόντες ἐκεῖ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, ἔπειτα διοικῶσιν αὐτὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τινος ἐπιτρόπου ἢ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐπαύλεως (villicus). Ὅσο ὀλιγώτερον ἤρχοντο εἰς ἐπιμειξίαν πρὸς τὴν πόλιν, τόσω μᾶλλον διέπρεπον ἐπὶ ἀπλότητι καὶ ἀκεραιότητι ἠθῶν, ἰδίως δ' ἐπὶ οἰκονομίᾳ καὶ φιλοπονίᾳ (πρὸς Cic. pro Rose. Amer 15. κεξ.). Ἄλλως τ' ἐπὶ πάντων τῶν ὑπουργημάτων παρατηροῦντο ἐξαιρέτως ἡ dignitas καὶ ἡ utilitas Cic. pro Mur. 10.), ὡς καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπὶ τῆς διατιμῆσεως ἐπαρχίας τινὸς πρὸ πάντων ἡ dignitas καὶ ἡ utilitas ὄριζον τὴν τιμὴν (taxatio) (Cic. in Verr. II, 2. c. 1.). Ἡ συμφεροντολογία ἢ χρησιμοθηρία πάντοτε μεγάλην ἰσχύον εἶχεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ αἱ artes pecuniosae ἠγαπῶντο

(15) « Cum discipuli assemis apud Marillum rhetorem, hominem satis aridum, paucissima belle, sed non vulgato genere dicentem.

Ab ea autem controversia incipiam, quam primam declamasse Latronem meum memini, admodum juvenem, in Marillii schola, cum jam coepisset diem ducere. » κτλ.

(12) Πρὸς καὶ περὶ τούτων Ἀσωπ. αὐτόθι σελ. γγ'.

(13) Πρὸς Ἀσωπ. αὐτόθι σελ. πς'. — πς'.

γενικώς (Martial. V, 56, 9.). Ταύτην τὴν ἀρχὴν τῆς χρησιμότητος ἀριστα ἀντιτίθειν ἰδίως ὁ Ὀράτιος τῇ εὐγενεῖ ἀρχῇ τοῦ ἑλληνισμοῦ (16). Ἡ utilitas μετ' ὀλίγον ἐγένετο τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἐν τοῖς γράμμασι (bonae, honestae, liberae ingenuae artes).

Ὁ Ῥωμαῖος νέος ἅμα ἀρχόμενος τὸ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ στάδιόν του ἐφίλιυτο πρῶτον μετὰ τινος ἐπιστήμου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἠκολούθει αὐτῷ κατὰ τὰ δημόσια του ἔργα καὶ ἀνήκεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ. Παρ' Ἑλλήσιν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῶν πολιτειῶν, μάλιστα ἐν Ἀθήναις, εὐρίσκωμεν ἐνίοτε ὁμοίαν σχέσιν (Πλουτ. Θεμιστ. 2.). (17)

Ὁ δὲ βουλούμενος ἐν τῇ ρητορικῇ κατ' ἐξοχὴν ἐκπαιδεύθῃναι ἤγετο πρὸς ἓνα τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν ῥητόρων (Diat de orat. 34). Ἡ σχέσις αὐτῆσπανίως φαίνεται συμβαίνουσα παρ' Ἑλλήσιν, διότι ἐκεῖ ἢ εἰς ῥήτορα ἐκπαιδεύσαι, περιορίζετο μᾶλλον εἰς τὰς σχολὰς τῶν ῥητόρων, αὐταὶ διευθύνοντο συνήθως μὲν ὑπὸ τινος τοῦ πρακτικῶν ἀποστρεφόμενου ῥητοροδιδασκάλου, οἷος ὁ Ἰσοκράτης, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑφ' ἑνὸς δημοσίου, πολιτικοῦ ῥήτορος, οἷος ὁ Δημοσθένης. Ὁ δ' Αἰσχίνης καθίδρυσε ῥητορικὴν σχολὴν πρῶτον καὶ μόνον ἐπὶ τῆς εἰς Ῥόδον ἐξορίας του, ὅπου ἦν αὐτῷ ἀπηγορευμένη ἡ δημοσία ῥητορεία.

(Ἐπεταὶ συνέχμα).

I. Δ. ΜΑΥΡΟΦΥΓΗΣ.

ΠΕΡΙ ΥΔΡΟΥΝΑΜΙΚΗΣ ΣΤΗΛΗΣ.

Ὁ διδάκτωρ Λύγουστίνος Καρόσιος ἐκ Γενούης, οὗ τὸ ὄνομα νέαν ἐπαγγέλλεται δόξαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐφευρε μηχανὴν μέλλουσαν μεγάλην νὰ ἐπιφέρει μεταβολὴν εἰς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Τὴν μηχανὴν ταύτην καλεῖ ὑδροδυναμικὴν στήλην· ἀξιοῖ δὲ ὅτι αὐτὴ παράγει ἀδιαλείπτως τὴν κινητικὴν δύναμιν, καὶ μέλλει νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀτμὸν.

(16) Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Musa loqui, praeter laudem nullius avaris. Romani pueri longis rationibus assem Discunt in partes centum diducere, κατ. Hor. Art. poet. 323. κατ.

(17) Ἐμᾶλλον οὖν ἂν τις προσέχῃ τοῖς Μνησιφίλου τὸν Θεμιστοκλέα τοῦ Φρεαρίου Ἰηλωτὴν γενέσθαι λέγουσιν, οὗτε ῥήτορος ὄντος, οὗτε τῶν φυσικῶν κληθέντων φιλοσόφων, ἀλλὰ τὴν καλουμένην σοφίαν, οὗσαν δὲ δεινότητα πολιτικὴν καὶ δραστήριον σύνεσιν ἐπιτήδευμα πεπονημένου καὶ διαώζοντος ὡσπερ ἀφραίν ἀπὸ Σόλωνος ἦν οἱ μετὰ ταῦτα δικανικαῖς μίξαντες τέχναις, καὶ μεταγαγόντες ἀπὸ τῆν πράξεων τὴν ἀσκήσιν ἐπὶ τοῖς λόγοις, σοφιστῶν προσηγορεύθησαν. Τούτῳ μὲν οὖν ἤδη πολιτευόμενος ἐπλησίαζεν.

Ἴδου εἰς τί συνίσταται ἡ ἐφευρέσις αὐτῆ, ἥτις, ὡς πᾶσαι αἱ μεγάλαὶ ἀρχαί, εἶναι ἀπλὴ κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἡ ἠλεκτροδυναμικὴ ἢ μᾶλλον ἠλεκτρομαγνητικὴ στήλη στηρίζεται ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἠλεκτροχημικῶν ἰσοδυνάμων, καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου τοῦ καλουμένου τοῦ Φαραδαίη, καθ' ἃν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα εἶναι κατ' εὐθὴν λόγον τῆς χημικῆς ἐνεργείας, καὶ ἐπομένως ὁ ἠλεκτρισμὸς ὁ χρησιμεύων εἰς ἀποσύνθεσιν ποσότητος τινος ὕδατος εἰς τὰ δύο στοιχεῖά του, τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον, εἶναι ἴσος τῷ πηγάζοντι ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν δύο τούτων στοιχείων πρὸς παραγωγὴν ἴσης ποσότητος ὕδατος. Ὁ φυσιοδίφης Κ. Γρόβης ἀπέδειξεν ἀναμφισβήτητον τὴν ἀρχὴν ταύτην, διὰ τῆς λεγομένης στήλης τοῦ ἀερίου, ἐν ἣ τὸ ἀέριον τὸ χρησιμεύον πρὸς σύνθεσιν τοῦ ὕδατος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ γινόμενον ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως ἴσου ὕδατος. Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ ἀποδεικνύεται καὶ εἰς τοῦ Πουλλιέττου τὰ Στοιχεῖα τῆς πειραματικῆς φυσικῆς καὶ μετεωρολογίας.

Ἐπὶ τῶν διδομένων τούτων στηρίξας τὴν ἀνακάλυψιν του, ὁ Κ. Καρόσιος ἐζήτησε καὶ ἔλαβε διπλώματα ἐφευρέσεως παρὰ τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν.

Ἴσως ἄλλοτε δημοσιεύσωμεν πλήρη τὴν περιγραφὴν ὡς καὶ τὴν εἰκόνα τῆς μηχανῆς τοῦ Κ. Καρόσιου, ἥτις ἄλλως δυσκόλως δύναται νὰ γίνῃ καταληπτὴ· ἐνταῦθα δὲ μεταφράζομεν μόνον τὸν τελευταῖον παράγραφον τῆς ἀναφορᾶς δι' ἧς ὁ Κ. Καρόσιος ἐζήτησε παρὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως τὸ δίπλωμα τῆς ἐφευρέσεως.

« Ἐξηγήσας, λέγει, τὴν φύσιν τῆς ἐφευρέσεώς μου, ὡς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ἐπιθυμῶ νὰ διασαφίσω, ὅτι δὲν περιορίζομαι εἰς μόνον τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις τῆς μηχανῆς ἢν διέγραψα, οὐδ' εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὑλῶν μόνων ἃς ἀπρηθέμισα ὡς χρησίμους εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῆς, διότι καὶ τὸ σχῆμα καὶ αἱ ὑλῆς δύναται νὰ μεταβληθῶσι διαφόρως ἂν μόνον διατηρηθῇ ὁ εἰδικὸς τῆς ἐφευρέσεως χαρακτῆρ. »

Ὁ Κ. Σείμης, διασπῆκος Προῦσος μηχανικὸς, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν μηχανικῶν τοῦ Λονδίνου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν, γνωστὸς δὲ καὶ διὰ πολλῶν συγγραμμάτων καὶ ἐφευρέσεων φυσικῶν καὶ μηχανικῶν, λαβὼν τὴν ἐντολὴν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Καρόσιου, ἀποπερατοῖ τὴν ἐκθεσὶν του ὡς ἔπεται:

« Ἡ μηχανὴ τοῦ Καρόσιου εἶναι κυρίως θερμοκρασιακὴ μηχανή, ἔχουσα ὅμως τὸ πλεονέκτημα, ὅτι τῶν ἀερίων, καθ' ὃ ἐμμόνων ἐν αὐτῇ, δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις εἰς θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῆς τῶν περιεκειμένων σωμάτων, ἥτις τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἀέρος, ἅτινα δύναται ἐπομένως νὰ εἶναι ἀγωγοί, χρησιμοποιῶντες μέρος τῆς ἰδίας αὐτῶν θερμότητος, ἐν ᾧ ἐν ταῖς μηχαναῖς τῆς ἐνεργούσης δι' ὑψηλῆς θερμοκρασίας ἢ θερμότητος αὐτῆ ἀνάγκη νὰ παραχθῇ τεχνητῶς. Ἡ μόνη δ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δαπάνω

μὲν ἠλεκτρικὴ δύναμις εἶναι ἡ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἀγωγῶν τοῦ ρεύματος, ἥτις ἐν πάσῃ περιστάσει ἀπαιτεῖ διηλεκτικὸ συμπλήρωμα ἀερίου, προερχομένου ἐκ ξένης πηγῆς, πρὸς διατήρησιν τῆς ποσότητος. »

« Ἡ ἐφαρμογὴ μέχρι τέλους τῆς ἀρχῆς ἦν περιέχει ἡ ἐφευρέσις τοῦ Καρόσιου φαίνεται εἰς τὸν ὑποφαινόμενον ἀναμφισβήτητος. »

Ἐν ἄλλῃ δὲ ἐκθεσὶ ὁ Σείμης λέγει, ὅτι ἤδη τῷ φαίνεται ἐντελῶς δυνατὸν νὰ κατασκευασθῇ ἰσχυροτάτη μηχανὴ συνθέσεως καὶ ἀποσυνθέσεως, ἄνευ ματαίας δαπάνης, ἐπιβλαβοῦς εἰς τὰ συμφέροντα τῶν μετόχων.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὁ Κ. Καρόσιος ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην. Ἄλλ' ἀπροσδόκητα προσκόμματα, οἷα φύονται κατὰ τὴν ἀρχὴν παντὸς μεγάλου ἔργου, ὡς δοκιμασίαι τῆς μεγαλοφύας, καὶ ὡς μέτρα τῆς δυνάμεως τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἀνέβαλον δυστυχῶς ἐπὶ πολὺ τὰ πειράματα.

Τέλος ὅμως ὁ πατριωτισμὸς τῶν συμπατριωτῶν του ἐσπευσεν εἰς ἐπιχειρήσασθαι, καὶ πέρυσιν ἀνώνυμος ἐταιρία συνέστη ἐν Γενούῃ ἀδεία τῆς Σαρδικῆς κυβερνήσεως, καὶ συλλέξασα ἐν βραγεῖ χρόνῳ δύο ἑκατομύρια δραχμῶν, προσδιώρισε τὴν ποσότητα ταύτην εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνακαλύψεως. Τότε ὁ Καρόσιος, φέρων συστάσεις τῆς Κυβερνήσεως του πρὸς ὅλους τοὺς ξένους αὐτῆς ἐπιτετραμμένους, ἀπῆλθεν εἰς Λονδίνον ὅπως ἐκεῖ ἐνεργήσῃ τὴν κατασκευὴν τῆς μηχανῆς, αὐτοῦ. Οὕτω, μετ' ἑνὸς ἔτους ἐπιτυχῆ πειράματα, ἡ πρώτη μηχανή, κατασκευασθεῖσα δαπάνῃ τῆς ἐταιρίας τῆς Γενούης ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Σείμης, βέλει εἶσθαι ἐτοιμὴ πρὸ τοῦ προσεχῶς χειμῶνος.

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ τῶν Γάλλων, βέλων ἐπίσης νὰ συνδράμῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑπὸ τῶν ἐπιστημῶν προόδου, ἀπεφάσισε νὰ κατασκευασθῇ καὶ εἰς Παρίσι ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁμοία μηχανή, δυνάμει πολλῶν ἵππων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατηγοῦ Μορίης, εἰς τὸ πολυτεχνικὸν ταμεῖον καὶ οὕτως Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι μηχανικοὶ ἀμιλλῶνται ὅπως προικίσωσι τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐξαιρέτου ταύτης ἀνακαλύψεως, ἥς ἀπειροσ ἐστὶ ἡ ὠφέλεια.

Ὅπερ δὲ μάλιστα θαυμάσιον ἐν αὐτῇ, εἶναι ὅτι δαπανᾷ μόνον ὅτι αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ παράγει διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς δυνάμεως, ἥτις, ἀπ' ἐναντίας τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ, δὲν περιορίζεται διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἀντιστάσεων, καὶ οὐδὲ τὰς δαπάναις οὐδέ σους κινδύνους τῆς καυσίμου ὕλης συνεπιφέρει.

(Ἐκ τῆς ἐφημ. τῶν Συζητήσεων.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Ἡ Πρόδος τοῦ Χριστιανοῦ ἀποδημῶντος ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὸν μέλλοντα. Ἐν ἑ-

δει ἐνυπνίου, ὑπὸ ἸΩΑΝΝΟΥ ΒΟΥΝΙΑΝΟΥ. Ἐν Ἀθήναις, τύπος Ν. Ἀγγελίδου, 1854.

Ἡ ἑλλειψὶς βιβλίων ἠθικῶν καὶ ἐνταυτῷ τερπνῶν πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀναγινωσκόντων καὶ ἀνάπασιν τῶν ἡθῶν, εἶναι κατὰ δυστυχίαν ἐπαισθητὴ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν.

Τὴν ἑλλειψιν ταύτην ὁ Ἀμερικανὸς καὶ φιλέλληνας Κ. Βουέλιος ἀνεπλήρωσεν ἐν μέρει διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ ἐκδόσεως τοῦ ἀνωτέρω ἀναγγελλομένου βιβλίου. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τυπωθὲν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἐξ' ἑκατονταετηρίδα, ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ μετεφράσθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας. Εἶναι δὲ γεγραμμένον ἐν εἰδει ἐνυπνίων τὰ ὅποια ἀφινον εἰς τὸν νοῦν τοῦ Βουνιανοῦ ἐντυπώσεις, αἰτινες οὐδέποτε ἐξηλείφθησαν, ἴσως δὲ καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Περιττὸν κρίνομεν ἢ ἀναλύσωμεν τὸ πόνημα τοῦτο, τὸ ὅποσον εἶναι ἀληθὲς ἀπάνθισμα τῆς ἱερᾶς βίβλου καὶ τῶν σωτηρίων αὐτῆς ἀρχῶν συνιστῶμεν δὲ τούτο εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, πεπεισμένοι ὅτι θέλουσιν αἰσθανθῆ τὴν αὐτὴν ἡδονὴν ἢν ἡσθάνθημεν καὶ ἡμεῖς ἀναγνώσαντες αὐτό. Ἡ μετὰ φρονίαν εἶναι ἀπλῆ, γλαφυρὰ, τὸ ὄφρα τερπνὸν, καὶ ὁ τύπος κάλλιστος, εἰκονογραφίαι δὲ στολιζοῦσι τὸ κείμενον. Ἐνὶ λόγῳ τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχει ἀπειρα τὰ πλεονεκτήματα.

Δ. Σ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΥΔΡΟΥΝΑΜΙΚΗΣ ΣΤΗΛΗΣ.

Αἱ τέσσαρες εἰκόνας τῶν Εὐαγγελιστῶν, ἃς ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ καὶ ἐν τῷ προλαβόντι, ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ βόλου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας τοῦ Νικοδήμου, ἢν ἡ Ῥωσικὴ αὐτοκρατορικὴ κυβερνήσις διασκευάζει εἰς ἴδιον ἑαυτῆς παρεκλήσιον, καὶ διακομρεῖ διὰ τῆς γλαφυρᾶς καὶ ἡσκημένης γραφίδος τοῦ ἐξόχου καλλιτέχου Κ. Λουδοβίκου Θεορσίου.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Νικοδήμου εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτάτων, ἴσως ἡ ἀρχαιοτάτη, βεβαίως δὲ ἡ μεγίστη καὶ ὀρασιώτατη τῶν ἐκκλησιῶν ὅσαι ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατορῶν ὠκοδομήθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν εἰς τὴν Ῥωσίαν, ὅτι ἐρεπίον παρημελημένον καὶ καταρρέον, τὸ ἐπεσκευασε καὶ τὸ ὑπὲρ ἐπέστη ἀξίως τῆς αὐτοῦ κομψότητος, εὐφυΐας καὶ ἀρχαιότητος, καὶ τὸ ἔσωσε τῶν δεινῶν συνεπειῶν τῆς ἀκηθείας τῶν τε ἀρχαιολογικῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἥς βύματα ἐγένοντο, ὡς καὶ ἄλλοτε τὴν περὶ τούτου λύπην ἡμῶν ἐξεφράσαμεν, τασαῦτα ἄλλα τῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς μιγρά μὲν ἀλλὰ περιεργότατα λείψανα.

Ὁ δὲ τὴν ζωγραφικὴν ἐπικόσμησιν τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπιτραπέις, Κ. Α. Θεΐριος, εἶναι υἱὸς τοῦ περιφήμου φιλέλληνος Κ. Εἰρηναίου Θεΐριου, παρ' ᾧ ἡ Ἑλλάς καὶ ἐν ταῖς παρούσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς αὐτῆς δειναῖς περιστάσεσιν, εὔρεν ἀρρωγὴν καὶ παραμυθίαν, καὶ ὃν ἐγκαυχωμένη κατατάττει μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτῆς πολιτῶν. Παριστώμεν δὲ τοῖς ἀναγνώσταις τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς, ὡς ἀπαρχὴν καὶ δεῖγμα τῆς καλλιτεχνίας τοῦ διακεκριμένου ζωγράφου, οὗ ἡ παρουσία καὶ ἡ δραστηριότης μεταξὺ ἡμῶν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη ἀρρομὴ ἀναγεννήσεως τῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ μορφώσεως ἰδίου ἐργαστηρίου ὑπὸ οἰωνοῦς ἀρίστον, καὶ κατὰ ῥυθμὸν τὸν καταλληλότετον. Διότι, ὡς ὁ ἐνδοξὸς αὐτοῦ πατὴρ ἀείποτε ἐπέσειθεν ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ ἀναπτυχῆ πολιτικῶς τε καὶ κοινωνικῶς ἐν ἑαυτῇ καὶ δι' ἑαυτῆς, ὠφελουμένη μὲν ἐκ τῶν φώτων καὶ προσδων τῶν νέων ἐθνῶν, ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τὸ ἀθάνατον αὐτῆς παρελθὼν ἀποθλέπουσα, οὕτω καὶ ὁ φιλόκαλος υἱὸς ἰδιοῦ ῥυθμὸν ἠθέλησε νὰ μορφώσῃ τέχνην δια τὴν Ἑλλάδα, ἀπόρροιαν μὲν τῆς Βυζαντινῆς, ἀπὸ δὲ τῆς νεωτέρας ἀρρομένην πολλὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ ἐμβριθεστέραν μὲν ταύτης, ἐκείνης δὲ χαριεστέραν ὅπως καὶ μαλακωτέραν.

Ἀμφότεραι αἱ τέχναι, ἢ τε Βυζαντινὴ καὶ ἢ Ἰταλικὴ, παρήχθησαν ἐκ τῶν παραδόσεων ἢ τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ τῇ διαφορᾷ ὅτι ἡ μὲν Βυζαντινὴ παριστᾷ τὸ γῆρας τῆς ὠραίας ἐκείνης τέχνης, ἐγκλωπθὲν ὑπὸ τοῦ νέου σοβαροῦ καὶ ἀύλου θρησκευματος, ἡ δὲ Ἰταλικὴ τὴν ἀναδύσιν αὐτῆς, ἴσως δὲ καὶ τὴν πρόδον, οὐχὶ μὲν κατὰ τὴν εὐγένειαν τῶν μορφῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν χειρουργικὴν ἐπιδεξιότητα, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἰδεῶν ἀλλοτριῶν εἰς τὴν θρησκείαν, πηγαζουσῶν δ' ἐκ τῆς θέας τῶν ἐν τῷ μεσαιῶνι ἀνακαλυφθέντων γλυπτικῶν ἀριστουργημάτων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ὁδὸς ἦν ὀφείλει νὰ βαδίσῃ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἤδη ἀναδύουσα ἀγιογραφία, πρέπει ἀναμφισβητήτως νὰ διέλθῃ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁρίων, ἐπίσης ἀφ' ἑκατέρου ἀπέχουσα, ἀπὸ μὲν τοῦ Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ, ὅσον τὸ ἐντεχον καὶ ἐπιμεμηλεμένον ἀπέχει τοῦ βαναύσου, ἀκάμπτου καὶ ἀδεξίου, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰταλικοῦ, ὅσον τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπέχει τοῦ τῆς εἰδωλολατρίας. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ ἐκαστοῦ τῶν θεῶν, τοῦ Διὸς αὐτοῦ, τοῦ πάντων ὑπερτάτου, ἡ παράστασις ἔπρεπε νὰ ἐκφράξῃ τὰ γῆινα πάθη, καὶ νὰ χαρακτηρίξῃ τὰ παντοῖα συμβάντα, ἃ ὁ μῦθος ἀπέδιδεν εἰς αὐτούς. Ἀλλ' ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, τῇ ἀναδύσει εἰς τὴν ἀληθῆ ἐπιγνώσιν τῆς θεότητος, ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ὑπερτάτος ποιητὴς τοῦ παντός, ὁ ἐν ἀκίνησίᾳ τὰ πάντα κινῶν, οὐδὲ παθαιόμενος, οὐδὲ καταστάσιν μεταβάλλων, ὑπεκφεύγων ἐπομένως τοῦ γραφέως τὴν τέχνην, ἐκτὸς ἂν τις διὰ γῆινων γραμμῶν καὶ χρωμάτων δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὑπερτάτην δύναμιν, τὴν ὑπερτάτην ἀγαθότητα, τὴν ὑπερτάτην σοφίαν! Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ τοῦ χριστιανισμοῦ παραστάσεις, οὐδεμιᾶς εἰσὶ δεκτικαὶ ποικιλίας περὶ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐκφρασιν, διότι οἱ

ἄγιοι, ὡς τοιοῦτοι, ἀπεξεδύθησαν τὰ γῆινα πάθη καὶ τὸν ὑλικὸν ἀνθρώπον, παρέδωκαν εἰς λήθην τὸν κοσμικὸν αὐτῶν βίον, καὶ μόνον αἰσθημα ἐναπολείπεται ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἡ εὐσέβεια, καὶ μόνον πάθος ἢ ἐνασχόλησις ἢ τοῦ Θεοῦ λατρεία. Ἡ τέχνη ἄρα πλανᾶται θέλουσα νὰ διαποικίλῃ τοὺς χαρακτήρας αὐτῶν, καὶ εἰδωλολάτρεις ἀποβαίνει ἐπιτυπούσα εἰς τὸ μὲν τῶν προϊόντων αὐτῆς τὸν χαρακτήρα τῆς σοφίας τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὸ δὲ τὴν βασιλικὴν μεγαλειότητα τοῦ Διὸς ἢ τῆς Ἥρας, εἰς ἕτερον τῆς Νιοῦθης τὴν μητρικὴν θλίψιν, καὶ ἄλλους ἄλλων θεῶν τύπους ζητούσα νὰ μιμηθῆ. Ὅπως δὲ ἀληθὴς ἢ χριστιανῆ, τὸν νοῦν τῆς ἀύλου ἡμῶν λατρίας ἐκφράζουσα, καὶ ταῖς παραστάσεσιν αὐτῆς τὸν γῆϊον ἀποδίδουσα χαρακτήρα, ὡς πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἁγίων ὑφ' ἐνὸς καὶ μόνου πληροῦνται αἰσθηματος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν μορφῶν πρέπει μία καὶ μόνη νὰ ἐπιπνέῃ ἐκφρασις, ἡ τῆς ἐνδομύχου λατρίας, τῆς ὑπερτάτης τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, τῆς ἐμβριθεῦς ἐπιγνώσεως τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ταπεινώσεως ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συναπαιτεῖ καὶ τὴν μονοτονίαν διότι τοιαύτη εἶναι ἡ τῆς φύσεως ἄπειρος ποικιλία, ὥστε ἡ αὐτὴ ἀκτίς ἐπὶ διαφόρων μορφῶν ἀντανაკλωμένη παντοῖως θλάται καὶ διάφορα δύναται νὰ παραγάγῃ ἀποτελέσματα. Οὗτος ἦν ὁ χαρακτήρ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ποικιλία μορφῶν, ἀλλ' ἐνόητος τύπου καὶ ταυτότης ἐκφράσεως, τῆς ἐνδομύχου, σοβαρᾶς καὶ ἀπροσποίητου εὐλαθείας. Ἀλλ' ἡ Βυζαντινὴ τέχνη ἦν ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν ἡ παρακμὴ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἥτις ἦν ἡ παρακμὴ τῆς Ἑλληνικῆς: διὰ τοῦτο, καὶ τοι περιβληθεῖσα ὑπὸ τῆς πνευματικῆς θρησκείας τὸ ἐμβριθεῖς ἐκεῖνο καὶ ἀζιωματικόν, τὸ περισῶσαν τὴν εὐγένειαν τοῦ τύπου αὐτῆς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ κατέκαστα, καὶ τὴν τῶν σωμάτων διάπλασιν εἶχεν ἀπολέσει τὸ πλεῖστον τῆς ἀξίας αὐτῆς, καὶ περιέλθει εἰς κατάστασιν βαναυσουργίας, ὅσημέραι ἀπὸ τὸ χειρωνακτικώτερον ἐκτρεπομένης. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκβαρβαρώσεως πρέπει ὁμολογουμένως ν' ἀνακύψῃ ἀναγεννωμένη παρ' ἡμῖν ἡ τέχνη τὴν σήμερον, καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κατὰ τοῦτο ἐξευγενισμοῦ αὐτῆς οὐδαμῶς ἀλλαγῆ ἔχει νὰ ζητήσῃ ἢ εἰς τὰ ἀνυπέβλητα τῶν προγόνων ἡμῶν ὑποδείγματα, καὶ εἰς τὰ κατὰ ζῆλον ἐκείνων παραχθέντα νεώτερα εἰρωπαϊκᾶ, καὶ ἰδίως τὰ Ἰταλικά ἀριστουργήματα. Ὡστε ἡ νεοελληνικὴ τέχνη, καὶ δὴ ἡ παρ' ἡμῖν ἀγιογραφία, πρέπει νὰ διαπλασθῆ ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ τύπου, πρᾶυνομένου ἐπὶ τὸ κλασικώτερον καὶ ἀκριβέστερον τῶν μορφῶν. Τοῦτο ἐνόησεν ὑπερφῶς ὁ Κ. Θεΐριος, καὶ τοῦτο ἐφήρμοσεν εἰς τὰς γραφὰς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Νικοδήμου, ὧν ὠραῖον δεῖγμα παριστᾷσιν αἱ τέσσαρες δημοσιευθεῖσαι τῶν Εὐαγγελιστῶν εἰκόνες.